



ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

**MUĞLA TÜRKÜLERİNDE KADIN VE ERKEK TEMSİLLERİNİN VE
ROLLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Filiz ERDİR

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Zerrin EREN

Samsun, 2016

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

**MUĞLA TÜRKÜLERİNDE KADIN VE ERKEK TEMSİLLERİNİN VE
ROLLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Filiz ERDİR

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Zerrin EREN

Samsun, 2016

Özgecan ASLAN'a



BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davrandığımı taahhüt ederim.

30/06/2016

Filiz ERDİR

TEZ KABUL VE ONAYI



ÖZET

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE KADIN VE ERKEK TEMSİLLERİNİN VE ROLLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN İNCELENMESİ

Filiz Erdir

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Haziran /2016

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zerrin EREN

Ataerkil toplum erkeğe değer verirken, kadını ikinci plana atmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı bağlamında devamlılığını sürdüren ataerkil düzen; kadın ve erkek için farklı cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları oluşturmuştur. Halk edebiyatı ürünlerinden olan türküler, kadın ve erkeğin sahip olması gerektiği düşünülen niteliklerin ve yapması gereken rollerin dünden bugüne taşınmasında köprü işlevi görmüştür. Bu bağlamda biz de Muğla Türkülerini inceleyerek Muğla Türkülerindeki kadınsılık ve erkeksilik özelliklerini ve rollerini tespit etmeyi amaçladık. Araştırmanın sonunda; kadınların sıklıkla kendileri ile özdeşleşen ev işlerini yapan ve çocuk bakan; erkeklerin ise para kazanan rolünde olduğu görülmüştür. Muğla Türkülerinde erkeksilik özellikleri kaba dil kullanan, tatlı dilli, çapkın, cinsel arzularını dile getiren, güçlü, gözü pek, saldırgan, duygusal, kararlı, kıskanç, ailenin neslini sürdüren ve aileyi ayakta tutan, kadını sahiplenmek isteyen ve kadının namusunu koruyan olarak saptanmıştır. Kadınsılık özellikleri ise; namuslu, çapkın, duygusal, nazlı, tatlı dilli, güzel, boyun eğen, evlilik konusunda kendi kararlarını veren, maddiyata ve paraya değer veren olarak belirlenmiştir. Bu araştırma, türkülerimizdeki kadınsılık ve erkeksilik özelliklerinin; cinsiyet rollerinin tespiti konusunda kaynak oluşturacaktır.

Anahtar Sözcükler: toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, Muğla Türküleri.

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF WOMAN AND MAN REPRESENTATIONS AND ROLES IN TERMS OF GENDER IN MUĞLA FOLK SONGS

Filiz Erdir

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Women and Family Studies, M.A. , June/ 2016

Advisor: Assist. Prof. Dr. Zerrin EREN

While patriarchal societies appreciate man, they push woman into the background. The male-dominant society which preserves continuity with gender concept attributes different gender roles for woman and man. Folk songs function as a bridge in terms of transferring ideals of womanhood and manhood from past to present. In this context by analyzing Muğla folk songs we aimed to determine womanhood and manhood and roles in Muğla folk songs. At the end of the research while women are mostly described as doing housework, regarded as female job by patriarchal society, and providing child care; men are described as breadwinner. Male stereotypic traits are as follows: using harsh language, soft-spoken, promiscuous, talking about his sexual desire, strong, brave, aggressive, emotional, decisive, jealous, providing the continuity of family and mainstay of the family, owning woman and protecting the honor of the woman. Female stereotypic traits are as follows: honorable, coquettish, emotional, wayward, soft-spoken, beautiful, obedient, deciding her own decisions about marriage, giving value to material things and money. This research will be a source in terms of determination of womanhood and manhood stereotypic traits and gender roles in folk songs.

Keywords: gender roles, gender stereotypes, Muğla folk songs.

ÖNSÖZ

Kitaplara sığınan ve kitaplarda kendine arkadaş arayan bir çocukluktu benimkisi. Dünden bugüne çok bir şey değişmedi; kitaplara sığınmaya, karakterleri anlamaya çalışmaya ve zaman zaman rüyalarıma taşımaya devam ediyorum. Kafamdaki sorular ve edebiyat derslerinde farkına vardığım “kadın” ve “erkek”, beni tamamlayan bir bölüme, Kadın ve Aile Araştırmaları’na yönlendirdi. Bölümde en sevdiğim derslerden birisi olan Kadın ve Edebiyat Dersleri sayesinde danışmanım Yard. Doç. Dr. Zerrin EREN ile tanıştım. Tanımakta geç kaldığım kadın yazarla buluşturan; aklıma kazınan karakterlerle tanıştıran, satır aralarını okumayı ve doğru soruları sormayı öğreten Yard. Doç. Dr. Zerrin EREN’e tez sürecinde gösterdiği sabır, tezi ilk andan itibaren satır satır okuduğu; noktasından virgülüne kadar düzelttiği; doğru kaynaklara yönelttiği, zamanını ve enerjisini esirgemediği ve değerli yorumları ile araştırmayı zenginleştirdiği için teşekkürlerimi sunarım.

Yabancı Diller Eğitimi Bölümü koridorunda tanıştığım, kelimelerle sınırlandıramadığım, cümlelere sığdıramadığım ve sınırlı ifadelerle tanımlayamayacağım, yüreğime dokunan nadir insanlardan olan Filiz GÖKÇE ZENGİN’e bana tezi tamamlamak konusunda verdiği enerji, motivasyon, destek ve yardım için sonsuz teşekkürler... Onsuz ben ve bu çalışma eksik kalırdık.

Aklıma takılan sorulara cevap verdiği için araştırmacı-yazar Sayın Ünal Şöhret DİRLİK’e ve gönül dostum Hatice ONGUN’a duaları ve desteği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımın tüm basamaklarında beni destekledikleri; bu süreçte de beni yalnız bırakmadıkları; “ben” olmam adına tüm imkânlarını sundukları için hayatımın en değerli iki varlığına; anneme ve babama sunacağım tüm teşekkürler yetersiz kalacaktır.

İÇİNDEKİLER

| | |
|-------------------|-----|
| ÖZET | iii |
| ABSTRACT | iv |
| ÖNSÖZ | v |
| İÇİNDEKİLER | vi |
| GİRİŞ | 1 |

BİRİNCİ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE ERKEKSİLİK ÖZELLİKLERİ

| | |
|---|----|
| 1.1. Kaba Dil Kullanan | 10 |
| 1.2. Tatlı Dilli | 10 |
| 1.3. Çapkın | 11 |
| 1.4. Cinsel Arzularını Dile Getiren | 13 |
| 1.4.1. Kadın | 13 |
| 1.4.2. Kız Çocukları | 15 |
| 1.5. Güçlü | 17 |
| 1.6. Gözü pek | 17 |
| 1.7. Saldırgan | 19 |
| 1.8. Duygusal | 23 |
| 1.9. Kararlı | 24 |
| 1.10. Kıskanç | 25 |
| 1.11. Ailenin Neslini Sürdüren ve Aileyi Ayakta Tutan | 26 |
| 1.12. Kadını Sahiplenmek İsteyen | 27 |
| 1.13. Kadının Namusunu Koruyan | 28 |

İKİNCİ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE KADINSILIK ÖZELLİKLERİ

| | | |
|------|---|----|
| 2.1. | Namuslu | 31 |
| 2.2. | Çapkın | 33 |
| 2.3. | Duygusal | 35 |
| 2.4. | Nazlı | 37 |
| 2.5. | Tatlı Dilli | 38 |
| 2.6. | Güzel | 39 |
| 2.7. | Boyun Eğen | 40 |
| 2.8. | Evlilik Konusunda Kendi Kararını Veren..... | 42 |
| 2.9. | Maddiyata ve Paraya Değer Veren..... | 43 |

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

| | | |
|--------|--|----|
| 3.1. | Muğla Türkülerinde Kadın İçin Uygun Görülen Toplumsal Cinsiyet Rollerini | 45 |
| 3.1.1. | Kadınla Özdeşleştirilen İşleri Yapan | 45 |
| 3.1.2. | Tarlada Çalışan | 47 |
| 3.1.3. | Hayvancılıkla İlgilenen | 48 |
| 3.1.4. | Meslek Sahibi | 48 |
| 3.2. | Muğla Türkülerinde Erkek İçin Uygun Görülen Toplumsal Cinsiyet Rollerini | 50 |
| 3.2.1. | Çalışan Erkek | 50 |
| 3.2.2. | Erkek Uğraşmaları | 52 |

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE ÖZEL ALAN VE KAMUSAL ALAN

| | | |
|----------|---|----|
| 4.1. | Muğla Türkülerinde Özel Alan ve Kadın..... | 55 |
| 4.1.1. | Evin İçinde Betimlenen Kadın..... | 55 |
| 4.1.2. | Evin Dışında Betimlenen Kadın..... | 56 |
| 4.1.2.1. | Suya Giden | 56 |
| 4.1.2.2. | Dere boyu | 57 |
| 4.1.2.3. | Dağ..... | 57 |
| 4.2. | Muğla Türkülerinde Kamusal Alan ve Kadın..... | 57 |
| 4.3. | Muğla Türkülerinde Özel Alan ve Erkek..... | 58 |
| 4.4. | Evin Dışında Betimlenen Erkek..... | 58 |
| 4.4.1. | Muğla Türkülerinde Kamusal Alan ve Erkek..... | 59 |
| 4.4.1.1. | Meyhane ve Şehir Kulübü..... | 59 |
| 4.4.1.2. | Kahvehane..... | 59 |

BEŞİNCİ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE BEDEN

| | | |
|--------|---|----|
| 5.1. | Muğla Türkülerinde Kadın ve Kadının Fiziksel Özellikleri..... | 62 |
| 5.1.1. | Saç..... | 62 |
| 5.1.2. | Kaş | 62 |
| 5.1.3. | Göz..... | 63 |
| 5.1.4. | Yanak | 64 |
| 5.1.5. | Yüz | 64 |
| 5.1.6. | Gerdan | 64 |
| 5.1.7. | Göğüs | 65 |
| 5.1.8. | Bel..... | 65 |

| | |
|---|----|
| 5.1.9. Boy | 65 |
| 5.2. Muğla Türükülerinde Güzellik Kavramı ve Kadın..... | 66 |
| 5.3. Muğla Türükülerinde Erkek ve Erkeğin Fiziksel Özellikleri..... | 68 |
| SONUÇ | 70 |
| KAYNAKÇA | 74 |
| ÖZGEÇMİŞ | 78 |



GİRİŞ

“Ataerkillik; toplumda soyun aktarılması, mirasın devredilmesi ve ekonomik güce sahip olma ile çocuklar ve kadın üzerinde tam yetkiye sahip olma gibi temel görevlerin erkeklere verilmesi anlamına gelir” (Demez, 2005: 61). Ataerkil toplum, farklı cinsiyetteki bireyleri farklı şekilde konumlandırır; erkekleri kadın karşısında yüceltir ve erkeklere kadınlardan daha fazla değer verir. Ataerkillik, toplumdaki erkek egemen düzenin adıdır diyebiliriz.

Ataerkil düzen, erkeklerin güçlü oldukları bir sistemdir ve bu sistem de kadının ve erkeğin elindeki güç eşit değildir. Kate Millet (2011: 44) toplumdaki kadın erkek arasındaki güç dengesizliğini ve hiyerarşiyi açıklamak için “cinsel politika” kavramını kullanmıştır. Politika kavramını güçlülük temeline dayanan ilişkiler ve gücü elinde bulundurma savaşı bağlamında kullanan Millet, kadın erkek ilişkilerinin de politik olduğunu vurgulamıştır (Millet, 2011: 45). Ataerkil politika, gücü erkeğin eline vermekte ve elindeki gücü kadın ile paylaşmak istememektedir. Evde dikiş diken kumaş kesip elbise hazırlayan kişi kadın iken; dışarıda çalışan terzilerin çoğunluğunun erkek olması ya da evde ekmek yapan kişi kadın iken; fırıncıların çoğunun erkek olması erkeklerin para konusunda kadınlarla ekonomik gücü paylaşmak istemediklerini göstermektedir. Verdiğimiz örnekler Kate Millet’in da belirttiği kadın ve erkek arasındaki güç savaşını ortaya koymaktadır.

Ataerkil toplum erkeğe değer atfederken kadını değersizleştirir ve ikinci plana atar. Kadının değersizleştirilmesi ya da ikincil konumu için; kadının ev içi emeğinin dikkate alınmaması, kamusal alanda görünmez oluşu, iş yerlerinde yüksek mevkilere ulaşmasının engellenmesi, medyada cinsel nesne olarak temsili, ilk günden sorumlu tutulması, erkek şiddetine maruz kalışı, kadın üzerinden oluşturulan çağdaş ya da muhafazakâr toplum inşası, kadının beden ile tanımlanırken erkeğin akıl ile tanımlanması örnekleri verilebilir.

Kadını ve erkeği farklı şekillerde konumlandıran ataerkil düzen, kadın ve erkek arasında hiyerarşik örüntüler oluşturmaktadır. Kadın ve erkek arasında

yukarıda da tartışılan hiyerarşik düzen ataerkil sistem tarafından oluşturulmuş bir politikadır. Ataerkil düzen kadını ikincil olarak gördüğünden dolayı, kadını erkeğin gölgesinde bırakacak toplumsal cinsiyet kalıp yargıları oluşturmakta ve bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri vermektedir. Toplumsal cinsiyet çerçevesinde oluşturulan kalıp yargıları ve rolleri anlamak için öncelikle toplumsal cinsiyet kavramını anlamamız gerekmektedir.

Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet ve toplumun cinsiyete yüklediği anlamları ayırt etmek için cinsiyet ve toplumsal cinsiyet terimleri kullanılır. Zehra Dökmen (2014: 19-20), cinsiyet sözcüğünün kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü; toplumsal cinsiyet teriminin ise toplumun ve kültürün kadın ve erkek olmaya yüklediği anlamları ve beklentileri ifade ettiğini belirtir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ise toplumsal cinsiyet terimini şu şekilde tanımlamıştır:

Toplumsal cinsiyet toplumun her iki cinsine verdiği, ayrımcı temelli toplumsal roller ve ilişkiler, kişilik özellikleri, tutumlar, davranışlar, değerler ve göreceli güç ve etki düzenini ifade eder. Biyolojik cinsiyet ise genetik ve anatomik özelliklerle belirlenirken; toplumsal cinsiyet öğrenilen, zaman içinde değişen ve kültürler içerisinde ve arasında büyük farklılıklar gösteren, edinilen bir kimliktir (UNFPA, 2011: 13).¹

Yukarıda verilen tanımlardan da anlaşıldığı üzere biyolojik cinsiyet kadın ve erkek olmanın anatomik özelliğini; toplumsal cinsiyet toplumun ve kültürün kadın ve erkeklerden beklediği tutum ve davranışları ifade eder.

Toplumsal cinsiyet kavramının biyolojik ya da öğrenilebilir olup olmadığını sorgulayan kuramlar vardır. Freud'un temsilcisi olduğu Psikanalitik kuram toplumsal cinsiyetin oluşmasını, libido kavramsallaştırmasına dayandırır. Freud, biyolojik temelli cinsel enerji olan libidoyu erkek cinsel organının merkeze alarak açıklamıştır (Dökmen, 2014: 42). Freud'a göre toplumsal cinsiyet farklılıklarını algılamanın merkezinde penisin varlığı ve yokluğu yer almaktadır (Dökmen, 2014: 44). Freud'un toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılığı penisin varlığı ve yokluğu üzerinden açıkladığını söyleyebiliriz.

Sosyobiyolojik kuram ise; cinsiyet rollerinin farklılaşmasının biyolojik süreçlerden ve genetik faktörlerden etkilendiğini savunmaktadır. Örneğin kadınlar

¹ Çeviri, tezin yazarına aittir.

sadece doğurabildikleri ve bebeklerini sütleriyle besleyebildikleri için ilgi ve bakım yönelimlidir. Erkekler ise fiziksel olarak daha güçlü ve saldırgan oldukları için savaşçı ve avcı rolünü üstlenmiştir (Dökmen, 2014: 53). Görüldüğü gibi Sosyobiyolojik kuram, toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve erkeğin biyolojisinden kaynaklandığını ileri sürmektedir.

Yukarıda belirtilen kuramlar dışında, bugün birçok kuram toplumsal cinsiyetin öğrenildiğini savunmaktadır. Sosyal öğrenme kuramı; toplumsal cinsiyet rollerinin edimsel koşullanma, model alma ve taklit, gözlemleyerek öğrenme şeklinde oluştuğunu savunur (Dökmen: 2014: 60). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun tanımında da belirttiği gibi; toplumsal cinsiyet kavramı içinde bulunan kültüre bağlı olarak öğrenilebilen ve kültürden kültüre değişebilen bir kavramdır. “Evinin kadını ve çocuklarının anası” olmayı üstlenmek, toplumsal yaşama aktif olarak katılmak, kendi kararlarını vermek ya da ekonomik özgürlüğünü eline almış kadın olmak biyolojik bir durum değildir; toplumsaldır ve öğrenilebilen davranışlardır. Benzer şekilde erkeklerin otorite sahibi olması, evi geçindirmesi erkeğin biyolojik durumundan kaynaklanmamaktadır.

Türküler toplumsal cinsiyetin kuşaktan kuşağa aktarılmasında bir köprü işlevi görür ve toplumsal cinsiyet kavramı doğrultusunda toplumun kadın ve erkek için oluşturduğu kalıp yargıların sürdürülmesine katkıda bulunur. Araştırmamızda toplumsal cinsiyet kavramının öğrenilebilir ve öğretiler olduğunu; türküler aracılığı ile de toplumsal cinsiyet kavramının nesilden nesile aktarılarak öğrenildiğini tartışacağız.

Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

“Toplumun bir grup olarak kadınlardan ve bir grup olarak erkeklerden beklediği bazı davranışlar ve özellikler vardır. Bunlara cinsiyet kalıp yargıları denir” (Dökmen, 2014: 104). Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadınlardan ve erkeklerden beklenen davranışları şekillendirmektedir. Örneğin; kız çocuklarına bebek, erkek çocuklarına asker oyuncaklarının alınması toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bir sonucudur. “Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının hem betimleyici (descriptive) hem de yönlendirici (prescriptive) özellikleri vardır” (Eren, 2015: 21). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının betimleyici özellikleri toplumun kadınlardan ve erkeklerden sahip olmalarını beklediği tutum ve davranışlardır. Örneğin; kadınların

duygusal ve zayıf; erkeklerin güçlü ve becerikli şeklinde tanımlanması toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının betimleyici yönü ile ilgilidir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıların yönlendirici özelliği ise, kadın ve erkek için uygun davranış ve tutumlarını belirlemesidir. Örneğin ‘kadınların duygusal ve hassas olduklarına’ dair kalıp yargı, kadınların duygularını ağlayarak ifade etmesi beklentisini oluşturur; kadından gözyaşı dökmesi beklenir. “Kadın namuslu olmalıdır” kalıp yargısı; kadının gece saat on ikiden sonra evden dışarı çıkmaması, açık giysi giymemesi, yoğun makyaj yapmaması beklentisini oluşturmaktadır. “Erkekler koruyan ve kollayandır” kalıp yargısı da erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmasını sağlayan kalıp yargılardan bir tanesidir. Erkeğin kadın karşısında otoritesini gösteren bu kalıp yargı, kadınların da korunmaya muhtaç bireyler olduklarına dair başka bir kalıp yargı oluştururken; koruyan ve kollayan erkek, kadının namus bekçiliğini yapabilir, sadakatini sorgulayabilir ve kadını “diğer erkeklerden” korumak için kadına sınırlandırmalar getirebilir. “Erkekler liderlik yapabilir” kalıp yargısı da erkeklerin liderlik yaparak toplumda öncülük etmesi beklentisini oluştururken, liderlik yapabilen bir erkeğe politikacı olma, yöneticilik yapma, evin geçimini sağlama, ailesine bakma veya aileyi koruma rolü verilir.

Yukarıda belirttiğimiz toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ortaya çıkarmak için çeşitli envanterler geliştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını belirlemek için geliştirilen ölçeklerden en bilineni ve en sık tercih edileni “ Bem Cinsiyet Rolü Envanteri”dir. Deborah A. Prentice ve Erica Carranza, Sandra Bem’in envanterinde yer alan:

Kadınsı özelliklerin: şefkatli, neşeli, çocuksu, merhametli, kötü söz söylemeyen, incinmiş duyguları teselli etmeye istekli, dişi, övgüye değer, kibar, kolayca kandırılabilen, çocukları seven, sadık, başkalarının gereksinimlerine duyarlı, utangaç, tatlı dilli, sempatik, hassas, anlayışlı, sıcak ve boyun eğen. Erkeklik özelliklerin: liderlik yapabilen, saldırgan, hırslı, çözümleyici, iddialı, atletik, rekabetçi, kendi inançlarını savunan, baskın, güçlü, liderlik becerilerine sahip, bağımsız, bireysel, kolayca karar verebilen, erkeksi, kendine güvenen, kendi kendine yeten, güçlü kişiliği olan, olaylara karşı tutumunu belli etmeye istekli, riske girmeye istekli (Prentice ve Carranza, 2002: 269)

olduğunu belirtmişlerdir.

Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Türk toplumuna uyarlaması Ayşe Nur Kavuncu tarafından 1987 yılında yapılmıştır. “Kavuncu, envanterin Türkçe çevirisini bir uzmanlar grubuna değerlendirterek Türk toplumuna uymadığı konusunda görüş

birliğine varılan sıfatlar yerine, önerilen ve üzerinde görüş birliğine varılan başka sıfatları koymuştur” (Dökmen, 1999: 29). Türkçe envanterde “ağırbaşlı-ciddi, anlayışlı, başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı, boyun eğen, cana yakın, çocukları seven, duygusal, fedakâr, gönül alan, hassas, incinmiş duyguları tamir etmeye istekli, kaba dil kullanmayan, kadınsı, merhametli, namuslu, sadık, sevecen, sıkılğan, tatlı dilli, yumuşak-nazik” kadınsılık özellikleri olarak yer almıştır (Kavuncu, 1987: 33-34). “Ailesine karşı sorumlu, baskın-tesirli, cömert, duygularını açığa vurmeyen, erkeksi, etkileyici-güçlü, girişken, gözü pek, haksızlığa karşı tavır alan, hırslı, idealist, kendi ihtiyaçlarını savunan, kendine güvenen, kuralcı-katı, lider gibi davranan, mantıklı, otoriter, riski göze almaktan çekinmeyen, saldırgan ve sözünde duran” (Kavuncu, 1987: 33-34) ise erkeksilik özellikleri olarak verilmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadın ve erkek için farklı toplumsal cinsiyet rollerini oluşturmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Roller

Yukarıda da tartıştığımız gibi, toplum kadına ve erkeğe farklı özellikleri uygun görmüş ve bu doğrultuda kadın ve erkek için farklı roller oluşturmuştur. “Toplumsal cinsiyet rolü, her toplumun kendi kültürel içeriğinde bulunan kadınlık ve erkeklik kavramlarına uygun olarak, kadınlardan ve erkeklerden beklediği kişilik özellikleri, giyim tarzı, tutum ve davranışlar anlamına gelir” (Eren, 2015: 20). Toplumun kadınlara uygun gördüğü ya da kadınlardan beklediği davranışlar kadınsı, erkeklere uygun gördüğü ya da erkeklerden beklediği davranışlar erkeksi cinsiyet rolleridir.

Küçük yaşlardan itibaren kız ve erkek çocukları nasıl davranmaları gerektiğini içselleştirmişler ve toplum tarafından uygun görülen davranış rollerini benimsemişlerdir. Yetişkinlik dönemine gelindiğinde hanım hanımcık kızlar hamım hanımcık kadınlar olurlar. Hanım hanımcık kadınlar, evine, eşine ve çocuklarına sadık namuslu bir anne olabilir iken; oğlan çocuğu evin direği olarak eve ekmek getiren ya da çapkınlıkları hoş görülen bir erkek olabilir.

Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadından ve erkekten kendileri için uygun görülen davranışları göstermeleri beklenir. Erkeğe değer atfedip erkeği yücelten toplum erkeklerin kadınsı roller sergilemesini onaylamaz. ‘Karı gibi kırıtmı’, ‘erkek adam ağlamaz’, ‘erkek adam korkmaz’ ifadeleri toplumun erkeklerde kadınsı davranışları arzulamadığını gösterir. Kadınlar erkeksi roller

sergiledikleri zaman ise toplum tarafından yüceltilir ve ‘erkek gibi kadın’, ‘erkek Fatma’, ‘Osmanlı kadını’ gibi olumlu ifadelerle onaylanır. Kadınsı roller sergileyen erkeklerin toplumdaki dışlanırken; erkeksi roller sergileyen kadınların yüceltilmesi ataerkil toplumdaki çifte standardı gözler önüne sermektedir. Ataerkil bir toplumda, eril ideolojinin tanımladığı ve onayladığı çerçevede erkek gibi kadın olmak değer iken; kadın gibi erkek olmak değer kaybıdır. Kadınsılık ve erkeksilik özelliklerini, toplumun kültürünü yansıtan halk edebiyatında da bulabiliriz.

Halk Edebiyatı

“Bir milletin toplumsal yapısı ve yaşama biçimiyle edebiyatı arasında bağ vardır” (Artun, 2012: 9). Edebiyatın bir dalı olan halk edebiyatı, tarihsel ve toplumsal ortallıklardan beslenen diliyle, içeriğiyle halkın özünü taşıyan edebiyattır; bu yüzden halk edebiyatı ürünlerinde toplumun kültürel düşünce veya inanç pratiklerine dair ipuçları bulabiliriz. Halk edebiyatı ürünlerini analiz ederek; halkın geleneklerini, hayat tarzlarını, inançlarını, kavgalarını, sevinçlerini, kadınsılık ve erkeksilik özelliklerini öğrenebiliriz.

Halkın yaşam izlerini bulabileceğimiz, halk edebiyatının sözlü ürünlerinden birisi de türkülerdir. “Türkülerin konuları bireysel veya toplumsal olaylarla ilgilidir. Halkın derdi, davası, doğası, sevgisi, acısı, kahramanlıkları ve toplumsal olaylar karşısındaki tepkisi türkülerle yüklenmiştir. Türkülerle ağlamış, türkülerle gülmüş Anadolu insanının zevk ve ruh haritasını türkülerde buluruz” (Aslan, 2010: 118). Türküler bizlere geçmişten günümüze aktarılan değerleri, pratikleri, inançları, cinsiyet rollerini anlamamızı sağlar; toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarının geçmişten günümüze ve günümüzden yarınlara taşınmasında köprü işlevi görür.

İnsanlar, türküler vasıtasıyla çeşitli duygularını dile getirmişlerdir. Kadınlar ve erkekler birbirlerine dair çeşitli duyguları aktarmak için türküler yakmıştır. Kadınlara dair bilgi veren türküler, erkeklerin de arzularını, kavgalarını, sevincini, kederini anlatmak için vasıta olmuştur. Erkek bir kadına sitemini, hasretini, öfkelerini, sevdasını türkü yoluyla iletmiştir. Kendileri için türkü yakılan kadınlar da türkü yakarak kendi duygularını türküler vasıtasıyla ifade ederler. Artun (2004: 133), türkü yakıcı kimliği ile türkü yakan kadınların daha çok kendi iç dünyalarını ve görüşlerini vurguladığını belirtmiştir. Bu durumda kadınların ve erkeklerin türkülerin hem öznesi hem de nesnesi olduklarını söyleyebiliriz.

Toplumsal cinsiyet türküler aracılığıyla normalleştirilmekte ve kuşaktan kuşağa aktarılarak içselleştirilmektedir. Bu yüzden türküler kadın ve erkek cinsiyet rollerini; toplumun kadın ve erkek ile ilgili toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını, kadın-erkek ilişkilerini anlamamıza yardımcı olur.

Tezin Amacı

Sözlü geleneğin ürünü olan türküler köprü işlevi görerek kadın ve erkeğin sahip olması gerektiği düşünülen niteliklerin dünden bugüne taşınmasına aracı olur. Bu yüzden toplumun ortak ürünü olan türkülerde toplumsal cinsiyete dair izler bulabiliriz. Tez çalışmasında Muğla Türkülerindeki kadının ve erkeğin özelliklerini tespit ederek; daha sonraki çalışmalarda geliştirilecek envanterlere kaynak oluşturmak amaçlanmaktadır. Türküler incelenirken aşağıda verilen sorulara yanıt aranacaktır.

Tez çalışmasının ele alacağı araştırma problemleri:

1. Muğla Türkülerinde erkekler için kullanılan erkeksilik özellikleri nelerdir?
2. Muğla Türkülerinde kadınlar için kullanılan kadınsılık özellikleri nelerdir?
3. Muğla Türkülerinde kadınlar için uygun görülen toplumsal cinsiyet rolleri nelerdir?
4. Muğla Türkülerinde erkekler için uygun görülen toplumsal cinsiyet rolleri nelerdir?
5. Muğla Türkülerinde kadınlar hangi alanda daha fazla yer almaktadır?(Özel alan/ kamusal alan)
6. Muğla Türkülerinde erkekler hangi alanda daha fazla yer almaktadır? (Özel alan/ kamusal alan)
7. Muğla Türkülerinde kadının dış görünüşüne ait betimleme var mıdır? Varsa kadın nasıl betimlenmiştir?
8. Muğla Türkülerinde erkeğin dış görünüşüne ait betimleme var mıdır? Varsa erkek nasıl betimlenmiştir?

Yukarıda belirtilen sorular bağlamında yaptığımız “Muğla Türkülerinde Kadın ve Erkek Temsillerinin ve Rollerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi” araştırmamız beş bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde “Muğla Türkülerinde erkekler için kullanılan erkeksilik özellikleri nelerdir?” sorusu, “Muğla Türkülerinde Erkeksilik Özellikleri” başlığı altında cevaplandırılacaktır.

Araştırmamızın ikinci bölümünde “Muğla Türkülerinde kadınlar için kullanılan kadınsılık özellikleri nelerdir?” sorusu, “Muğla Türkülerinde Kadınsılık Özellikleri” bölümünü oluşturmuştur.

Araştırmanın üçüncü bölümünde “Muğla Türkülerinde kadınlar için uygun görülen toplumsal cinsiyet rolleri nelerdir?”, “Muğla Türkülerinde erkekler için uygun görülen toplumsal cinsiyet rolleri nelerdir?” soruları “Muğla Türkülerinde Toplumsal Cinsiyet Roller” başlığı altında cevaplandırılacaktır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde “Muğla Türkülerinde kadınlar hangi alanda daha fazla yer almaktadır? (Özel alan/ kamusal alan)” ve “Muğla Türkülerinde erkekler hangi alanda daha fazla yer almaktadır? (Özel alan/ kamusal alan)” soruları “Muğla Türkülerinde Özel Alan ve Kamusal Alan” başlığı altında cevaplandırılacak; kadınların ve erkeklerin kamusal ve özel alana ne kadar dâhil oldukları; kadınların ve erkeklerin hangi alanda daha sık betimlendikleri tespit edilecektir.

Araştırmanın beşinci bölümünde “Muğla Türkülerinde kadının dış görünüşüne ait betimleme var mıdır? Varsa kadın nasıl betimlenmiştir?”, “Muğla Türkülerinde erkeğin dış görünüşüne ait betimleme var mıdır? Varsa erkek nasıl betimlenmiştir?” sorularını “Muğla Türkülerinde Beden” başlığı altında cevaplandırdık. Bu bölümde türkülerde kadın ve erkek bedenlerinin türkülerde nasıl sunulduğu tartışılacak ve toplumsal cinsiyet bağlamında kadın ve erkek bedenlerinin türkülerde yer alışı incelenecektir.

Tezin Yöntemi

Çalışmamızda Ümrül Deveci'nin TRT repertuarındaki Muğla Türkülerini de içeren, Muğla Yöresindeki türkülerin derlendiği “Deniz Üstü Köpürür” kitabı kullanılmış ve yakın okuma (close reading) ile türkü metinleri incelenmiştir. Ayrıca türkülerin öykülerine ulaşmak için Mehmet Ali Eren'in “Öyküleri ile Muğla Türküleri” ve Tarcan Oğuz'un “Yatağan'da Söylenen Türküler ve Öyküler” kitapları kullanılmıştır.

Tezin Önemi

Literatürde türkü incelemeleri sayıca fazladır; ancak toplumsal cinsiyet bağlamında Muğla yöresine ait türkü incelemelerine dair bir çalışma bulunmamaktadır. Muğla Türküleri ile ilgili Serkan Çelik'in "TRT Repertuarında Bulunan Muğla Türkülerinin Ayak-Makam, Usul ve Tür Yönünden İncelenmesi" ve Ümral Kırman'ın "Muğla Türküleri (Metin Toplama ve Tasnif)" tezi mevcuttur. Ümral Kırman'ın tez çalışması "Deniz Üstü Köpürür" başlığı ile kitap olarak yayımlanmıştır. Mehmet Ali Eren'in "Öyküleriyle Muğla Türküleri", H. İlker Altınsoy'un "Özümüz Sözümüz Sazımız (Muğla Türküleri)" ve İbrahim Ethem'in "Muğla Türküleri" adlı kitapları bulunmaktadır. Araştırmamızda Ümral Deveci'nin TRT repertuarındaki Muğla Türkülerini de içeren ve Muğla Yöresindeki türkülerin derlendiği "Deniz Üstü Köpürür" kitabı kullanılmıştır.

Ayşe Nur Kavuncu, Bem Cinsiyet Rolü Envanterini Türk toplumuna uyarlayarak; Türk toplumundaki kadınsılık ve erkeksilik özelliklerini yansıtacak bir envanter oluşturmuştur. Bu çalışma da Muğla türkülerindeki, dolayısıyla Muğla yöresindeki kadınsılık ve erkeksilik özelliklerini ortaya çıkarmamızı sağlayacaktır. Böylece Türkiye'ye özgü toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile kadınsılık ve erkeksilik özelliklerinin tespitinde kullanılacak bir envanterin hazırlanmasına kaynak oluşturulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE ERKEKSİLİK ÖZELLİKLERİ

Tezimizin ilk bölümünde Muğla Türkülerinde yer alan erkeklerin özelliklerini belirlemeye çalıştık.

1.1. Kaba Dil Kullanan

Toplumda erkeğin kaba dille kendini ifade etmesi onaylanan bir davranış olduğu için erkek çocukları erken yaşlardan itibaren kaba dili öğrenmektedirler. Bunun sonucunda da erkekler günlük hayatlarında kaba dil kullanmaktadırlar. Muğla Türkülerinde de kaba dil kullanan erkekler saptanmıştır. “Yörük Kızı” (Deveci, 2007: 105) türküsünün “Gidi kahpenin kızı” dizesinde hem kadına hem de kadının annesine yönelik kaba dil kullanıldığı görülmüştür. “Mahmut Ağa Ağıtı”nda da (Deveci, 2007: 215) Mahmut Ağa’yı öldüren Ferguson için “kahpe Ferguson” ifadesi kullanılmıştır. “Buhurcular Türküsü”nde (Deveci, 2007: 278) yer alan “dürzünün kızı” ifadesi ile hem kız hem de baba “pezevenk” anlamına gelen ve ağır bir küfür sözü olan “dürzü” (TDK, 2016) sözcüğü ile aşağılanmışlardır.

Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu’nun Türk toplumuna uyarladığı envanterde erkeksilik özelliği olarak yer almayan kaba dil kullanımı, Muğla Türkülerinde erkeksilik özelliği olarak yer almıştır.

1.2. Tatlı Dilli

Yukarıda verilen türkülerde kaba dil kullanan erkekler yer alsa da; Muğla Türkülerinde erkeklerin tatlı dili kullandıkları da görülmüştür. “Düğün Türküsü”nde (Deveci, 2007: 120) erkek anlatıcı kadına “meleğim” şeklinde seslenerek; kadına karşı tatlı bir dil kullanmıştır.

“Of gidene bak gidene nasıl *güzelim*” ilk dizeli türkünün “Of Çıra koydum yanmadı neler söyledim/ Nazlı yârim kanmadı/ Of Olamaz böyle böyle düşünme kara gözlüm/ Efkârın nedir söyle” (Deveci, 2007: 122) dizelerinde erkek kadına tatlı

bir dille seslenmiştir. Erkek anlatıcı kadının derdini merak etmekte; kadından kendisi ile derdini paylaşmasını istemektedir.

“Denizden urganım var” ilk dizeli türküde de erkek anlatıcı “Bu dağları aşalım/ Aşalım dolaşalım/ Neden dargın geziyon/ Gel yarın barışalım” (Deveci, 2007: 109) diyerek kadınla barışma arzusunu tatlı dille ifade etmiştir.

Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu'nun envanterinde erkeksilik özelliği olarak yer almayan tatlı dilli, Muğla Türkülerinde erkeksilik özelliği olarak yer almıştır. Muğla Türkülerinde erkeklerin kadınsılık özelliklerinden biri olan tatlı dili kullanmaları, romantik ilişkilerin bir sonucu olabilir.

1.3. Çapkın

Muğla Türkülerinde çapkınlık yapmak isteyen ya da çapkınlık yapan erkek betimlemeleri tespit edilmiştir. “Erkektir, çapkınlık yapar”, “Erkeğin elinin kiridir” şeklinde oluşturulan ifadeler erkeklerin çapkınlık yapmasını destekleyen kalıp yargılardır çünkü ataerkil toplumlarda çapkınlık erkekler de onaylanan bir davranış biçimidir. Erkeklerin bu konuda namusları ya da namussuzlukları sorgulanmadığı için erkeklerin çapkınlık yaparken sıkılganlık ya da utanç belirtisi göstermesi beklenmez. Muğla Türkülerinde de erkekler çapkınlık peşinde koştuklarını açık bir şekilde dile getirmişlerdir.

“Gök Keçinin Ayranı” Türküsü’ nün “At üstünde orağım/ O kızlara uğradım/ O kız bize yaramaz baylan kadınım/ Meyilim sana düştü” (Deveci, 2007: 86) dizelerinde erkek anlatıcının gönül eğlendirmek için birden fazla kızın peşinden koşarak çapkınlık yaptığını görmekteyiz. Bu da bize erkek anlatıcının gerçek bir sevgiyi hedeflemediğini gösterir.

“Gelin Türküsü” nün “İliman çalıları amanda aman/ Yol etti yalılar/ İnadına sevecem/ Kocalı karıları” (Deveci, 2007: 129) dizeleri, kendisine sevgili olarak evli kadınları seçen bir erkek ağzıyla söylenmiştir. Türkü dizelerinde erkek çapkınlık yaparken özellikle evli kadınları tercih edeceğini belirtmiştir.

“Alışlı Dağlar Türküsü” nün “Uzun olur kuyuların zinciri/ Çok severim gelinlerin gencini” (Deveci, 2007: 310) dizelerinde de evli kadınları sevdiğini söyleyen bir erkek karşımıza çıkar. Üstelik bu erkek, evli kadınların gencini tercih ettiğini söyleyerek kendisine kriter oluşturmaktadır.

“Arıya bak arıya” ilk dizeli türkünün “Kiremitte toz musun/ *Aman* Gelin misin kız mısın/ Akşam yanına geliyorum (Size geliyorum)/ *Aman* Evde yalnız mısın” (Deveci, 2007: 358) dizelerinde ise erkek kim olduğunu bilmediği; evli olup olmadığını “gelin misin kız mısın” diye sorarak öğrenmeye çalıştığı bir kadının yanına gitmek istemektedir. Erkek bu tutumu ile kadınları cinsel nesne yerine koymaktadır; kadın ya da kız evli ya da bekâr ayrımı yapmadan çapkınlık peşinde koşmaktadır.

“Alıçlı Dağlar” türküsünün “Altın yüzük parmağımda dolalı/ Gelin sevdası kızdan belalı” (Deveci, 2007: 310) dizelerinde erkek anlatıcı, kocası olan bir kadına sevdalanmanın kocası olmayan bir kadına sevdalanmaktan daha zor olduğunu dile getirerek çapkınlığını ifade etmiştir.

Yukarıda verilen türkü dizelerinde görüldüğü gibi erkekler, evli kadınlara âşık olduklarını dile getirmektedir ve bunu çekinmeden söylemektedir.

“Ahiköylü Üç Mehmetler Türküsü” kız analarının Çavuşların Mehmet, Kadiroğulları’ nın Mehmet ve Bekiroğulları’ nın Mehmet yani Ahiköy’ün çapkınlıkları ile ünlü Üç Mehmetler’ ine karşı dikkatli olmaları gerektiğini (Oğuz, 2004: 69) anlatır. Türkünün “Zapt eyleyin analar kızlarınıza/ Ahiköy’ün üç Mehmet’i baş olmaz” (Deveci 2007: 404) dizeleri, çapkın erkeklerin çapkınlıklarının onaylandığını ve bu konuda erkeklere herhangi bir yaptırım uygulanmadığını göstermektedir. Kız annelerine ise kızlarını Üç Mehmetler’ den sakınmaları gerektiği söylenmektedir. Namus kavramı kadınlar üzerinden yürütülen bir kavram olduğu için erkeklerin çapkınlıklarına maruz kalan kızlardan erkeklerin çapkınlıklarına karşılık vermemeleri beklenmektedir.

“Develerim yele yele” ilk dizeli türkünün “Boz develer yayılır kırdı/ Köşeni aldırmiş kurda/ Dön gel oğlan dön gel/ Senin evin burda” (Deveci, 2007: 369) dizeleri ise kocasının kaçamaklarına ve çapkınlıklarına rağmen kocasının eve gelmesini isteyen kadın ağzından söylenmiştir. Ataerkil politika kadınlardan erkeklerin çapkınlıklarını sineye çekmesini beklemektedir. Evli bir kadının kocasının çapkınlıklarına göz yummasını istenmesi de, ataerkil politikanın erkek yanlılığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

“Türk toplumunda genel olarak namus denilince akla ilk önce sadece kadının iffeti gelir” (Bağlı ve Özensel, 2011: 37). Bekâret ve namus kadınlarda arzulanan ve olması gereken özellikler olduğu için erkeklerin namusları ya da bekâretleri sorgulanmaz. Ataerkil politika erkeklerin çapkınlıklarını onayladığı ve konu ile ilgili herhangi bir kısıtlama getirmediği için erkekler yukarıda verilen türkü dizelerinde de görüldüğü gibi açık bir şekilde çapkınlık isteklerini dile getirmişlerdir. Kadınlar erkeklerin çapkınlık konusunda serbest bırakılmasından dolayı namuslarını koruma gereğiyle sınırlandırılırken; erkeklere bu konuda herhangi bir sınırlandırma getirilmemiştir.

Yukarıda verilen türkü dizelerinde de belirtildiği gibi erkek için çapkınlık yapacağı kadını tanınmasının ya da tanınamasının; kadının evli ya da bekâr olmasının bir önemi yoktur. Erkek için çapkınlık yapacağı kişinin “kadın” olması yeterlidir. Cinsel nesne yerine konulan kadınlardan istenen ise erkeklerin çapkınlıklarına karşı dikkatli olmaları, kendilerini korumaları ya da çapkın kocalarını sessizce beklemeleridir.

1.4 Cinsel Arzularını Dile Getiren

1.4.1. Kadın

Ataerkil toplumlarda “Cinsellik, erkekler için daha önemli, merkezi, hatta vazgeçilmez olarak algılandığı” için (Gross’dan aktaran Sakman, 2012: 5) erkek cinsel davranış üzerinden kadın üzerinde hâkimiyet kurar ve kadını edilgenleştirerek cinsel nesne konumuna indirir. Böylece kadın, erkeğin başrol oynadığı cinsel eylemde, gerekli ama değersiz bir varlık olarak yer alır. Muğla Türkülerinde erkeklerin cinsel arzularını, kadından cinsel anlamda beklentilerini açık bir şekilde dile getirdikleri görülmüştür.

“*Abo pek güzel oluyoru*” ilk dizeli türküde erkek anlatıcı “*Abo Örgenemedim oyununu/ Ben sene yanıvedim/ Neden alıyoman goynuna*” (Deveci, 2007: 345) diyerek kadın ile cinsel birlikteliği arzuladığını dile getirmiştir.

“*Gabardıç Çeşitlemesi Türküsü*” nün ilk kısmının “*Yaslanaydım gabardıçın pürüne/ Dinleyeydim keklıkların ününe/ ağam efem aman/ Ünledim Fatma diye, yalnız yatma diye*” dizelerinde Fatma’ya “*yalnız yatma*” diyerek cinsel birliktelik imasında bulunan erkek, türkünün ikinci bölümünde “*Kaçma güzel kaçma seni tutarlar/ Tutarlar gurbete atarlar/ ağam efem ağam/ Ünledim Ayşe diye, odayı döşe*

diye” (Deveci, 2007: 268) dizeleri ile Ayşe’ye odayı hazırlamasını söyleyerek Ayşe ile de yaşamak istediği cinsellik arzusunu dile getirmektedir. Erkeğin iki tane kadına cinsellik bağlamında seslenmesi, erkeğin birden fazla kadınla cinsel haz yaşamak istediğini göstermektedir.

“Kaleden indim yayan” ilk dizeli türkünün “Haydi anam *anam* ben gelmem/ Sen olmazsan evlenmem/ Haydi anam *anam* hop deyiver/ Anam evde yok deyiver” (Deveci, 2007: 132) dizelerinde erkek evde sevdiği kadınla baş başa kalmak istiyor olabilir. Ancak erkek anlatıcı kadının annesinin evde olmamasını isteyerek; onunla masum bir birliktelik amacı taşımadığını ima ediyor olabilir. Bu da erkek anlatıcının kadının evde yalnız olduğu bir anı bekleyip bu anı değerlendirerek kadınla cinsel birlikteliği arzuladığına dair çağrışımlar oluşturmaktadır.

“Aşk Türküsü” nün “A meleğim meleğim/ Saat kaçta yanına geleyim/ *Ben senin* Oyunlarına yangınım/ *Oynayiver de* Bir kerecik de göreyim” (Deveci, 2007: 127) dizelerinde erkek anlatıcı kadınla cinsel birliktelik arzuladığını ifade etmiştir. Kadına “*Oynayiver de* Bir kerecik göreyim” derken kadını seyirlik bir cinsel nesneye dönüştüren erkek, baktığı “nesne” den haz almayı arzulamaktadır. Burada cinselliğin erkeğin “hakkı” olduğunu, kadının ise erkeğe hakkını teslim etmek için itaatkâr bir eğlence aracı olduğunu görmekteyiz.

“Keklik Türküsü” nün “Pencerenin kanadı/ Rakı bana yaradı/ Al yanaktan ısırdım/ Altın dişim kanadı” (Deveci, 2007: 135) dizelerinde kadın cinsel nesne olarak yer almıştır. Erkek kadının cinselliğinden faydalanan kişi; kadın ise erkeğin cinsel arzularını tatmin etmesini sağlayan bir nesne şeklinde betimlenmiştir.

“Çay Türküsü” nün “İndim dere beklerim/ Vay benim emeklerim/ Yalnız yata yata/ Çürüdü kemiklerim” (Deveci, 2007: 98) dizelerinde erkek anlatıcı cinsel açlığını dile getirmiştir. Ataerkil kültürlerde cinsellik erkeğin tekeline bırakılmıştır. Cinsellik erkeğin yaşayabileceği bir durum olarak kurgulandığı için erkeklerin cinsel arzularını açık bir şekilde dile getirmeleri tesadüf değildir.

“Koca kavak yarıldı” ilk dizeli türkünün “Ak üzüm asmasıyım/ Nazilli basmasıyım/ Ana doktor istemem/ Ben güzel hastasıyım” ve “Vardım baktım evine/ Bulamadım evinde/ Kolum sarılamadı/ O incecik beline” (Deveci, 2007: 140) dörtlüklerinin dizelerinde güzel kadınlara düşkün olduğunu belirtilen bekâr erkek,

kadından fiziksel anlamda güzel kadını oluşturan unsurlardan olan “incecik belli” olarak söz etmiştir. Erkeğin, kadının ince bele sarılma arzusu burada erkeğin istediği cinsel birlikteliği ima etmektedir.

“Sarıca da buğday tanesin” ilk dizeli türkünün “Kabaca minder üstünde/ Gül sinelerin terlesin” (Deveci, 2007: 158) dizelerinde erkek anlatıcı kadının göğsünü güle benzetmiştir. Kadın göğsünü güle benzeterek kadının göğsüne dokunabileceğini ve kadının göğsünü koklayabileceğini ima eden erkek anlatıcının kadının göğsü üzerinden cinsel arzularını dile getirdiğini söyleyebiliriz.

“Çay Türküsü”nde ise “İndim derelerine/ Bilmem nerelerine/ Kaytan sinemi sürsem/ Mübarek gül memelerine” (Deveci, 2007: 98) dizeleri ile erkek açık bir şekilde cinsel birliktelik arzusunu ifade etmektedir. Erkek anlatıcı kadının göğsünü mübarek sözcüğü ile kutsallaştırarak yüceltmektedir. Türkü dizelerinde erkek anlatıcı, kadının cinsel organını dereye benzeterek kadınla cinsel birleşmeyi de ima ediyor olabilir.

Yukarıda verilen türkü dizelerinde de görüldüğü gibi, erkek anlatıcılar kadından cinsel anlamda beklentilerini açık bir şekilde dile getirmiş ve kadınları cinsel nesne olarak görmüşlerdir.

1.4.2. Kız Çocukları

Muğla Türkülerinde en çok dikkat çeken nokta sadece kadınların değil aynı zamanda kız çocuklarının da cinsel nesne olarak görülmesidir. Cinsel nesne olarak görülen kız çocukları ile evliliklerin de gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

“On birinde mah yüzüne bakılır” ilk dizeli türkünün ilk dördlüğünde yer alan “On birinde mah yüzüne bakılır/ On ikide kızın kahrı çekilir/ On üçünde her bir yeri bal olur/ Çok sallanma zülüflerin tel olur” dizelerinde erkek anlatıcı on bir yaşındaki kız çocuğun yüzünün parlaklığını aya benzetirken; on üç yaşındaki kız çocuğunun fiziksel gelişimini cinsellik bağlamında algılamaktadır. Türkünün ikinci dördlüğünün “On dördünde deli dolu yaşına/ On beşinde gezer kendi başına/ On altısında yârlar girer düşünce/ Çok sallanma her bir yerin bal olur” (Deveci, 2007: 220) dizelerinde erkek anlatıcı kıza yine cinsel nesne olarak bakmakta ve kız çocuğundan cinsel haz almaktadır. Bu da erkek anlatıcının kız çocukları ile cinselliği arzuladıklarını göstermektedir.

“Bana bir yar olsa da küçücük olsa” ilk dizeli türkünün “Bana bir yâr olsa da küçücük olsa/ Öpülmedik kokulmadık gonca gül olsa” (Deveci, 2007: 274) dizelerinde de erkek anlatıcı küçük bir kıza aşkını anlatmaktadır. Burada küçük bir kız çocuğuna âşık olan erkek, kız çocuğunu cinsel nesne olarak görmektedir. Erkek anlatıcı gonca gül benzetmesi yaparak; sevgilisinin el değmemiş yani bakire olması gerektiğini belirtirken; kız çocuğunu sahiplenme arzusunu da dile getirmiştir.

“Şahboylum” ya da “Gide Gide Yoruldum Türküsü” nde “*Benim Sevdiğim on üç on dört yaşında*” (Deveci, 2007: 291) diyen erkek anlatıcı 18 yaşından küçük bir kız çocuğunu arzulamaktadır.

Erkeklerin kız çocuklarına cinsellik bağlamında yaklaşımı kız çocuklarının erken yaşta evliliklerinin önünü de açmıştır. “Kurucaova’nın Çamları Türküsü” nün “Kurucaova’nın çamları kozalıdır kozalı/ On beşinde bir gelin aldım o da Kurucaovalı/ Doya doya saramadım yüreciğim yaralı” (Deveci, 2007: 262) dizelerinden erkek anlatıcının on beş yaşında bir kız çocuğu ile evlilik yaptığını öğrenmekteyiz.

“Kura Türküsü”nde de erkek anlatıcı askerden gelince “On beşinde kız alacam” (Deveci, 2007: 330) diyerek çocuk yaşta bir kız ile evlenmek istediğini dile getirmiştir. Bu da erkeklerin kız çocukları ile cinsellik temelli evlilik yaptıklarını ya da yapmak istediklerini göstermektedir. Söz konusu bedensel evliliklerin de aileler tarafından onaylandığını anlamaktayız.

“Ahiköylü Üç Mehmetler Türküsü” nün “Makıflarda taş olmaz/ Bundan ince kaş olmaz/ Yaşı gelmiş on beşe *a güzelim yârim*/ Evde durak yakışmaz (Deveci, 2007: 404) dizelerinde on beş yaşındaki bir kız çocuğunun evde bekâr durmasının yakışık almayacağı söylenerek; kız çocuğunun bir an önce evlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Baba evinde emanet olarak yaşayan kız çocuklarının namusuyla bir an önce kocalarına teslim edilmesi gerekliliği türkü dizelerine yansımıştır.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre şekillenen cinsellik anlayışları, çocuklara erken yaşlarda aşılır. Erkek çocuklarından “pipi”lerinin göstermelerinin istenmesi, erkek çocuklarının “pipi”lerinin öpülerek kutsallaştırılması ve yüceltilmesi erkek cinselliğini de yüceltmekte ve değerli kılmaktadır. Kız çocuklarından ise “kutu”larını kapalı tutmaları yani bacaklarını açmadan oturmaları, cinsel organlarını

görünür kılmamaları beklenir. Bu da kız çocuklarının cinselliği utançla özleştirilmelerine neden olur. Erkek ve kız çocuklar için sergilenen farklı tutumlar erkeği cinsellikte etkin taraf kılarken kadını edilgen kılmaktadır. Erkek için cinsel arzularını açık bir şekilde dile getirmek normal bir durum olarak kabul edilirken, kadın için utanç kaynağıdır.

Muğla Türkülerinde de erkeklerin kadınları cinsel nesne olarak algılayışının küçük yaşlardan itibaren başladığını gördük. Kız çocuklarına cinsellik temelli yaklaşan erkekler, cinsel arzularını kız çocuklarının bedenlerinde tatmin etmek istemektedirler. Bu durum da fiziksel ve psikolojik anlamda evliliğe hazır olmayan kız çocukları için erken evliliklerinin önünü açmaktadır.

1.5. Güçlü

Muğla Türkülerinde güçlü erkekler betimlenmiştir. “Demirciler Türküsü” (Deveci, 2007: 285) ve “Ferayi Türküsü” (Deveci, 2007: 321) dizelerinde demir döven; “Mahmut Ağa Ağıtı” (Deveci, 2007: 215) ve “Bey oğlum neredesin” ilk dizeli türkü (Deveci, 2007: 317) dizelerinde odun indiren ve “Demirciler Türküsü” nün (Deveci, 2007: 285) dizelerinde ise odun kesen erkekler görmekteyiz. Türküde erkeklerin kas gücü ile çalışan işlerde betimlenmesi erkeklerin fiziksel anlamda güçlü olduğunu gösterir.

Fiziksel anlamda güçlü olmak ülkemizde erkeksilik özelliklerinden biridir öyle ki fiziksel anlamda güçlü olmak erkeklerle özdeşleştirildiği için kadınların zayıf olduklarında dair kalıp yargılar oluşturulmuştur (Dökmen, 2009: 104). Zayıf kadın kalıp yargısına uymayan fiziksel olarak güçlü kadınlar ise “erkek gibi güçlü kadın” şeklinde betimlenmiştir. Bu ifade ile erkeğin fiziksel güçlülüğü pekiştirilmiştir ve kadının “aslında” fiziksel güç bakımından erkekten geride olduğu anlatılmıştır.

1.6. Gözü pek

Gözü peklik yani cesaret erkeklerden beklenen özelliklerden biridir. Korkaklık kadınla özdeşleştirilmiştir ve kadınları erkeklerden ayıran önemli bir faktör olarak belirlenmiştir. Erkekler “karı gibi korkak” olmamaları, “Erkek adam korkmaz” şeklinde ifade edilmiştir. Muğla Türkülerinde de cesaretin erkeklerle özdeşleştirildiğini tespit ettik.

Yerkesik'e ait olan "Kerimoğlu Türküsü" nün "Of aman da of aman Karadağlar'da sandal kalmadı/ Oyna da güzelim senden başka yiğit kalmadı" (Deveci, 2007: 297) dizelerinde Kerimoğlu'nun yiğit olduğu söylenerek; Kerimoğlu'nun korkusuz ve gözü pek olduğu vurgulanmıştır.

Bodrum'a ait olan "Kerimoğlu Türküsü"nde (Deveci, 2007: 302) "Oynayıversin düşmanların yüreği" dizesi ile Kerimoğlu'nun cesur olduğu, düşmanları korkuttuğu dile getirilmiştir. "Koroğlu Türküsü"nde (Deveci, 2007: 331) de Koroğlu düşmanları korkutan cesur bir erkek olarak betimlenmiştir. "Sırrı Efe Türküsü" nde (Deveci, 2007: 372) Sırrı Efe'ye, "Çete Mıstık Efe Türküsü" nde (Deveci, 2007: 374) Mıstık Efe'ye, "Raif Türküsü"nde (Deveci, 2007: 401) ise Raif'e yiğit şeklinde hitap edilmektedir. "Sabahta namazında *a güzelim aman*"(Deveci, 2007: 410) ilk dizeli türkünün dizelerinde de erkeğe yiğit şeklinde hitap edilmiştir. "Yeşil Olur Türküsü" (Deveci, 2007: 238) dizelerin de ise erkeklerin çatal yürekli yani cesur, korkusuz (TDK, 2016) oldukları vurgulanmıştır.

"Mehmet Çavuş Türküsü"nde Mehmet Çavuş ve Kürtoğlu birbirlerine meydan okuyarak; korkusuz olduklarını ifade etmişlerdir. Mehmet Çavuş, "Mehmet Çavuş der ki yüreğim çatal/ Belimde fişeklik tam yedi katar/ Uçan kuşla olsan kır atım tutar/ Yakarım canını teslim ol Kürtoğlu" diyerek Mehmet Çavuş'a çatal yürekli olduğunu yani cesur olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Kürtoğlu, "Bana derler Kürtoğlu teslim olmam/ Gözüme bakarken dershaneye girmem/ *Kıymetli* mavzerimi gözümünden ayırmam/ Yakarım canını git Mehmet Çavuş" (Deveci, 2007: 216) diyerek Mehmet Çavuş'un meydan okumasına karşılık vermiş ve Mehmet Çavuş'tan korkmadığını ifade etmiştir.

"Kesme Mehmet benim yoluma" ilk dizeli türkünün "Korkmuyorum Hafız ben senden/ Korkutayım seni ben kendi kendimden/ Yıkılsın şu Dümberek'in evleri, bağları/ Hafız'ımla Mehmet'imi kimler ağladı" (Deveci, 2007: 399) dizelerinde de Mehmet, Tahir Hafız'a meydan okuyarak korkusuz olduğunu söylemiştir.

Cesaret erkeğe yüklenen ve erkeğe değer katan erkeksilik özelliklerinden bir tanesi olarak Muğla Türkülerinde karşımıza çıkmıştır. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde yer almayan ancak Ayşe Nur Kavuncu tarafından uyarlanan envanterde erkeksilik özelliği olarak yer alan gözü pek erkek, Muğla Türkülerinde de betimlenmiştir.

1.7. Saldırgan

Muğla Türkülerinde çok sayıda saldırgan erkek betimlenmiştir. Türkülerde erkeklerin hem kadınlara hem de hemcinslerine yönelik saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmüştür.

“Alışar’ın ortasında düğün kuruldu” ilk dizeli türkünün “Alışar’ın ortasında düğün kuruldu/ Davullar zurnalar çaldı duyuldu/ Cuma gecesinde Kardeli Hüseyin vuruldu/ Sabah güneş doğmadan her yere duyuldu” (Deveci, 2007: 179) dizelerinde Durmuş ve Kardeli Hüseyin arasında yaşanan kavga ve Kardeli Hüseyin’in vurulması anlatılmaktadır.

“Ormancı Türküsü” nün “Çıktım Belen kahvesinden baktım ovaya/ Bay Mustafa çağırdı dama oynamaya/ Ormancı da gelir gelmez yıkar masaya/ Söz dinlemez Ormancı çekmiş kafaya” (Deveci, 2007: 185) dizeleri saldırganlıkla başlayıp cinayetle biten bir olayın ardından söylenmiştir.

“Allan Kavağı’nda zincirli kuyu” (Deveci, 2007: 351) ilk dizeli türkü; bir grup arkadaşın hoşça vakit geçirmek için bir araya gelmelerinin cinayetle sonuçlanmasının ardından söylenmiştir (Eren, 2003: 17). “Âdem Kardeş Türküsü” (Deveci, 2007: 174) Ahmet tarafından öldürülen Çakır Mehmet’in ağzından yazılmıştır. “Hatipoğlu Türküsü” (Deveci, 2007: 362), Hatipoğlu Sadık’ın köyün zenginleri hakkında ileri geri konuşan Selahattin’e içerlemesinden dolayı Selahattin’i öldürmesini anlatır (Oğuz, 2004: 66). “Kafaca’dan Çıktım” ya da “Topbaşların Mehmet Türküsü” (Deveci, 2007: 394), Topbaşların Mehmet’in önceden tartışmalı olduğu Kafacalı Kör Hasan’la tekrar tartışmaya başlayıp Hasan’ın Mehmet’i öldürmesi üzerine (Oğuz, 2004: 76-77) yakılmıştır. “Raif Türküsü” (Deveci, 2007: 401), Raif’in Demirci Ali zeybek oynarken oyuna çıkması ve Demirci Ali’nin bunu saygısızlık olarak görüp Raif’i öldürmesinden dolayı (Eren, 2003: 57) söylenmiştir. “Kasap Mehmet Türküsü” (Deveci, 2007: 413), Mehmet’in kavga esnasında yanlışlıkla öldürülmesini (Oğuz, 2004: 63) anlatır. “Kesme Mehmet benim yoluma” (Deveci, 2007: 399) ilk dizeli türkü Tahir Hafız ve Mehmet’in; “Ayşe’m” ya da “Yaka Mahallesi Türküsü” (Deveci, 2007: 423) Sadi’nin; “Tozlu Kahve Türküsü” (Deveci, 2007: 360) Mustafa’nın saldırganlık sonucunda meydana gelen ölümlerini betimler. “Karaova Düğünü” (Deveci, 2003: 205) türküsü; Hacıgümüüşoğlu Hüseyin’in kayınbiraderi tarafından öldürülmesini konu alan bir türküdür (Eren,

2003). “Kamil Bey Türküsü” (Deveci, 2007: 293) av sırasında öldürülen Kamil Bey adındaki kişinin (Eren, 2003: 44) ardından yakılmıştır. “Zalim Baba Türküsü” (Deveci, 2007: 299) oğlunu öldüren babayı konu almaktadır. “Orhanım Türküsü” (Deveci, 2007: 312) düğün meclisinde vurulan Orhan’ı anlatmaktadır. “Mahmut Ağa Ağıtı”nda (Deveci, 2007: 215) Mahmut Ağa’nın, “Cemal Bey Türküsü”nde (Deveci, 2007: 196) Cemal Bey’in öldürülmesi ele alınmıştır.

Yukarıda verilen türkülerde de görüldüğü gibi saldırgan davranışların birçoğu cinayetle sonuçlanmıştır. Ümral Deveci konu ile ilgili olarak:

Muğla türküleri içerisinde, ağıtların, daha çok cinayetler üzerine söylendiği dikkat çekmektedir. Bu cinayetler, işleniş şekilleri ve meydana geldikleri ortam bakımından benzerlik göstermektedirler. Genellikle arkadaş, dost meclisinde; içki içildikten sonra, yakın arkadaş ya da akraba arasında gerçekleşmekte; kıskançlık ve anlaşmazlıktan kaynaklanmakta; kimi zaman planlı, kimi zaman bir öfke nöbeti sonucu ortaya çıkmaktadır (Deveci, 2007: 65).

şeklinde açıklama yaparak; cinayetlerin muhtemel sebeplerinin kıskançlık, anlaşmazlık ya da öfke nöbeti olabileceğini belirtmiştir.

Günlük hayatta bu kadar sık cinayete rastlanması, saldırganlık davranışının bireyler arasında problem çözme mekanizmasına dönüştüğünü gösterir. Muğla Türkülerinde betimlenen erkekler silah vasıtasıyla da saldırganlıklarını göstermişlerdir. Muğla Türkülerinde askerlik, çatışma, kavga vb. gibi durumlarda erkekler silah kullanmışlardır. “Çekirge’nin taburu” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 100) tabanca, “Kiraz dalı eymeli” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 139) Karadağlı tabanca, “Ağlarsa Anam Ağlar Türküsü”nde (Deveci, 2007: 144) martın, “Küçük Hüseyin Türküsü” (Deveci, 2007: 336) dizelerinde mavzer, “Buhurcular Türküsü” (Deveci, 2007: 278) dizelerinde aynalı mavzer, “Alı da verin benim barutuma saçmama” (Deveci, 2007: 240) ilk dizeli türküde barut ve saçma, Muğla Türkülerinde erkeklerin kullandığı silahlardandır.

“At, Avrat ve Pusat” tekerlemesiyle üç unsuru değerler dünyasının merkezi kabul eden ve bu kabule de erkeği oturtan” ataerkil ideoloji erkeğe atı, avratı ve pusatı (silahı) yakıştırarak simgesel bir değer üretmektedir (Doğan, 2012: 552). Erkeğin tekelinde olan bu üç unsura istediği gibi hükmetmek erkeğin tasarrufundadır. Silahın efendisi olarak konumlandırılan erkek, eline silah alıp Tanrı rolüne bürünerek istediği erkeğin ya da kadının canını almaktadır. Toplumda erkeğin silahlanarak

şiddeti tırmandırmasına yönelik alınmış tedbire rastlanılmazken günlük hayatta silah kullanan erkekler normalleşmiş; böylece erkek ve silah bütünleşmiştir. Silah isimlerinin türkülerde yer alması da silah bilgisinin kuşaktan kuşağa aktarılmasına ve silahın doğal olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Sözlü kültür ürünü olan türkülerini dinleyen ve söyleyen bireyler farkında olmadan silah bilgisini de içselleştirmektedirler. Bu durum da şiddetin geçmişten günümüze kadar devam etmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Muğla Türkülerinde erkekler sadece hemcinslerine yönelik saldırgan davranışlar sergilememişlerdir. Türkülerde erkeklerin kadınlara karşı da saldırgan davranışları gösterdikleri tespit edilmiştir. “İrmeden gel irmeden *ninna ninna*” ilk dizeli türkünün “Kız bana varacak mısın *ninna ninna/ Şu kamayı yemeden *ninna ninna*” (Deveci, 2007: 130) dizelerinde erkek sevdiği kızı kama ile tehdit etmektedir. Erkek kadına karşı sözel saldırıda bulunmuş ve gerekirse fiziksel anlamda da saldırabileceğini ifade etmiştir.*

Muğla Türkülerinde sadece sözel saldırı yer almamaktadır; erkekler kadınlara karşı fiziksel anlamda da saldırgan davranışlar sergilemişlerdir. Kadınlara karşı olan fiziksel saldırganlık çoğu zaman kadınların öldürülmesiyle son bulmuştur.

“Pek de yokuşmuş Gavur Asar’ın yolları” ilk dizeli türkü, kadına karşı saldırgan davranışın cinayete sonuçlanması dile getirir. Türkünün ikinci dörtlüğünün “Bir Asar’dan öbür Asar’a geçtin mi *Havsa da/ Gelinin bir kaşık kanını içtin mi/ Yakma da yıkma benden başka elleri/ Beni de vuran Topalların Mehmet’i*” (Deveci, 2007: 223) dizeleri Topalların Mehmet tarafından öldürülen Havsa gelinin dramını anlatmaktadır. Türküde yer alan “kan içmek” deyişi kadına yönelik saldırganlığın ve şiddetin ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. Türkünün hikâyesinde Topaloğlu Mehmet Efe’nin sinirlenerek Hafize’ye gözdağı vermek amacı ile bıçağını Hafize’nin sol bacağına hafifçe batırdığı (Eren, 2003: 55) belirtilir. Erkek kadına gözdağı vererek otoritenin kendisi olduğunu vurgulamaktadır. Hikâyede Havsa gelinin bacağına hafifçe batırılan bir bıçak darbesi sonucu kan kaybından ölmesi, hikâyeyi aktaranın olayı hafifletmeye ve erkeği temize çıkarmaya çalıştığına dair ipucu vermektedir.

“Milas’ın İçinde Türküsü”nde ise erkek anlatıcı “Gönül verdiğim kızın adı Yüksel’di/ Can verirken feryadı arşa yükseldi/ Kabahat ne ondaydı ne de bendeydi/

Alnımıza yazılmış bu bir eceldi” (Deveci, 2007: 229) dizeleri ile sevdiği kadının ölümünü dile getirmektedir. Bu dörtlükte, erkek cinayetin sorumluluğunu üstlenmeyip Yüksel’in ölümünü kadere ya da alın yazısına indirgeyerek kendini aklamaya çalışmaktadır. Erkek tarafından kasten işlenen cinayetin alın yazısı, ecel, kader vs. ile açıklanması kadına yönelik saldırganlığı normalleştirme çabasından başka bir şey değildir.

“Hayıtlı’dan çıktım da *imanım*” ilk dizeli türküde hem kadına hem de erkeğe yönelik saldırganlığın cinayetle sonuçlandığı tespit edilmiştir. Türkünün ikinci dörtlüğündeki “Aldım tüfeğimi elime *a canım/ Çıktım keklik avına/ Keklik avı değil a canım/ Çıktım insan avına*” dizelerinden ve üçüncü dörtlüğünde yer alan “Kıza mektuplar yazdım/ Vardım astım koluna/ Etini de pay pay ettim/ Serdim günlük dalına” (Deveci, 2007: 197) dizelerinden ayrıntılı bir şekilde kadının nasıl öldürüldüğü bilgisine ulaşmaktayız. İkinci dörtlükte insanların av olarak nitelendirilmesi ve insan öldürmenin “insan avı” şeklinde ifade edilmesi işlenen cinayetleri normalleştirmiştir. Üçüncü dörtlükte ise; erkek kadını hayvan keser gibi kurban etmiş ve kadının etini pay ederek ağacın dalına asmıştır. Türkünün farklı çeşitlemeleri olsa da “Kıza mektuplar yazdım/ Vardım astım koluna/ Etini de pay pay ettim/ Serdim günlük dalına” (Deveci, 2007: 197) dizeleri tüm çeşitlemelerde yer alarak erkek tarafından işlenen cinayetin vahşetini göstermiştir.

Muğla Türkülerinde erkeklerin hem kadınlara hem de hemcinslerine yönelik saldırgan davranışlar sergilediklerini tespit ettik. Muğla Türkülerinde erkeklerin saldırgan davranışları şiddet yolu ile ifade etmeleri hem saldırgan davranışın hem de şiddetin toplum tarafından onaylandığını göstermektedir “...kabul gören ve makul görülen şiddet “meşru” dur. Şiddet, genellikle bir yaşam biçimi olarak benimseniyorsa toplumsal davranışlar listesinde yer almakla kalmaz, sorun çözmenin bir aracı olarak da onay görür” (Ergil, 2001: 41). Muğla Türkülerinde de erkeklerin problemlerini çözmek için saldırgan davranışlar gösterdiklerini ve şiddet uyguladıklarını görmekteyiz. Erkeklerin şiddet kullanmaları toplum tarafından onaylandığı için şiddet günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir. Erkeklerin saldırgan davranışlarının sonucu meydana gelen ölümler de normalleşmiştir. Erkeklerin saldırganlıklarının ve buna bağlı cinayetlerin türküler yoluyla günümüze kadar gelmesi de erkeklerin saldırgan olmalarını ve cinayet işlemelerini normalleştirmekte ve sıradanlaştırmaktadır.

1.8. Duygusal

Muğla Türkülerinde tespit ettiğimiz erkeksilik özelliklerinden birisi de duygusallıktır. Duygusallık kadın ile özdeşleştirilir, erkek ise kadın gibi duygusal olmayan ve soğukkanlı olarak düşünülür (Dökmen, 2004: 104). Erkeklerden ağlamaları beklenmez ancak türkülerde ağlayan, âşık olan, aşk acısı çeken, sevdiği kadına özlem duyan erkek anlatıcılar tespit ettik ve bu erkekleri duygusal erkekler olarak ele aldık.

“Sen Gelin Olunca Türküsü”nde erkek anlatıcı “Ben ağlarım/ Sen ağlarsın/ İyi gün dostlarım/ Halimi sormasın” (Deveci, 2007: 411) dizeleri ile sevdiği kızın arkasından ağladığını dile getirmiştir.

“Bir Gemim Var Türküsü” nün “Ağlamaktan *aman* görmez oldu gözlerim” (Deveci, 2007: 275) dizesinde de erkek anlatıcının ağlayarak duygularını ifade ettiğini görmekteyiz. “Ağlarsa Anam Ağlar Türküsü”nde ise (Deveci, 2007: 144) askerde nöbet tutarken ağlayan erkek betimlemesi tespit edilmiştir.

“Çay Türküsü” nün “Çaya vardım çağladım/ Çayda balık avladım/ *Ben de* Nazlı yârimi görünce/ Hüngür hüngür ağladım” (Deveci, 2007: 98) dizeleri, “nazlı yâr” ifadesi ile kadına seslenen erkek anlatıcının çayda balık avlarken sevdiği kızı görmesinden dolayı hüngür hüngür ağlamasını dile getirmektedir. Hüngür hüngür ağlamak kadından beklenen bir özellik olmasına rağmen, burada erkeğin hüngür hüngür ağladığını görmekteyiz.

Muğla Türkülerinde erkek anlatıcılar; aşklarını ve aşk acılarını da dizelere dökerek duygularını ifade etmişlerdir. “Kestaneyi kavurdum *bir tanem*” ilk dizeli türküde erkek anlatıcı “Mavi çorap giysene *bir tanem*/ Her gün bize gelsene/ Senin için yandıgım/ Gözlerimden bilsene *bir tanem*” (Deveci, 2007: 137) dizeleri ile kadına âşık olduğunu dile getirmektedir.

“Gelin Türküsü” nün “Yalıda gezer oldum *amanda aman*/ Okudum yazar oldum/ Kız ben senin aşkından/ Kurudum gazel oldum” (Deveci, 2007: 129) dizelerinde erkek anlatıcı sevdiği kızın aşkından mısır koçanı yaprakları anlamına gelen gazal (TDK, 2016) gibi kuruyup sarardığını ifade etmektedir.

“Ben susadım sular aman isterim” ilk dizeli türküde erkek “Bulunur mu yangınlığın dermanı” (Deveci, 2007: 183) diyerek aşk acısını dizelere dökmüştür.

“Köprünün altı diken” ilk dizeli türküde “Yaktın beni kül iken” (Deveci, 2007: 141) diyen erkek anlatıcı sevdiği kadına “Allah da seni yaksın” deyip beddua ederek aşk acısını türküye yansıtmıştır. “Tarlama kesek değil mi” ilk dizeli türküde de erkek anlatıcı aşkını “Yandım ise ben yandım” (Deveci, 2007: 166) dizesi ile belirtmektedir.

Türkülerde erkeklerin âşık ve aşk acısı çekerken betimlemeleri erkeklerin duygusal olduklarını göstermektedir. Erkeğin duygusal olduğunu gösteren diğer bir özellik ise erkeğin sevdiği kadını özlediğini ifade etmesidir. “Karanfil oylum oylum” ilk dizeli türkünün “Karanfil katar oldu/ Ayrılık beter oldu/ Sürmeli gözlüm Fadime’ım/ Gözümde tüter oldu” (Deveci, 2007: 134) dizeleri erkek anlatıcının kadını özlediğini dile getirmektedir; bu da erkeğin duygusal olduğunu gösterir.

“Ekin Türküsü” nün “Ekinler irak oldu/ Yakınlar yirak² oldu/ Yârim gitti/ Kalbime merak oldu” (Deveci, 2007: 114) dizelerinde de sevdiği kadını merak eden ve özleyen erkek görmekteyiz. Erkek anlatıcı özlemine ve merakını içine atmamış; türkü yolu ile anlatarak duygularını yansıtmıştır.

Ağlamak kadınlarla özdeşleştirildiği için; erkeklerin ağlaması toplum tarafından onaylanmaz. Bu yüzden ağlayan erkek çocuklarına “karı gibi ağlama” denerek onlara sert olmaları ve erkek adam olma yolunda sağlam adımlarla ilerlemeleri öğütlenir. Bu nokta da Muğla Türkülerinde ağlayan erkek betimlemelerine ulaşmamız erkeklerin de ağlayarak duygularını gösterebileceklerini ve kendileri için oluşturulan kalıp yargılarının dışına çıkabileceklerini göstermesi açısından önemlidir. Erkek anlatıcıların türküler vasıtasıyla duygularını ifade ettiklerini söyleyebiliriz.

Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu’nun Türk toplumuna uyarladığı envanterde kadınsılık özelliği olarak yer alan duygusallık, Muğla Türkülerinde erkeksilik özelliği olarak karşımıza çıkmıştır.

1.9. Kararlı

Kararlılık, Muğla Türkülerinde yer alan erkeksilik özelliklerinden birisi olarak saptanmıştır. İncelenen türkülerde erkeklerin sevdikleri kızlarla birlikte olma

²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761a808547c85.39421698 (03.05.2016)

konusunda kararlılık sergiledikleri görülmüştür. Erkeklerin bu konuda kararlılıkları türkülere de yansımıştır.

“Aman aman gabak garıngeçin³ gölgesi” ilk dizeli türkünün “Of aman aman garıngeçi kestim belinden/ Eller ayrılrsa ben ayrılmam yârimden” (Deveci, 2007: 296) dizelerinde erkek anlatıcı sevdiği kızdaki vazgeçmeyeceğini dile getirerek kararlılığını ortaya koymaktadır.

“Abo Pek güzel oluyor” ilk dizeli türkünün “Abo Topluda bezin burgusu/ Ayrılmecen doğrusu/ Ben sene yanıvedim/ Ayrılmecen doğrusu (Deveci, 2007: 345) dizelerinde erkek anlatıcı kadına âşık olduğunu ve sevdiği kadından ayrılmayacağını vurgulamıştır.

“Akdağ Türküsü” nün “Akdağ’dan inmem ben/ Gümüş de Mavzerimi vermem ben/ Bana da yardan geç derler aman/ Ben geçemem yârimden” (Deveci, 2007: 83) dizelerinde erkek anlatıcı sevdiği kızdaki vazgeçmesi konusunda baskıya uğramasına rağmen kızı sevmeye devam ederek kararlı bir duruş sergilemektedir.

“Köprünün altı testi” ilk dizeli türkünde ise erkek anlatıcı “Ahdettim yemin ettim/ Uğruna koydum başı” (Deveci, 2007: 142) diyerek sevdiği kadının yoluna ölümü göze aldığı söyleyerek kararlılığını dile getirmiştir.

Muğla Türkülerinde erkeklerin sevdikleri kızlarla birlikte olma kararlığı, Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde yer alan erkeksilik özelliğinden biri olan kararlı erkek ile uyusmaktadır.

1.10. Kıskanç

Muğla Türkülerinde kıskanç erkek betimlemeleri tespit edilmiştir. “Eli elekli gelin” ilk dizeli türkünün “Bahçelerde mor erik/ Kız verem ettin sen beni/ Ben nasıl verem olmam/ Eller seviyor seni güzelim” (Deveci, 2007: 115) dizelerinde erkek anlatıcı sevdiği kadının başka erkekler tarafından sevilmesinden dolayı duyduğu kıskançlığın büyüklüğünü verem olduğunu söyleyerek dile getirmektedir. Romantik ilişkilerde “seven erkek kıskanır” şeklinde oluşturulan kalıp yargılar, kıskançlık sonucunda meydana gelen kadına karşı şiddet ve kadının kısıtlanması gibi durumları

³ “Gabak garıngeçi: yapraklarını dökmüş karaağaç” anlamına gelir. Ümral, Deveci, Deniz Üstü Köpürür Muğla Türküleri ve Hikayeleri (Tasnif ve İnceleme) Muğla: Muğla İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, 2007, s. 485.

normalleştirmekte; kıskanç erkeğin kadını çok seven erkek olduğuna dair kalıp yargılar oluşturmaktadır.

Muğla Türkülerinde kıskançlık sadece romantik ilişkilerde rastlanan bir durum değildir. “Karaova Düğünü Türküsü” (Deveci, 2007: 205) eniştesinin servetini ve itibarını kıskanan Murat’ın eniştesini öldürmesinin ardından yakılmıştır (Eren: 2003: 44).

Muğla Türkülerinde, kadını kıskanan erkek kıskançlığın boyutunu verem olduğunu söyleyerek dile getirirken; “Karaova Düğünü Türküsü” nde betimlenen Murat eniştesine duyduğu kıskançlıktan dolayı cinayet işlemiştir. Muğla Türkülerinde erkek hem kadını hem de hemsini kıskanırken betimlenmiştir.

Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu tarafından Türkçeye uyarlanan envanterde yer almayan kıskançlık, Muğla Türkülerinde erkeksilik özelliği olarak tespit edilmiştir.

1.11. Ailenin Neslini Sürdüren ve Aileyi Ayakta Tutan

Muğla Türkülerinde erkeklerin evin direği olarak betimlenmesi, erkeğin sadece evin geçimini sağlayan olduğunu göstermemektedir. Türkülerde evin direği olarak tanımlanan erkek, evi ayakta tutan ve evin dağılmasını engelleyen kişi olarak da yer almıştır.

“Karadır penceremin camları” (Deveci, 2007: 328) ilk dizeli türküde erkeğe “ocağımın direği” olarak seslenilmesi evin can damarının erkek olduğunu göstermektedir.

“Kına Havası” nın “Susuz derelerde kavak biter mi/ Oğlansız evler de duman tüter mi/ Beş kız bir oğlanın yerini tutar mı” (Deveci, 2007: 244) dizelerinde erkeğin evi ayakta tuttuğu söylenmektedir. Erkek bir evde hayatın olduğunu, evin ocağını tütürerek gösteren yegâne kişidir. Erkeksiz evde dumanın tütmemesi, erkeksiz evde hayatın söneceği algısını türküye yansıtmıştır. Erkeğin evin ocağını tütüren kişi olarak tanımlanması, erkeğin soyun devamını sağlayan kişi olarak görülmesinden kaynaklanabilir. Beş tane kızın bir erkek etmeyeceği düşüncesi ise erkeğe verilen değeri ortaya koymaktadır. Bu ifade kadınların erkek karşısında ne kadar değersiz olduğunu ve kadının neslin devamını sağlamadaki rolünün göz ardı edildiğini göstermektedir.

“Bey oğlum neredesin” ilk dizeli türkünün “Susuz derelerde kavak bitmez mi/ Oğlansız evlerde duman tütmez/ Geride üç kız yerini tutmaz” (Deveci, 2007: 317) dizelerinde evin ve ailenin düzenini sağlayan ve evde yaşam olduğunu gösteren kişinin erkek olduğu, erkeksiz evde duman tütmeceği şeklinde verilmiştir. Üç kızın bir erkek olamayacağı düşüncesi de erkeğe verilen değeri bir kez daha göstermektedir. Evi ayakta tutan, eve can veren kişinin erkek olduğu algısı “Ağıt” Türküsünde de “Oğlansız evlerde duman mı tüter” (Deveci, 2007: 333) dizesi ile yer almaktadır.

Muğla Türkülerinde erkeklerin ailenin neslini sürdüren ve aileyi ayakta tutan kişi olarak betimlendiğini tespit ettik. Soy kavramının erkek üzerinden devam etmesi, erkeğe verilen değeri artırmış ve türkülerde erkekler evin can damarı olarak yer almıştır. Erkeğe verilen bu değer karşısında, kadınların erkek karşısında değersiz oldukları açık bir şekilde ifade edilmiştir. Türküler erkeğin daha değerli kadının ise değersiz olduğu algısını geçmişten günümüze kadar sürdürerek geleneksel kalıp yargıların devam etmesine sebep olmuştur.

Muğla Türkülerinde ailenin neslini sürdüren ve aileyi ayakta tutan olarak tespit ettiğimiz erkeksilik özelliği, Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarlamış olduğu envantere yer almamaktadır.

1.12. Kadını Sahiplenmek İsteyen

İncelenen Muğla Türkülerinde kadını sahiplenen erkek betimlemeleri tespit edilmiştir. “Ya benimsin ya kara toprağın” anlayışına sahip olan erkek kadını sahiplenerek kadının sahibi olmak istemektedir. Kadına sahip olan erkek kadına karşı üstünlüğünü ve otoritesini göstererek; kadını ikinci plana atmaktadır.

“Akdağ Türküsü” nün “Evvel ona yandım ben *haydah güzelim*/ Benim olur sandım ben *haydah güzelim*/ Kendi malım sandım ben” (Deveci, 2007: 83) dizelerinde erkek anlatıcı, kadına “kendi malım” şeklinde hitap etmiştir. Bu da kadına sahip olmak isteyen erkeğin, kadını herhangi bir nesne konumuna indirdiğini göstermektedir.

“Ak Ördek Türküsü” nün “Ak ördek çayda yüzer/ Vallahi yârim çok güzel/ Bu yar benim olmazsa/ Aklım perişan gezer” (Deveci, 2007: 85) dizelerinde de güzel bir kadına sahip olmak isteyen erkek betimlemesi yer almıştır. Erkek istediği kadına

sahip olamazsa aklını kaybedeceğini dile getirerek; kadına sahip olma arzusunun yoğunluğunu vurgulamıştır.

Muğla Türkülerinde kadını sahiplenmek isteyen erkek betimlemesi saptadık. Kadını sahiplenmek isteyen olarak tespit ettiğimiz erkeksilik özelliği Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarlamış olduğu envanterde yer almamaktadır.

1.13. Kadının Namusunu Koruyan

“Türkiye’de hangi sınıftan, etnik kökenden olursa olsun, kadınların tümü “ailenin namusu” olarak tanımlanıyor. Bütün kadınların “cinsel saflığı” bir biçimde aşiretin, ailenin ya da erkeğin şerefi adına erkeklerce denetleniyor” (Tahincioğlu, 2011: 14). Erkek, etrafındaki kadınların namus bekçiliğini yaparak kendisinin de namusunu ve şerefini korumaktadır.

“Zühra’ın Türküsü” nün dizelerinden kadın cinayetini; türkünün hikâyesinden ise cinayetin “namus meselesinden” dolayı işlendiğini öğrenmekteyiz. Türkünün “Acı rüzgâr alçak esti/ Kara haber tez geldi/ Efe dağları eğdi/ Kurşun Zührem’e değdi” (Deveci, 2007: 347) dizelerinden Zühre’nin öldürüldüğünü anlamaktayız. Sevdiği erkeğe kaçan Zühre, amcası Şeh Mehmet Efe tarafından “efelik namının beş paralık” olmaması ve “kızanlarının kendisine itibar etmesi” (Oğuz, 2004: 56-57) adına öldürülmüştür. Burada kadının ailenin adını korumakla görevli olduğunu ve kadının namus uğruna öldürüldüğünü görmekteyiz. Erkeğin şerefleri için yaşadıklarını iddia ettikleri bir toplumda erkek şerefine “leke” getirecek her türlü ahlaksızlığın cezasını verir ve bu ceza kadının ölümü ile de sonuçlanabilir. Şeh Mehmet Efe de kendi korumak ve şerefini sürdürmek için ablasının kızını öldürmüştür. Bu durumda da kadın cansız bedeni, erkeğin şerefinin sembolü olmuştur.

“Yörük Kızı” türküsünde de erkeğin kendi şerefini korumak adına kardeşini öldürdüğünü görmekteyiz. Mehmet Ali Eren’in derlediği türkünün “Dam başının tozuyum/ Ben kurbanlık kuzuyum/ Aldatmayın a beyler/ Ben bir yörük kızımıym” (Deveci, 2007: 107) dizelerinde Yörük kızı kendisini kurbanlık kuzu olarak tanımlayarak erkeklere kendisini kandırmamalarını söylemektedir. Burada Yörük kızı erkeğin kendisini aldatıp bırakması durumunda kendisinin geleneklerin kurbanı olabileceğini ifade etmiş olabilir. Çökertme Türküsünün kahramanı Halil hapiste

iken; bir grup genç Halil'in kız kardeşini, Yörük Kızı'nı, zorla kaçırarak genç kıza tecavüz ederler. Halil hapisten çıkınca olayı öğrenir ve kız kardeşine suçlunun kim olduğunu sorar. Kız kardeşine tecavüz edenlerin birden fazla kişi olduğunu öğrenince, çözümünü kız kardeşini öldürmekte bulur (Eren, 2003: 67). Kendi rızasının olmadığı cinsel eylemlere zorlanan Yörük Kızı, Halil Efe tarafından suçlu bulunmuştur. Bir kadının namusu için yaşadığı toplulukta tecavüze maruz kalması, kadının yaşamasının bir anlamı kalmadığı anlamına gelmektedir ve Yörük Kızı namusu kirletildiği için ölümü "hak etmiştir". Birden fazla kişinin tecavüzüne maruz kalan Yörük Kızı, Halil Efe'nin de namusunu ve şerefini defalarca "lekelemiştir". Halil Efe de kendi adını korumak ve saygınlığının devamını sağlamak için kız kardeşini öldürerek hem kendi namusunu hem de kız kardeşinin namusunu "temizlemiştir".

Kadının namuslu kalabilmesi adına sürekli göz hapsinde tutulduğunu yukarıda belirttik. Emanet gözüyle bakılan kız çocuğunun "bozulmadan" evlendirilmesi için baba evinde babası ya da erkek kardeşleri tarafından denetlenmesi; "teslimattan" sonra da kocasının gözetimi altında tutulması kadının beşikten mezara kadar gözetim ve denetim halinde olduğunu gösterir. Evlendikten sonra kocasına sadık kalmayan ya da sadık kalmadığı düşünülen kadının namuslu davranmadığı için öldürülebildiğini "Kızılcağız Damları Türküsü" nde görmekteyiz. Genç ve güzel Fahri'yi çekemeyenler Fahri'nin birisiyle ilişkisi olduğu hakkında bir söylenti yayarlar. Bu söylentiler Fahri ve Süleyman arasında geçimsizliğe yol açar (Oğuz, 2004: 73). Süleyman eşinin kendisine sadakatsiz olduğunu düşünerek karısı Fahri'yi bıçaklayarak öldürür ve Fahri'nin ardından bu türkü yakılır. Fahri'nin ağzından yakılan türkü de Fahri, "Ne ettin ne eyledin/ Dertsiz başa dertledin/ Gelip sormak var iken/ Neden eli dinledin" (Deveci, 2007: 428) dizeleri ile eşine seslenmiştir. Fahri, mahallenin namus bekçilerinin yaydığı dedikodunun asılsız olduğunu ve Süleyman'ın yargısız infaz yaptığı dile getirmiştir. Burada da görüldüğü gibi; başkalarının ne düşündüğüne önem veren Süleyman mahallenin dedikodusuna kulak vermiş ve belki de mahallenin psikolojik baskısından dolayı eşini dinlememiştir. Kadına dair şaibeli söylentiler, onun namusuna gölge düşürmüş ve erkek kendine sadık kalmadığını düşündüğü eşini öldürerek namusunu "temizlemiştir".

Namusun kadının bacak arasında aranması ve namus politikalarının kadının bacak arasından yürütülmesi kadının denetim altında tutulmasını sağlamak için kurgulanmıştır. Yukarıda verilen türkülerde de görüldüğü üzere; erkek şerefini ve adını temizlemek için kadınları namussuz oldukları gerekçesiyle öldürmüşlerdir. Namus bağlamında işlenen cinayetlerin Muğla Türkülerinde yer alması namus cinayetlerinin Türkiye'nin bir sorunu olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

“Muğla Türkülerinde yer alan erkeksilik özellikleri nelerdir?” sorusu bağlamında Muğla Türkülerinde yer alan erkeksilik özelliklerini tespit ettik. Muğla Türkülerinde; kaba dil kullanan, tatlı dilli, çapkın, cinsel arzularını dile getiren, güçlü, gözü pek, saldırgan, duygusal, kararlı, kıskanç, ailenin neslini sürdüren ve aileyi ayakta tutan, kadını sahiplenmek isteyen, kadının namusunu koruyan erkek betimlemeleri saptadık. Muğla Türkülerinde erkeksilik özelliği olarak tespit ettiğimiz güçlü; hem Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde hem de Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarladığı envanterde yer almaktadır. Gözü pek erkek Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde olmayan ancak Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarlamış olduğu envanterde yer alan ve Muğla Türkülerinde de tespit ettiğimiz erkeksilik özelliklerinden bir tanesidir. Bu da Türk toplumun erkeklerden gözü pek olmaları yönünde beklentisi olduğunu gösterir. Muğla Türkülerinde ortaya çıkardığımız kaba dil ve tatlı dil kullanan, çapkın, cinsel arzularını dile getiren, duygusal, kararlı, kıskanç, kadını sahiplenmek isteyen, ailenin neslini sürdüren ve aileyi ayakta tutan, kadının namusunu koruyan erkeksilik özellikleri; Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu tarafından Türk toplumuna uyarlanan Bem Envanterinde yer almamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE KADINSILIK ÖZELLİKLERİ

Tezimizin bu bölümünde Muğla Türkülerinde yer alan kadınların özelliklerini belirlemeye çalıştık.

2.1. Namuslu

Kadınların namuslu olması, Muğla Türkülerinde yer alan kadınsılık özelliklerinden bir tanesidir. Soyut bir kavram olan namus kadın bedeninde somutlaşır ve kadının evlilik öncesi bakireliğini simgeler. Her ataerkil düzende olduğu gibi el değmemiş bir malı simgelediği için bekâret sihirli bir erdem durumundadır (Millet, 2011: 86). Kadının bakire oluşu kızlık zarının sağlamlığında aranır ve kadının “mührünü koparma” (Millet, 2011: 86) sadece kadının kocası tarafından gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde kadının namusu “lekelenir” veya kızlık “bozulur”.

Namus evlendikten sonra eşine sadakat, kadının erkeklerle tensel temasta bulunmaması anlamlarına gelir. Kadının namusunun lekelenmemesi ve kadının aile şerefının devamı için kadınların namusları sıkı sıkıya denetlenir. Söz konusu denetimde gönüllü namus bekçileri aktif rol alır. Mahalle bakkalından, komşulara kadar herkes kadının namusunun temiz kalması konusunda kendilerini sorumlu görürler çünkü kadının bekâreti sadece kadını değil, aynı zamanda mahalleyi ve mahallenin şerefini de temsil etmektedir. Böylece gözü erkek gözüne değmemiş temiz aile ve mahalle kızları herkesin gururu haline gelmektedir.

Kadının bedeni ve cinselliği “namus” bahanesiyle sıkı sıkıya göz hapsine ve takibe alınırken; erkek bu konuda herhangi bir yaptırımla karşılaşmaz. Aksine erkeğin kızlarla yaşadıkları cinsellik toplumda onaylanan bir davranış olduğu içinde evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamış bir erkek kolayca evlenebilir. Çünkü erkeklerin “namussuzlukları” göz yumulan bir durum olduğu için erkeklerin bekâretleri tartışılmaz. Ancak bakire olmayan bir kadın namussuz olduğu gerekçesiyle

ötekileştirilip değer kaybına uğratılır ve evlenmesi de neredeyse imkânsızlaşır. Yukarıda belirtilen çelişki ataerkil ideolojinin namus kavramı üzerinden erkeğe iltimas geçtiğini ortaya koymaktadır.

Erkek önceki bölümde de belirttiğimiz gibi kadını “malı” olarak görmekte ve kadını sahiplenmektedir. Tezimizin birinci bölümü “Muğla Türkülerinde Erkeklik Özellikleri” nde yer verdiğimiz “Kadının Namusunu Koruyan” başlığı altında Fahri’nin, Yörük Kızı’nın ve Zühre’nin “namus” gerekçesiyle öldürülmesinden bahsettik. Bu da erkeğin kendine ait olduğunu düşündüğü kadından namuslu olmasını beklediğini ve kadının namusundan kendisini sorumlu gördüğünü ortaya koymaktadır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bekâret namusun en önemli göstergesi olarak kabul edilmektedir. Türkülerde de kadınların bekâretleri, kadınların namuslu olduklarını gösteren bir unsur olarak yer almıştır ve kadınların bakire olup olmadıkları kız ve gelin sözcükleri üzerinden vurgulanmıştır.

“Yağmur yağar aman yer yaş olur” ilk dizeli türkünün “Ah gidi yangın baygın yâr olaydı/ Kokulmadık gonca gül olaydı” (Deveci, 2007: 266) dizelerinde erkek anlatıcı kadının cinsel saflığını henüz tam olarak açılmamış ve bu yüzden de koklanmamış gonca gül şeklinde ifade etmiştir. Erkek anlatıcı “açılmamış” ve “koklanmamış” dizesi ile bakire kadın arzusunu dile getirmiştir.

Erkek anlatıcı “Bana bir yâr olsa da küçücük olsa” ilk dizeli türkünün; “Öpülmedik kokulmadık gonca gül olsa” (Deveci, 2007: 274) dizesi ile de “öpülmedik, koklanmadık” yani el değmemiş bir kız arzuladığını söylemiştir.

“Arıya bak arıya” ilk dizeli türkünde erkek anlatıcı “Gelin misin kız mısın” (Deveci, 2007: 358) diyerek kıza seslenmektedir. Burada da erkek anlatıcı bekâret üzerinden kız ve gelin ayrımı yapmaktadır. “Yüce Dağ Başında Bir Koyun Meler” türküsünün; “Kız ile gelini ah aman aman bir mi tutarlar” (Deveci, 2007: 341) dizesinde de kız ve gelin sözcükleri ile bekârete atıf yapılmaktadır.

Yukarıda verilen türkü dizelerinde de görüldüğü gibi; erkek anlatıcılar kadının bekâretini vurgulamışlar; bakire kadın ile bakire olmayan kadını kız ve gelin sözcüğü ile belirtmişlerdir. Türkülerde bu tür ayrımlara sık rastlamamız erkeklerin cinsel ilişkiye girmemiş kadına vurgu yapmasından kaynaklanmaktadır ve türkülerde

erkeklerin bekâreti “bozulmamış” kadınları tercih ettiklerini görülmüştür. Bunun sebebi erkeklerin namus kavramını eli erkek eline değmemiş kadın ile özdeşleştirmiş olmalarından kaynaklanabilir.

Namuslu, Ayşe Nur Kavuncu'nun Türk toplumuna uyarladığı envantere yer alan kadınsılık özelliklerinden bir tanesidir. Kadınlarda olması arzulanan “namus” kavramının Muğla Türkülerinde de yer alması; Türk toplumunun kadından ataerkil ideolojinin yukarıda açıkladığımız “namuslu kadın” bağlamında davranmasını beklediğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

2.2. Çapkın

Yukarıda tartışıldığı üzere; Muğla Türkülerinde namus kadınlarda aranmasına ve kadınlar namus uğruna öldürülmesine rağmen türkülerde çapkın kadınlar da betimlenmiştir.

“Demirciler Türküsü” nün “Haydindik üç metrelik on para/ Şimdi kızlar oğlanlardan zampara” (Deveci, 2007: 285) dizelerinde “sürekli kadın peşinde koşan” (TDK, 2016) anlamına gelen zampara sözcüğü ile kızların oğlanlardan daha çapkın olduğu ifade edilmiştir. Türkünün yakıldığı zamanlarda kadınların erkeklerin peşinden koşması türküye konu olmuştur. Buradan kadınların çapkınlıklarının beklenen ve onaylanan bir durum olmadığını anlamaktayız. Çapkınlığın erkeklerden beklenen bir davranış olduğu ise yukarıda verilen zampara sözcüğünün tanımından da anlaşılmaktadır.

“Aynalı Kız Türküsü” nün “Laz oğlanın bıçağının gümüşü/ Çapkın çapkın aynalı kızın gülüşü” (Deveci, 2007: 306) dizelerinde aynalı kızın cilveli gülüşü çapkınlık olarak betimlenmiştir.

“Çekirgenin taburu” ilk dizeli türkünün “Dam başında siniler/ Fiske *de* vursam iniler/ Şu zamane kızları *aman*/ Haftada koca yeniler” (Deveci, 2007: 100) dizelerinde zamane kızlarının haftada koca yeniledikleri söylenerek türkünün yakıldığı dönemdeki kızların sık sık başka erkeklere âşık olduğu belirtilmiştir. Bu da kızların çapkın olduklarını göstermektedir.

Kızların çapkın tavırlarından birisi de “Pembeli Basma Türküsü” dizelerinde betimlenen kızların kaş göz etmeleridir. Türkünün “Pembeli basma giyerler/ Ak gerdanı dizerler/ *ak gerdanı dizerler*/ Şu Bodrum'un kızları/ Kaş göz eder gezerler/

kaş göz eder gezerler” (Deveci, 2007: 157) dizelerinde Bodrumlu kızlar beden dilini kullanarak çapkınlık yapmaktadırlar.

“Hana vardım han değil *Bilal'im*” ilk dizeli türkünün “Çaya vardım çizmeyle *Bilal'im*/ Yâr bulamadım gezmeye/ Çok güzeller aldattım *Bilal'im*/ Kaşımı da gözümü süzmeyle” (Deveci, 2007: 124) dizelerinde kadın anlatıcı, erkekleri kaş göz süzerek aldattığını dile getirmektedir.

“Şifonum Türküsü” nün “Ben bir yeşil fenerim *aman aman*/ Hem yanar, hem sönerim/ Ben nişanlı değilim *aman aman*/ İstedığime dönerim” (Deveci, 2007: 162) dizelerinde kadın anlatıcı nişanlı olmadığı için istediği erkekle aşk yaşayabileceğini ifade etmektedir. Nişanlı kızların; nişanlılarına sadık olmaları beklenirken; nişanlı olmayan kızların çapkınlık yapabileceğini anlamaktayız.

“Al yazmamı düreyim” ilk dizeli türkünün “Al yazmamı pulladım/ Yâre mektup yolladım/ Yeni yâri görünce/ Eski yâri solladım” (Deveci, 2007: 350) dizelerinde de sevgili değiştirerek çapkınlık yaptığını dile getiren bir kadın anlatıcı betimlenmiştir.

Yukarıda tartıştığımız türkülerde betimlenen kadınlar kaş göz süzerek çapkınlık yaparken; “Değirmenci Türküsü”nde buğdayını öğütmek için cinselliğini kullanarak çapkınlık yapan bir kadın vardır. “Değirmenci Türküsü”nde kadın anlatıcı önce “Al yanağım senin olsun öğüt benim buğdayı” dizesi ile değirmenciye seslenmiştir. Değirmenci “Olmaz hanımım olmaz oluklardan su gelmez” diyerek kadının isteğini reddetmiştir. Kadın “Keman kaşım senin olsun, öğüt benim buğdayı” dizesi ile seslendiği değirmenciden tekrar olumsuz cevap almıştır. Kadının “Kiraz dudağım senin olsun, öğüt benim buğdayı” talebi de olumsuz karşılanmıştır. Türkünün son dörtlüğünün “Aman kuzum değirmenci yavrum kuzum değirmenci/ Her yanlarım senin olsun öğüt benim buğdayı/ Olur hanımım olur oluklara su gelir/ Arkadaşlar gayil olur sar gel buğdayı” (Deveci, 2007: 308) dizelerinde kadının buğday öğütme talebi kadının cinsel anlamda erkeğe bütün bedenini sunması ve erkeğin bunu kabul etmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Kendi bedenini sunan kadın, ataerkil ideolojinin kurguladığı gibi kendisini cinsel nesne konumuna indirgemektedir.

Muğla Türkülerinde çapkın kadın betimlemeleri tespit ettik. Kadınlar sadece beden dili ile değil aynı zamanda kendi cinsellikleri sunarak da çapkınlık yapmışlardır. Namusun kadınlarda özdeşleştirildiği ataerkil toplumda, çapkınlık yapan kadın araştırmamızda beklenmeyen bir bulgudur.

2.3. Duygusal

Muğla Türkülerinde kadınların duygusal oldukları görülmüştür. Ataerkil ideoloji, daha şekillenmeye başladığı andan itibaren erkeği akıl ile kadını ise duygusallık ile özdeşleştirmiştir (Berktay, 2012: 152). Duygusallığın dişil olarak kodlandığı ataerkil kültürde kadınlar duygusal oldukları gerekçesiyle zayıf kişiler olarak kabul edilir. İncelenen türkülerde de kadınların genellikle ağlayarak duygularını ifade etmişlerdir.

“Ağlarsa Anam Ağlar Türküsü” dizelerinde erkek anlatıcı “Ağlar ise anam ağlar” (Deveci, 2007: 144) dizesi ile annesi dışında kimsenin kendisi için ağlamayacağını dile getirmiştir. Mahmut Ağa'nın ölümünün ardından yakılan “Mahmut Ağa Ağıtı”nda “Ananın gözleri değirmen döndürür” (Deveci, 2007: 215) dizesi ile Mahmut Ağanın annesinin oğlunun ölümü üzerine çok fazla gözyaşı döktüğü anlatılmıştır. “Bey oğlum nerdesin” (Deveci, 2007: 317) ilk dizeli türkü dizelerinde de oğlu vurulan annenin çok ağladığını anlatmak için annenin gözyaşlarının değirmen döndürdüğü söylenmiştir. “Tozlu Kahve Türküsü” dizelerinde de öldürülen Mustafa'nın annesinin üzüntüsü “Ağlar anası (ağlar anası)” (Deveci, 2007: 360) dizesi ile ifade edilmiştir. “Kafaca'dan Çıktım” ya da “Topbaşların Mehmet Türküsü” bir tartışmada öldürülen Mehmet'in ağzından yazılmıştır. Mehmet “Annemin gözyaşlarını dostlarım silsin” (Deveci, 2007: 394) diyerek annesinin ağladığını dile getirmektedir. “Ziyam Türküsünde” ise şehit olan Ziya Teğmen “Ağlama anneciğim” (Deveci, 2007: 414) dizesi ile ağlayan annesine seslenmektedir. “Eyüp'üm Türküsü”nde (Deveci, 2007: 188) ve “Kız Kayası Efsanesi” nde de (Deveci, 2007: 407) ağlayan anneler betimlenmiştir.

“Elmalı'dan çıktım yayan” ilk dizeli türküde yedi yıl sonra bulduğu oğlunu kaybeden anne acısını “Kol bezini dalda bulduğum/ Adını Ali koyduğum/ Yedi yılda bir bulduğum/ Bebek beni del'eyledi/ Yaktı yaktı kül eyledi” (Deveci, 2007: 249) dizeleri ile ifade etmiştir. Kadın duygusallığını türküye yansıtmış ve kaybettiği bebeğinin üzüntüsünü yanıp kül olduğunu söyleyerek dile getirmiştir.

Anneye çocukları büyütme görevi veren toplum, annelerin evlatlarının acılarından, ölümlerinden etkilenmesini ve bunun sonucunda gözyaşı dökmesini bekler. Yukarıda verilen türkülerde de ağlayan ve acı çeken anneler betimlenmiştir.

Muğla Türkülerinde betimlenen anneler sadece kötü olayların ardından ağlamamıştır. Anneler kızlarını evlendirirken de gözyaşı dökmüşlerdir. “Yengeler yakar kınayı” ilk dizeli türküde “Ağlatmayın öksüz anayı” (Deveci, 2007: 234) dizesi annenin gelin kızının kınasında ağlamasını betimlemektedir.

“Annesi Yalnız Kalıyor Türküsü” ya da “Gelin Ağlatma Havasında” da hem kızın hem de annenin duygusallığı yer almaktadır. Türkünün “Raflara koydum kaşığı/ Gidiyor evlerin yakışığı/ Oluyor kız gelin oluyor/ Annesi evde ağlıyor” dizelerinden annenin gelin olan kızının arkasından ağladığını görmekteyiz. Aynı türküde gelin kız için, “Ağlama gelin hanım ağlama/ Varıyorsun sevdiğin oğlana/ Ağlama gelin hanım ağlama/ Gidiyorsun sevdiğin oğlana” (Deveci, 2007: 409) denilerek gelin kıza ağlamaması söylenmektedir. Gelin kız ailesinden ayrılacağı için gözyaşı dökmektedir. Aynı türküde kızından ayrılan anne ve ailesinden ayrılan kız üzüntülerini ağlayarak ifade etmişlerdir.

Türkülerde sadece anne rolü verilen kadınlar duygusal davranmamışlardır. “Mehmet Çavuş Türküsü”nde (Deveci, 2007: 216) Mehmet Çavuş “Yarelerim koygundur Zekiye’ m ağlasın” diyerek sevdiği kadından ağlamasını beklemiştir. “Demirciler Türküsü” (Deveci, 2007: 285) dizelerinde de askerlik yapan yâri için “Yârim asker dinmez gözümün yaşı” diyerek ağlayan bir kadın betimlemesi yer almıştır.

Kadınlar sevdikleri erkeklere karşı hislerini de türküler yoluyla dile getirmişlerdir. “Al yazmam dalda kaldı” ilk dizeli türküde sevdiği erkeği bekleyen kadın “Amanın *dumanın* olmuyor/ Eski *de* Çilelerim dolmuyor/ Bu nasıl sevda imiş/ Bir kararda durmuyor (Deveci, 2007: 89) dizeleri ile hem aşk acısını hem de dertli olduğunu dile getirerek; duygusallığını göstermiştir.

“Al yazmamın oyası” ilk dizeli türküde kadın anlatıcı “Kaleden indim yayan/ Mendilim dolu payam/ Yâr üstüme yâr sevmiş/ Dayan yüreğim daya (Deveci, 2007: 91) dizelerinde sevdiği erkeğin başka bir kadını sevmesinden dolayı acı çektiğini söylemiştir.

“Çüçenler Türküsü” dizelerinde asılarak öldürülen Halil’in ardından ağlayan kadın anlatıcı “Çüçenler evinde *yârim* bir yeşil direk/ Halilim asılıyor *buna* dayanır mı yürek/ Al dağlar mor dağlar laleli sümbüllü dağlar/ İki elim kelepçe iki gözüm kan ağlar” (Deveci, 2007: 284) dizelerinde üzüntüsünün büyüklüğünü “iki gözüm kan ağlar” ifadesi ile anlatmaktadır.

Muğla Türkülerinde kadınlar duygusallıklarını türküler yoluyla ifade etmişlerdir. Muğla Türkülerinde anneler evlatlarının acılarından doğrudan ve en çok etkilenen kişiler olarak betimlenmiş; duygularını gözyaşı dökerek ifade etmişlerdir. Anneler sadece acıklı olaylar karşısında değil; kızlarını gelin etme gibi sevinçli olaylar karşısında da ağlayarak duygusal davranmışlardır. Sadece annelerin değil, aşk acısı çeken kadınların da türküler yoluyla duygusallıklarını dile getirdikleri tespit edilmiştir.

2.4. Nazlı

İlk anlamı “kolayca gönlü olmayan, kendini ağır satan, ısrar bekleyen, işveli, edalı” (TDK, 2016) olan nazlı; Muğla Türkülerinde betimlenen kadınsılık özelliklerinden bir tanesidir. Kız çocukları doğdukları andan itibaren “nazlı kızım” şeklinde sevilir; kız ve naz bir arada anılır. Bu da kadınların nazlı olduğu algısını oluşturur.

“Çekirgenin taburu” ilk dizeli türküde erkek anlatıcı “Çekirgenin taburu/ Arpa *da* buğday batarı/ *Ben* Buralara gelmezdim *aman*/ Nazlı *da* yârimin hatırı (Deveci, 2007: 100) diyerek sevdiği kadının nazlı olduğunu dile getirmiştir. “*Of* Gidene bak gidene *nasıl güzelim*” (Deveci, 2007: 122) , “Sabahın seher vaktinde *aman* görebilsem yârimi” (Deveci, 2007: 225) ilk dizeli türkülerde ve “Aşk Türküsü”nde de (Deveci, 2007: 127) erkek anlatıcılar sevdiği kadınlara “nazlı yârim” diye hitap etmektedir.

“Eli elekli gelin” ilk dizeli türkünün “Kuyu başı, yılan gelir/ Yârimum nazla gelir/ Al bohçanı düş ardıma/ Alna yazılan gelir *güzelim*” (Deveci, 2007: 115) dizelerinde de erkek anlatıcı sevdiği kadının kendisine çabucak gelmemesini “nazla geliyor” şeklinde ifade etmektedir.

“Kına Havası” türküsünün “Hey anam, hey anam, hey anam/ Kızınız gidiyor nazınız gidiyor/ Bu gün akşam son, yarın akşama” (Deveci, 2007: 261) dizelerinde

gelin olan kız kendisini evin nazı olarak tanımlamaktadır. Gelin kızın kendisini evin nazı olarak tanımlaması; evde kendisinin değerli ve üzerine titrenen kişi olduğu anlamlarına gelebilir. Burada gelin kız kendisini “naz” ile tanımlayarak; toplumun kadından beklediği özellikleri içselleştirdiğini göstermektedir.

“Hüseyin'im geliyor tozlu yol gibi” ilk dizeli türkünün “Hüseyin'im geliyor çalalım sazı/ Gurbet elde kime edeyim nazı/ Ananın babanın o kötü sözü/ Var git emeklerim ol dedi bana” (Deveci, 2007: 202) dizelerinde kadın anlatıcı eşine nazlandığını ve gurbet elde kimseye naz yapamayacağını dile getirmiştir. “Adem Kardeş Türküsü” (Deveci, 2007: 174) dizelerinde de Adem eşine “nazlı Naimem” şeklinde seslenmiştir.

Kadınların da erkeğe naz yaptıklarını dile getirmesi, naz yapmanın kadınlardan beklenen bir davranış olduğunu göstermektedir. Zira “kız evi naz evi” gibi söylemler kadınların naz yapmalarının onaylandığını ortaya koyarken; kadınlar naz yaparken dikkatli olmalıdırlar çünkü “çok naz âşık usandırır”. Bu da kadınların erkeklere naz yapabileceklerini ancak nazlanarak erkekleri çok yalvartmamaları gerektiğini göstermektedir.

Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarlamış olduğu envanterde kadınsılık özelliği olarak yer almayan nazlı kadın, Muğla Türkülerinde yer almıştır.

2.5. Tatlı Dilli

Bem Cinsiyet Rollerini Envanterinde yer alan kadınsılık özelliklerinden bir tanesi de tatlı dilli kadınlardır (Dökmen, 1999: 32). Muğla Türkülerinde de kadınların tatlı dilli olmaları istenmiştir.

“Yengeler yakar kınayı” ilk dizeli türküde “Gelinim kadınım kınan kutlu olsun/ Vardığın yerlerde dilin tatlı olsun” (Deveci, 2007: 234) denilerek gelinden karşısındaki kişiyi kırmadan incitmeden konuşması yani tatlı dilli olması istenmiştir.

“Getirin geline kına yakalım” ilk dizeli türküde de geline hem “Vardığın yerde, dilin tatlı olsun” hem de “Güveyin yanında sözün tatlı olsun” (Deveci, 2007: 259) öğüdü verilerek kadının eşi ve eşinin ailesi ile iletişimde kullanacağı dilin kaba ve sert olmaması istenmiştir. “Kına Türküsü” (Deveci, 2007: 257) , “Pazarda Bal Var” (Deveci, 2007: 264) türkülerinde de gelinden tatlı dilli olmaları istenmiştir.

Gelinin eşi ve kayınvalidesi ile iletişimde kullanacağı dil tatlı olursa; gelinin eşi ve kayın validesi ile ilişkilerinin de iyi olabileceği; yeni evinde huzur bulabileceği ima edilmiş olabilir.

Yukarıda verilen türkülerde gelin kızlardan tatlı dilli olmaları istenmiştir. Kadınların kaba dil kullanması toplum tarafından onaylanan bir davranış değildir. Kadınlardan kibar, cana yakın konuşmaları beklenir. Bu beklenti tatlı dilin kadınsılık özelliği olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarladığı envantere de yer alan kadınsılık özelliğinden birisi olan tatlı dilli, Muğla Türkülerinde de kadınsılık özelliği olarak yer almıştır.

2.6. Güzel

Muğla Türkülerinde güzel kadınlar betimlenmiştir. Güzellik Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarlamış olduğu envantere kadınsılık özelliği olarak yer almasa da; incelenen türkülerde güzel kadın vurgusu yapılmıştır. Bu da erkeklerin güzel kadınları tercih ettiklerini ve güzel kadınlarla birlikte olmak istediklerini göstermektedir.

“Zeytin Dalı Türküsü” nün “Portakalı soyamadım elimde kaldı/ *aman aman elimde kaldı*/ O gavurun kızı pek güzelmiş gözüm de kaldı/ *aman aman gözümde kaldı*” (Deveci, 2007: 315) dizelerinde erkek anlatıcının güzel bir kadına âşık olduğunu görmekteyiz. Erkeğin kadının beden güzelliğine dikkat ettiğini ve seveceği kadında güzellik aradığını görmekteyiz. Kadını fiziksel güzelliği doğrultusunda değerlendiren ve kadına yüzeysel bakan erkek, kadını basite indirgemektedir.

“Keklik olsam kaya dibi değerim” ilk dizeli türkünün “Çekersek biz kırmızı deve çekelim/ Güdersek biz ak koyun güdelim/ Ekersek biz sarı buğday ekelim/ Çekersek biz güzel kahrı çekelim” (Deveci, 2007: 211) dizelerinde erkek anlatıcı güzel kadının kahrını çekebileceğini ifade etmektedir. Kadının güzelliğinin, kadının tüm kusurlarını örtebilecek ve kadının verebileceği eziyeti ya da derdi telafi edebilecek güce sahip olduğunu görmekteyiz.

Tezimizin beşinci bölümünde yer alan “Muğla Türkülerinde Kadın ve Beden” başlığında kadının güzelliği ve kadın bedenine ait betimlemeler detaylı olarak incelenecektir. Kadına fiziksel görüntüsü üzerinden değer veren eril zihniyet kadını basite indirgemektedir ve kendisinin oluşturduğu güzel kadın tanımlaması dışındaki

kadınları ötekileştirmekte ve değersizleştirmektedir. Muğla Türkülerinde de güzel kadın betimlemeleri saptamamız erkeklerin güzel kadını arzuladığını göstermektedir.

2.7. Boyun Eğen

Ataerkil toplumlarda erkek doğuştan itibaren avantajlı ve hayatın her alanında üstün konumdadır. Kadınlar ise edilgen ve ikinci planda kalan bireylerdir. Erkeğin gerisinde bırakılan kadından erkeğe itaat edip; erkeğin otoritesini kabul etmesi beklenmektedir. Erkeğin kararlarını sorgulayan ya da erkeğe itaat etmeyen kadın, toplum tarafından olumsuz bir şekilde nitelendirilirken; erkeğin kararlarına itaat eden ve boyun eğen kadın toplum tarafından onaylanmaktadır. Muğla Türkülerinde de kadınların erkek otoriteye boyun eğdiklerini tespit ettik.

“On birinde mah yüzüne bakılır” ilk dizeli türkünün “On sekizinde gayet yüksekten bakar/ On dokuzunda sevdiğinden kaçır/ En sonunda sevdiğinden vazgeçer/ Bir kötüye de kul olur gider” (Deveci, 2007: 220) dizelerinde kadının evlenerek bir erkeğe kul olacağı ifade edilmiştir. Kadını kul olarak gören zihniyet, erkeği tanrılaştırmaktadır. Erkeği tanrılaştıran bu anlayış, kadını erkeğe itaat eden ve erkeğin kararlarına boyun eğen kişi olarak konumlamaktadır.

Muğla Türkülerinde kız babaları kızların hangi erkek ile evleneceğine karar veren kişi konumundadır. “Hayıtlı’dan Çıktım İmanım” türküsünün hikâyelerinde de baba, kızının evliliği konusunda karar veren kişidir. Türkünün iki tane hikâyesi vardır:

Milas İlçesi, Kultak köyü, Hayıtlı mevkiinden Gülsüm’ü bir topalla nişanlarlar. Uzun bir bekleyişin ardından evlilik konusunda Topal’ı oyarlarlar. Daha iyi birini bulunca kızı Topal’dan ayırarak oraya verirler. Bu durumu gurur meselesi yapan Topal, silahını alarak kızın babasını ve ikinci nişanlısını öldürür ve Gülsüm’ü de sürükleyerek kaçırır. Topal Gülsüm’ü Olukluya getirir. Burada kızı keser ve etini parça parça edip Günnük ağacının dallına takar. Ayrıca bu olayı niye yaptığını açıklayan bir mektup yazıp, kızın koluna asar. Jandarma takibinden kurtulamayacağını anlayınca silahıyla kendini öldürür (Eren, 2003: 39).

Yukarıda verilen türküye ait birinci hikâyede; Gülsüm kendisi adına karar veremeyen ve başkalarının kararlarına boyun eğmek zorunda kalan bir kişidir. Ailesi tarafından önce Topal ile nişanlandırılan Gülsüm, daha sonra ailesi tarafından başka bir erkeğe verilmek istenir. Gülsüm’ün evlilik hayatı ile ilgili bu kararlar alınırken söz sahibi olmadığını ve ailesinin aldığı kararlara boyun eğdiğini görmekteyiz. Kendi

hayatı ile ilgili söz söyleme fırsatına sahip olamayan Gülsüm, Topal tarafından parçalanarak öldürülmüştür. Türkiye ait başka bir hikâyeye ise şu şekildedir:

Bodrum, Taşlık mahallesinde yaşayan Topal Salih, Yeniköy'e yerleşir ve burada "Sivri kızı" denilen bir kadınla evlenir. Salih'in üvey kızı vardır. Hörü (Huriye) adındaki bu kız, Salih'in yanında çalışan Mustafa adında bir gence verilmek üzere sözlendirilir. Ancak Salih genci oylar ve sonunda "Ben kapımda çalışana kız vermem" diyerek sözünden vazgeçer. Bu olay üzerine bunalıma giren Mustafa, Hörü'yü kaçıır ve başlangıçta anlatıldığı şekilde hem kızı hem de kendini öldürür (Eren, 2003: 40).

Bu hikâyede de görüldüğü üzere; önce kızı sözlendiren daha sonra da sözü bozan kişi kızın babasıdır. Baba kızının hayatına dair kararları alma noktasında etken kişidir. Hörü ise babasının kararlarına boyun eğen ve babasının kendi adına verdiği kararlar yüzünden sözlüsü tarafından cezalandırılan kişi konumundadır. Hörü'nün nişanlısı tarafından öldürülmesi "Kıza mektuplar yazdım/ Vardım astım koluna/ Etini de pay pay ettim/ Serdim günlük dalına (Deveci, 2007: 197) şeklinde türküde yer almıştır.

Belirtilen hikâyelerdeki ortak nokta, nişanı bozulan erkeğin bu durumu gurur meselesi yapıp kızıdan ve kızın ailesinden intikam almasıdır. Erkek kendine yâr olmayan kızı başkasına da yâr etmek istemez ve kendisine yapılan "yanlışın" karşılığında kızı öldürür. Her iki hikâyede kızların edilgen konumu baba tarafından kızların bir erkekten alınıp başka bir erkeğe verilmesi şeklinde hikâyelere yansımıştır. Hikâyelerde adı geçen Gülsüm babası tarafından nişanlandırılmış, Hörü ise babası tarafından sözlendirilmiştir. Daha sonra yine babaların müdahalesi ile Gülsüm'ün nişan bozulmuş, Huriye'nin sözü atılmıştır. Babanın gölgesi altında yaşayan kızların kendi hayatları konusunda söz hakkına sahip değildirlere. Her iki hikâyede de babaların kararlarına itaat eden kızların, babalarının kendileri adına aldığı kararların sonucunda kurban olması; üzerine düşünülmesi gereken bir noktadır.

Muğla Türkülerinde kadın anlatıcıların da kendilerini boyun eğen şekilde betimledikleri tespit edilmiştir. Kadınların kendilerini boyun eğen şekilde tanımlamaları kadınların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını içselleştirdiklerini göstermektedir. "Gelin Kızın Türküsü" nün "Kıl kopardım deriden/ Ne bakarsın geriden/ Kurbanlık koyun gibi/ Ayırıyorlar sürüden (Deveci, 2007: 326) dizelerinde de gelin kız kendisini kurbanlık kuzu olarak tanımlamaktadır. Buradan da gelin kızın

evlilik konusunda istekli olmadığını, başkalarının kararlarına boyun eğdiğini anlayabiliriz.

Ataerkil düzende kadınlar ve erkekler için farklı hiyerarşiler söz konusudur (Kandiyoti, 2013: 186). Annelerin kız çocukları üzerinde otorite kurması; anne ve kız çocuğu arasındaki hiyerarşiyi gösteren bir unsurdur. İncelenen türkülerde de anne ve kız çocuğu arasındaki hiyerarşik ilişki ortaya çıkmıştır ve kız çocuklarının anne karşısındaki edilgen konumları görülmüştür. Türkülerde kız çocuklarının evlilik konusunda annelerinin kararlarına boyun eğdikleri tespit edilmiştir. “Düğün Türküsü” nün “İndim kuyu dibine/ Baktım suyun rengine/ Annem beni veriverdi/ Düşürmedi dengime (Deveci, 2007: 120) dizelerinde kız kendisine uygun gördüğü birisiyle evlenmemiş; annesinin kararlarına itaat etmiştir.

Muğla Türkülerinde kız çocuklarının annelerine ve babalarına; kadınların ise erkeklere boyun eğdikleri görülmüştür. Aynı zamanda türkülerde kadınların kendilerini boyun eğen ve itaat eden şekilde tanımladıkları da saptanmıştır. Erkeklere kul olan, yalvaran kadın betimlemeleri erkeği yüceltirken; kadını edilgenleştirmektedir. Kadınların bu tutumu kendi hayatları konusunda edilgen olduklarını kabullendikleri anlamına gelir. Kadınların boyun eğmesi, toplumda kadınlardan beklenen bir davranıştır ve olumlu bir kadınsılık özelliğidir. Muğla Türkülerinde kadınsılık özelliklerinden birisi olarak tespit ettiğimiz boyun eğen, Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarladığı envanterde de kadınsılık özelliği olarak yer almıştır.

2.8. Evlilik Konusunda Kendi Kararını Veren

Yukarıda boyun eğen kadın betimlemelerine yer verilmiştir ancak incelenen türkülerde evlilik konusunda kendi kararlarını veren kadınlar da görülmüştür. Söz konusu bu kadınlar belki de türküler aracılığı ile evlilik isteklerini ve evlenmek istedikleri erkekleri dile getirmiş olabilirler. Bu da türkülerde evlilik konusunda kendi kararlarını veren ve evleneceği erkekte aradığı özellikleri dile getiren kadınlar görmemizi sağlamıştır.

Muğla Türkülerinde evlenmek isteyen kadınların hepsinin evlilik konusunda kendi kararlarını verdiklerini söyleyemeyiz. “Boyun Eğen” bölümünde anne ya da babaları tarafından nişanlandırılan ya da evlendirilen kadınlar gördük. Ancak incelenen türkülerde bütün kadınların otoriteye itaat etmediği ve evlilik konusunda

kendi kararlarını da söyleyebildikleri saptanmıştır. Kadınlar türküler yoluyla kendi kararlarını verebilen bireyler olduklarını ataerkil düzene hatırlatmışlardır.

“Akşam oldu gün yayıldı enginlere” ilk dizeli türküde babası tarafından evlendirilmek isteyen kız babasının kendisine uygun bulduğu erkekleri kabul etmemektedir. Evlendirilmek istenen kız “Akşam oldu gün yayıldı tahtalara *vay/* Babam beni veriyor softalara *vay/* Babam verse ben varır mıyım softalara *vay/* Canım sevdi gönlüm gördü kamalıya *vay*” dizeleri ile babasının kendisini medrese öğrencisi ile evlendirmesini istemezken; kama taşıyan bir efe ile evlenmek istediğini dile getirmektedir. Bu da kızın itibarlı bir erkek ile evlenmek istediğini ortaya koymaktadır.

Aynı türkünün devamında kız, “Akşam oldu gün yayıldı çiçeklere *vay/* Babam beni veriyor köçeklere *vay/* Babam verse ben varır mıyım köçeklere *vay/* Özüm sevdi gözüm gördü mektepliye *vay*” (Deveci, 2007:178) dizeleri ile kadın kılığına girmiş erkek bir oyuncu yerine; eğitilmiş birisi ile evlenmek istediğini dile getirmektedir. Burada da kız itibar sahibi bir erkek ile birlikte olmak istediğini ifade etmektedir.

“Şifonum Türküsünde” (Deveci, 2007: 162), kendi sevdiği ile evlenmek isteyen, “Deniz Türküsü” nde (Deveci, 2007: 110) süngerci ile evlenmek isteyen kız betimlemelerine ulaşmaktayız.

Yukarıda verilen türkülerde de görüldüğü gibi evlenmek isteyen kızlar türküler aracılığıyla nasıl birisiyle evleneceklerini tarif etmişlerdir. Türkülerde betimlenen bazı kızların evlilik konusunda kendi kararlarını verdiklerini görmekteyiz.

2.9. Maddiyata ve Paraya Değer Veren

Muğla Türkülerinde evlenmek isteyen genç kızların, zengin ve itibarlı işlerde çalışan erkekleri tercih ettiklerini tespit ettik.

“Deniz Türküsü” nün “Deniz gibi engindir *aman/* Süngerciler zengindir/ Anne beni evlendir *aman/* O genç benim dengimdir” (Deveci, 2007: 110) dizelerinde kız annesine süngerci ile evlenmek istediğini söylemiş ve süngercilerin zengin olduğunu belirtmiştir. Burada zengin bir erkek ile evlenmek isteyen bir kız betimlemesi görmekteyiz.

“Evlerinin Önü Türküsü” dizelerinde ise kız anlatıcı “Var git oğlan var git dengim değilsin/ Ak gerdan altın ister zengin değilsin” (Deveci, 2007: 288) diyerek zengin olmayan erkeği dengi olarak görmemiş ve reddetmiştir. Kadının altın isteğini dile getirmesi, zengin bir erkek ile evlenmek istediğinin göstergesidir.

“Ben varamam inekliye” ilk dizeli türkünün ilk dörtlüğünün “Ben Varamam inekliye/ Ayranı sinekliye/ Allah kısmet ederse/ Omuzu tüfekliye” dizelerinde kız hayvancılık yapan bir erkek ile evlenmek yerine, asker ya da subay gibi eli silah tutan birisi ile evlenmek istediğini dile getirmiştir. İkinci dörtlükte ise; “Ben Varamam çarıklıya/ Tabanı yarıklıya/ Allah kısmet ederse/ Abani sarıklıya” (Deveci, 2007: 171) diyerek tabanı delik çarık ifadesi ile fakir birisi ile evlenmek istemediğini; “zemini beyaz, üzerinde safran renginde nakışlar bulunan ipek kumaş” tan (TDK, 2016) yapılmış sarık anlamına gelen abani sarık ifadesi ile de zengin bir erkekle evlenmek istediğini söylemiştir.

Türkülerde evlenmek isteyen bazı kızların erkeklerde zenginlik ve itibar aradığı sonucuna ulaşmaktayız. Kadınların “zengin koca hayalı”, paraya ve maddiyata değer veren özelliğini ortaya çıkartmaktadır. Kadınların lükse ve maddiyata düşkün olmaları ve bunu erkekten beklemeleri; kadınların “eve ekmek getiren erkektir” kalıp yargısını da içselleştirdiklerini göstermektedir.

“Muğla Türkülerinde yer alan kadınsılık özellikleri nelerdir?” sorusu bağlamında Muğla Türkülerindeki kadınsılık özelliklerini tespit ettik. Muğla Türkülerinde ortaya çıkan kadınsılık özellikleri; namuslu, çapkın, duygusal, nazlı, tatlı dilli, güzel, boyun eğen, evlilik konusunda kendi kararlarını veren, maddiyata ve paraya değer veren olarak tespit edilmiştir. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu’nun uyarlamış olduğu envanterde duygusallık, tatlı dilli, boyun eğen olarak yer alan kadınsılık özellikleri Muğla Türküleri’nde de tespit edilmiştir. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde olmayan ancak Ayşe Nur Kavuncu’nun uyarladığı envanterde yer alan namuslu, Muğla Türkülerinde betimlenen kadınlarda da aranan bir özelliktir. Bu da Türk toplumunun kadından namuslu olmalarını beklediğini ortaya koymaktadır. Muğla Türkülerindeki kadınsılık özellikleri olarak tespit ettiğimiz; çapkın, nazlı, güzel, evlilik konusunda kendi kararını veren, maddiyata ve paraya değer veren kadınsılık özellikleri Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu’nun uyarladığı olduğu envanterde yer almamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

Tezimizin “Giriş” bölümünde toplumsal cinsiyet rollerinin; toplumun kadın ve erkeklere uygun gördüğü tutum ve davranışlar olduğunu belirtmiştik. Toplum çoğunlukla kadına ev işlerini yapma, çocuklarına ve eşine bakma rolleri verirken; erkekten eve para getirmesini beklemiştir. Biz de bu bölümde, Muğla Türkülerinde kadın ve erkek için uygun görülen cinsiyet rollerini tespit etmeye çalıştık.

3.1. Muğla Türkülerinde Kadın İçin Uygun Görülen Toplumsal Cinsiyet Rollerini

3.1.1. Kadınla Özdeşleştirilen İşleri Yapan

Kadınlık “ev” üzerinden tanımlanır; bu yüzden kadınların ev ve ev işleri ile kurduğu ilişki merkezi önem taşımaktadır (Bora, 2012: 21). “Yuva yapan dişi kuşlar” dan ev işlerini yapmaları ve evdeki bireylere de bakım vermeleri beklenir. Muğla Türkülerinde de kadınların kendileri ile özdeşleştirilen işleri yaptıklarını tespit ettik.

Muğla Yöresinde kışlık yiyecek hazırlamak ve tarhana yapmak kadınların görevidir. “Yörük Kızı” türküsünün “Dam başında kediler/ Miyav miyav dediler/ Kör olası kediler/ Tarhanamı yediler” (Deveci, 2007: 105) dizelerinde görüldüğü gibi; kadın anlatıcı kurutmaya bıraktığı tarhananın kediler tarafından yenilmesinden dolayı şikâyet halindedir. “Eli elekli gelin” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 115) elek eleyen, “Yörük Kızı” türküsünde (Deveci, 2007: 105) un eleyen, “Aşk Türküsü”nde (Deveci, 2007: 127) kahve kavuran kadınlar görmekteyiz.

“Kına Havası” türküsünün “Evlerini ıssız koyan/ Anasını kızsız koyan/ Su testisini susuz koyan” (Deveci, 2007: 261) dizelerinde de eve su getirmekle sorumlu kadın betimlemesi yer almıştır. Burada kadın su testisini susuz bırakmakla suçlanmaktadır; bu da su getirmenin kadının görevi olduğuna dair tespiti pekiştirmektedir. Bu durumda evde yiyecek hazırlama, su temin etme gibi işlerin kadının sorumluluğunda olduğunu söyleyebiliriz.

Türkülerde betimlenen kadınlar evde sadece yiyecek hazırlamak ya da yemek yapmak gibi görevlere sahip değildirler. Kadınlar evin temizlik işlerini de yapmaktadırlar. “Yörük Kızı” türküsünün “Ev süpürür toz eder/ Deliklerden göz eder” (Deveci, 2007: 105) dizelerinde ev süpüren kadın betimlemesi tespit etmemiz; kadınların evdeki temizlik işlerinden de sorumlu kılındığını göstermektedir.

Türkülerde mendil yıkayan bir kadın betimlemesi de saptanmıştır. “Al yazmam dalda kaldı” ilk dizeli türküde kadın anlatıcı “Mendil aldım on beşe/ Yudum serdim güneşe” (Deveci, 2007: 90) dizeleri ile mendil yıkadığını dile getirmiştir. Bu durumda kadınların çamaşır yıkama işinden de sorumlu olduklarını söyleyebiliriz.

“Anadolu’da dokuma kültürünün köklü bir gelenek oluşturduğu önemli merkezlerden birisi de Muğla ilidir” (Ölmez ve Etikan, 2014: 56). Muğla Yöresinde dokumacılık kadınlar tarafından icra edilen bir uğraştır. İncelenen “Keklik Türküsü”nde (Deveci, 2007: 135) mendil dokuyan kadın betimlenmiştir. Örgü örmek, elbise dikmek gibi uğraşlar da kadınların görev alanları olarak kabul edilmiştir. “Kiraz dalı eymeli” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 139) kazak ören, “Sabahın seher vaktinde aman görebilsem yârimi” ilk dizeli türküde ise (Deveci, 2007: 225) fistan diken kadınlar görülmüştür. Muğla Türkülerinde; kadınlar dokumacılık, örgü, elbise dikmek gibi kendileri ile özdeşleştirilen işleri yaparken betimlenmiştir.

Kadınlardan ev içinde bakım verici ve ilgi gösterici olmaları beklenir (Dökmen, 2014: 104). Bu yüzden çocuk bakımı ve çocuklarla ilgilenme görevleri annenin sorumluluğuna verilmiştir. Kadınlarla ilgili bu durum, “Kerem desem kerem gelmez elime” ilk dizeli türkünün “Anam beni yumurtadan büyüttü/ Kanat verdi gökyüzünde yürüttü” (Deveci, 2007: 213) dizelerine yansımıştır. Kadın, çocuk ile doğumundan itibaren ilgilenen ve onun gelişimi için elinden geleni yapan kişi olarak betimlenmiştir.

İncelenen türkülerde ev kadını rolünde olan kadınlar ve ev işlerinde annelerine yardım eden kız çocukları kendileri ile özdeşleştirilen dokumacılık, dikiş, yiyecek hazırlama, temizlik, çamaşır yıkama gibi işleri yaparken görülmüştür. Annelerine yardım eden kız çocuklarının ev kadını rolüne hazırlandıklarını ve bu rolü küçük yaşlardan itibaren içselleştirmeye başladıklarını söyleyebiliriz. Anne rolünde olan kadın ise; çocuk bakımı yaparken betimlenmiştir. Kadına ait geleneksel

rollerin türküler vasıtasıyla geçmişten günümüze kadar geldiğini ve türkülerde kadının toplumun kendisine uygun gördüğü cinsiyet rolleri doğrultusunda betimlendiği görülmüştür. Türkülerde ev hayatının devamı olarak görülen tarlada çalışan kadın betimlemesi tespit edilmiştir.

3.1.2 Tarlada Çalışan

Muğla Türkülerinde tarlada çalışırken betimlenen kadınlar vardır; ancak türkülerde betimlenen her kadının çiftçi olarak yaptığı işten para kazandığına dair net bir bilgiye ulaşamamaktayız. “Tütüncü Kızı Türküsü”, “Köylü Kızı Türküsü” ya da “Erken Gider Tarlaya Türküsü” nün “Menemen bardakları/ Tütün çardakları/ Yârim tütün kırarken/ İncelmiş parmakları” (Deveci, 2007: 416) dizelerinde tütün kıran bir kadın betimlenmiştir.

“Al yazmam dalda kaldı” ilk dizeli türküde kadın anlatıcı “Ekin ekim yolara/ Biçtirmedim ellere” (Deveci, 2007: 90) dizeleri ile ekin ekme ve biçme işleri ile uğraştığını dile getirmektedir.

Yukarıda verilen türkülerde kadının para kazandığını gösteren kanıt saptanmamıştır. Kırsal kesimde yaşayan kadın tarla işlerinde de çalışarak haneye iş gücü anlamında yardım etmektedir. Kırsalda yaşayan kadın için tarlada çalışmak, kırsal hayatın doğal bir uzantısı olarak kabul edilir ve kadının bu alanlarda harcadığı emek görülmez ve kadının emeğinin karşılığı ücret olarak ödenmez.

“Tütüncü Türküsü” nün “Haydi, kızlar çalışalım tütün dikelim/ Parasını alınca düğün yapalım” (Deveci, 2007: 265) dizelerinde betimlenen kadınların ise kendi paralarını kazandıklarına dair net bir sonuca ulaşmaktayız. Ünal Şöhret Dirlik de Muğla yöresinde kadınların para ile tütün işlemeye gittiğini söylemektedir (Kişisel İletişim, 02 Aralık 2015).

Muğla Yöresinde kadınlar kırsal hayatın bir parçası olan tarlalarda da çalışırken betimlenmişlerdir. Tütün işinde çalışan kadınların bazıları yaptıkları işin karşılığında para kazanırken; tütün tarlasında betimlenen diğer kadınların emeklerin karşılığının para olarak ödenmediği ve bu kadınların ailenin ücretsiz işçisi konumunda olduğu görülmüştür.

3.1.3. Hayvancılıkla İlgilenen

Muğla Türkülerinde hayvancılık ile ilgilenen kadın betimlemeleri saptadık. “Kiraz dalı eymeli” ilk dizeli türküsünün “Oturmuş kazak örer Nazmiye’ m/ Bekliyor sürüleri” (Deveci, 2007: 139) dizelerinde sürü bekleyen Nazmiye’yi, “Çömlek Kırdıran Havası” türküsünün “Gülsün vay Gülsün vay Gülsün/ Sen gidersen bizim ala kuzuları kim gütsün” (Deveci, 2007: 390) dizelerinde kuzu güden Gülsün’ü, “Zahide Hanım” türküsünün “Keçi gütmek mi istemiş/ Zahide Hanımın canları” (Deveci, 2007:370) dizelerinde ise keçi güden Zahide Hanım’ı tespit etmemiz Muğla’da kadınların hayvancılıkla ilgilendiğini gösterir. Kadınların hayvancılıkla uğraşmaları aile içi iş bölümünün sonucu olabilir; nitekim “Çömlek Kırdıran Havası” türküsünün “Sen gidersen bizim ala kuzuları kim gütsün” dizesinde kuzu gütmek işinin Gülsün’e verildiğini anlamaktayız.

Yukarıda verilen türkülerde kadınlar çobanlık yapar, hayvanlarla ilgilenir; ancak türkülerde kadınların yaptıkları iş karşılığında para kazandıklarına dair net bir kanıt ulaşılamamaktadır.

Muğla Türkülerinde tespit ettiğimiz diğer bir kadın uğraşısı ise balık tutmaktır. “Hana Girdim Han Değil *Bilal’im* ” türküsünün “Çaya vardım çayladım/ Çayda balık avladım/ Ben yârimi görünce/ Oturdum da ağladım” (Deveci, 2007: 124) dizelerinde erkeğe seslenen kadın anlatıcının çayda balık avladığını tespit ettik. İncelenen türkülerde balık tutan kadın betimlemesi saptamamız, dikkatimizi çeken bir ayrıntıdır. Erkeklerle özdeşleşen balık tutma eylemini kadının yaptığını görmek kadının “erkek işi” olarak kabul edilen işleri yapabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

3.1.4. Meslek Sahibi

Muğla Türkülerinde az da olsa meslek sahibi kadın betimlemeleri tespit edilmiş; hizmetçilik ve hâkimlik kadınların yaptığı meslekler olarak görülmüştür. “Kadın evde erkeğe hizmet etmelidir” ve “kadın ev işlerinden sorumludur” şeklinde kadını ev işleri ile özdeşleştiren toplumsal cinsiyet kalıp yargıları sonucunda hizmetçilik mesleği kadınlarla özdeşleştirilmiştir. Muğla Türkülerinden “Çökertme Türküsü”nde (Deveci, 2007: 247) Çakır Gülsüm ve annesinin hizmetçilik yaptığı betimlenmese de; türkünün hikâyesinden Çakır Gözlü Gülsüm ve annesinin kaymakamın hizmetkârlığını yaptığını öğrenmekteyiz. (Eren, 2003: 27). Türkü de

Çakır Gülsüm'ün çalıştığına dair bir bilgi verilmemesi, Çakır Gülsüm'ün kuşaktan kuşağa çalışıp çalışmadığının belirsiz bir şekilde aktarılması anlamına gelmektedir.

Muğla Türkülerinde hâkimlik mesleği yapan bir kadın da tespit edilmiştir. “Bodrum Hâkimi” türküsünün “Bodrumlular erken biçer ekini/ Feleğe kurban mı gitti Bodrum Hâkimi/ Nasıl astın Mefaret Hanım kendini/ Altın makas gümüş bıçak ile doğradılar tenini “(Deveci, 2007: 279) dizeleri Bodrum'a hâkim olarak atanan Mefaret Tüzün'ün intiharını anlatır.

1906 yılında Kütahya Tavşanlı'da dünyaya gelen Mefaret Tüzün, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş ve Türkiye'nin ilk kadın hâkimlerinden birisi olmuştur.⁴ Muğla Türkülerinde kadın hâkim görmemizin nedeni Cumhuriyet Döneminde kadınlara yönelik eğitim yatırımlarının artması olabilir.

Muğla Türkülerinde hâkimlik ve hizmetçilik kadın meslekleri olarak tespit edilmiştir. Geçmiş yıllarda daha yaygın ve güçlü bir söylem olduğunu düşündüğümüz “evin geçimini erkek sağlar” kalıp yargısı, kadınların eğitim imkânlarından faydalanamamaları ve bundan dolayı kadınların meslek edinmelerini zorlaştırmış olabilir.

İncelenen türkülerde ev kadını rolünde olan kadınlar ve ev işlerinde annelerine yardım eden kız çocukları kendileri ile özdeşleştirilen dokumacılık, dikiş, yiyecek hazırlama, temizlik, çamaşır yıkama gibi işleri yaparken görülmüştür. Anne rolünde olan kadına ise; çocuğa bakma ve çocuğu yetiştirme görevi verilmiştir. Türkülerde az da olsa çalışan kadın betimlemelerine rastlanılmış olması, para kazanma rolünün erkeğe verilmesinden kaynaklanmış olabilir. Türkülerde tütün kırmaya giden kadın betimlemeleri tespit edilmiştir. Tütün kırmaya giden kadınların bir kısmının tarım işçisi olarak para kazandığı sonucuna ulaşırken; tütün kırmaya giden bazı kadınların para kazanıp kazanmadığı konusunda net bir sonuca ulaşamadık. Türkülerde kadınlar hayvancılıkla ilgilenerek; haneye iş gücü anlamında yardım etmektedir. Balık tutan kadın betimlemesi, erkeklerle özdeşleştirilen balık tutma uğraşının kadınlar tarafından yapılması bağlamında araştırmamız da dikkat çeken bir ayrıntıdır. Türkülerde iki tane meslek sahibi kadın tespit ettik. Meslek sahibi kadınların hizmetçilik ve hâkimlik yaptıkları görüldü.

⁴ <http://www.kocbey.com/bhakimi.html> (01.06.2016).

3.2. Muğla Türkülerinde Erkek İçin Uygun Görülen Toplumsal Cinsiyet Roller

Muğla Türkülerinde evde yiyecek hazırlayan, temizlik yapan, çocukları ile ilgilenen erkek betimlemeleri saptanmamıştır. Yukarıda da görüldüğü gibi temizlik, yiyecek hazırlama, dokumacılık gibi işler kadın ile özdeşleştirilmiştir. “Dağ başında değirmen” ilk dizeli türküde erkek anlatıcı “Dağ başında değirmen/ Ben kirmanı eğirmem/ Eğil eğil öpeyim *mor fistanlı güzelim de/* Dişlerimi değirmem” (Deveci, 2007: 102) diyerek kirmanı eğirmediğini dile getirmiştir. Erkek “elde yün eğirmeye yarayan araç” (TDK, 2016) anlamına gelen kirmanı eğirmeyeceğini söyleyerek; bu işin erkekler tarafından yapılmadığını ifade etmiştir. Erkek kadınlarla özdeşleştirilen yün eğirme işini reddederek; kendisinin kadınlardan beklenen işleri yapmayacağını vurgulamıştır.

Muğla Türkülerinde erkeklerden eve para getirmeleri beklenmiştir ve bu bağlamda erkekler çeşitli meslekler yapmışlardır.

3.2.1.Çalışan

“Satioğlu Zeybeği Türküsünde” (Deveci, 2007: 235) “Kaptan Ali” ve “Ayrılık Türküsünde” (Deveci, 2007: 273) geçen “Kaptan Bey” ifadelerinde yola çıkarak kaptanlık; “Deniz Türküsünde” geçen (Deveci, 2007: 110) süngercilik, “Turgut Reis Türküsü”nde (Deveci, 2007: 204) “küçük tekne kaptanı” (TDK, 2016) anlamına gelen reislik, “Küçük Hüseyin Türküsünde” (Deveci, 2007: 336) kayıkçılık erkek meslekleri olarak türkülerde yer almıştır. Muğla Türkülerinde erkekler denize açılan, denizde kürek çeken, sünger çıkartan, deniz üzerinde ulaşımı sağlayan kişiler olarak temsil edilmiştir. Erkekler kas gücü ve sağlamlık gerektiren kaptanlık, kayıkçılık, süngercilik gibi meslekleri yaparken betimlenmişlerdir.

Muğla Türkülerinde demircilik ve odunculuk mesleklerini de erkeklerin yaptığı görülmüştür. “Demirciler Türküsü” (Deveci, 2007: 285) ve “Ferayi Türküsü” nde (Deveci, 2007: 321) “demir döven demirciler”; “Raif Türküsü” nde (Deveci, 2007: 401) ise “Demirci Ali” betimlenmiştir. “Mahmut Ağa Ağıtında” (Deveci, 2007: 215) ve “Bey oğlum neredesin” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 317) oduncular odun indirirken; “Demirciler Türküsü”nde (Deveci, 2007: 285) ise odun keserken görülmektedir. Türkülerde erkekler fiziksel gücün ön planda olduğu demircilik ve odunculuk mesleklerini yapmaktadırlar.

Muğla Türkülerinde askerlik mesleğini yapan erkeklerden söz edildiğini tespit ettik. “Kura Türküsünde” (Deveci, 2007: 330) “askere alınacak gençlerin belli olması için onlara kura çektiren subay” (TDK, 2016) anlamına gelen kuracı, “Yaylacık’la Karakaya’nın arası *aman arası*” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 425) “rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan asker (TDK, 2016) anlamına gelen zabıt, Mehmet Çavuş Türküsünde (Deveci, 2007: 216) ve “Çökertme Türküsünde” (Deveci, 2007: 247) çavuş, “Ziyam Türküsü” nde (Deveci, 2007: 414) pilot teğmen (Oğuz, 2004: 49) türkülerde söz edilen askerlerdendir.

Toplumun oluşturduğu “Erkek savaşır”, “Erkek kavgacı ve mücadelecidir” gibi toplumsal cinsiyet kalıp yargıları erkeklerin yetiştirilme tarzlarını, rol ve sorumluluklarını doğrudan etkiler. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından hareketle erkeklere kamyon, tabanca, tüfek ya da asker gibi oyuncaklar alınarak erkekler gelecekteki cinsiyet rollerine toplumun beklentilerine uygun olarak hazırlanır (Eren, 2015: 31) ve erkekler kendilerine ait toplumsal cinsiyet kalıp yargıları doğrultusunda meslek seçerler. Askerlik meslek olarak yapılmasının yanı sıra bir görevdir. Muğla Yöresinde askerlik erkeklerin evlenmek için yerine getirmeleri gereken bir vazifedir çünkü kız ailesi askerliğini yapmamış erkeklerle kızlarının evlenmesini tercih etmezler. Muğla Türkülerinde erkeklerin askeriye de betimlenmeleri; erkeklerin meslek seçimlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları doğrultusunda olduğunu gösterir.

“Gün Görünmez Türküsünde” (Deveci, 2007: 294) ve “Sabah namazında *a güzelim aman*” (Deveci, 2007: 410) ilk dizeli türküde “bir şeyi korumak için bekleyen veya kol gezen görevli, muhafız” (TDK, 2016) anlamına gelen kolcu erkekler vardır. Deveci Türküsü”nde ise (Deveci: 2007: 283) “deve sahibi, deve kiralayan kimse” ve “deve kervanını güden kimse” (TDK, 2016) anlamlarına gelen deveci betimlenmiştir. Ünal Şöhret Dirlik (Kişisel iletişim, 12 Kasım 2015); kervancıların erkeklerden oluşmasından dolayı devecilerin de her zaman erkek olduğunu söylemiştir.

Muğla Türkülerinde betimlenen diğer meslek sahibi erkekler: “Çökertme Türküsü” nün hikâyesinde (Deveci, 2007: 247) kaymakam, “Değirmenciler Türküsünde” (Deveci, 2007: 308) değirmenci, “Tozlu Kahve Türküsü”nde (Deveci, 2007: 360) kahvehaneci, “Tütüncü Türküsünde” (Deveci, 2007: 265) çiftçi, “Ayşe’m

ya da Yaka Mahallesi Türküsünde” (Deveci, 2007: 423) simitçi, “Akşam oldu gün yayıldı enginlere” (Deveci, 2007: 178) ilk dizeli türküde köçek,” Kerimoğlu duvarlardan atladi” (Deveci, 2007: 301) ilk dizeli türküde davulcu, “Düğün Türküsü”nde (Deveci, 2007: 120) arabacı, “Ormancı Türküsü”nde (Deveci, 2007: 185) ormancı, Kasap Mehmet Türküsü”nde (Deveci, 2007: 397) kasap, “Yaşlı Kızı İstemem Türküsü” nün hikâyesinde (Deveci, 2007: 420) çoban olarak karşımıza çıkmaktadır.

Muğla Türkülerinde erkeklerin; kaptan, süngerci, reis, kayıkçı, demirci, oduncu, kuracı, zabıt, pilot teğmen, kolcu, deveci, kaymakam, değirmenci, kahvehaneci, simitçi, davulcu, köçek, arabacı, ormancı, kasap ve çoban olarak betimlendiğini tespit ettik.

3.2.2. Erkeklerin Uğraşları

Muğla Türkülerinde erkeklerin avcılık ile uğraştığını tespit ettik. “Osman Bey Türküsü”nde (Deveci, 2007: 222) geyik avına giden Osman Bey betimlemesini görürüz. “Kamil Bey Türküsü” (Deveci, 2007: 293) avdan gelen bir erkek anlatıcı ağzından söylenmiştir. “Çay Türküsü”nde (Deveci, 2007: 98) ise balık tutan bir erkek betimlenmiştir. Erkekler avcılık ve balık tutma gibi kendileri ile özdeşleşen uğraşları yaparken betimlenmişlerdir.

Yukarıda verilen tartışmalarda görüldüğü gibi, Muğla Türkülerinde erkeklere evi geçindirme rolü verilmiştir. Para kazanma sorumluluğu erkeklere verildiği için erkeklerin birçok meslek dalı ile ilgilendiği görülmüştür. Erkekler kaptanlık, süngercilik, reislik, kayıkçılık, demircilik, odunculuk, kasaplık, çiftçilik gibi kas gücünün ve dayanıklılığın ön planda olduğu meslekleri yapmalarının yanı sıra; kahvehaneci, kolcu, simitçi, köçek, davulcu, kuracı, çavuş, pilot teğmen, deveci, arabacı, kaymakam olarak da Muğla Türkülerinde betimlenmişlerdir. Erkekler uğraşı olarak ise avcılık ve balık tutma ile ilgilenmişlerdir. Erkeklerin ev işleri yaparken betimlenmemeleri; ev işlerinin kadınla özdeşleştirildiğini bir kez daha ortaya koyarken; erkeklerden para kazanmalarının beklendiğini görmekteyiz.

Bu bölümde kadın ve erkek için uygun görülen toplumsal cinsiyet rollerinin neler olduğu tespit edildi. İncelenen türkülerde ev kadını rolünde olan kadınlar ve ev işlerinde annelerine yardım eden kız çocukları kendileri ile özdeşleştirilen dokumacılık, dikiş, yiyecek hazırlama, temizlik, çamaşır yıkama gibi işleri yaparken

görülmüştür. Anne rolünde olan kadına ise; çocuğa bakma ve çocuğu yetiştirme görevi verilmiştir. Türkülerde çalışan kadın betimlemelerine ise yukarıda da tartışıldığı üzere az rastlanılmıştır. Türkülerde tarlaya giden kadınların bazılarının ücretli olarak çalıştıkları; bazılarının ise ücretsiz aile işçisi konumunda olduğu tespit edilmiştir. Kadınlar kırsal hayatın bir parçası olan hayvancılıkla da ilgilenmişlerdir ancak bunun sonucunda kadınların para kazandıkları tespit edilmemiştir. Erkek uğraşısı olarak kabul gören balık tutma eyleminin, kadın tarafından gerçekleştirilmesi ise araştırmamızda beklenmeyen bir sonuçtur. Türkülerde meslek sahibi olan iki tane kadın görülmüştür: Kadının hâkim olduğu net bir şekilde türkü dizelerinde yer alırken; hizmetçilik yapan kadının mesleğine dair ayrıntı türkünün hikâyesinden saptanmıştır. Türkülerde erkeklere evi geçindirme rolünün verildiği görülmektedir. Bu bağlamda da erkekler çeşitli meslek dalları ile ilgilenirken betimlenmişlerdir. Erkeklerin yaptıkları mesleklerde fiziksel gücün, sağlamlığın ön plana çıktığı görülmüştür. Erkeklerin ev işlerini yaparken betimlenmemeleri; ev işlerini tamamlamanın kadının rolü olduğuna dair geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE ÖZEL ALAN VE KAMUSAL ALAN

Kamusal alan (TDK, 2016); “Kamuya ait, kamu ile ilgili işlerin yapıldığı yer” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarsak özel alan; kamuya ait olmayan, kamu işlerinin yapılmadığı yer olarak karşımıza çıkar. Kamusal alanda bireyler dışarıdadır ve herkes tarafından görülebilir ancak özel alanda bireyler herkes tarafından görülemez ve dışarıdaki hayatta etkin rol alamaz.

Özel alan ve kamusal alan ayrımı geleneksel düzenlemelerden kaynaklanmaktadır ve toplumsal cinsiyet bağlamında şekillenmiştir. Kadının ev dışında etkin rol almasını istemeyen ataerkil politika kadını evin içine hapsetmiştir. Toplumsal cinsiyet ekseninde kadın doğurganlık özelliği ile evin içinde; erkek ise evin dışında konumlandırılmıştır. Kadınlar çocukların ve eşinin bakımını yapmak, ev işlerini tamamlamak ve aile bireyelerine hizmet etmek için ev ile sınırlandırılmıştır. Evin dışına çıkan erkeğe ise eve ekmek getiren rolü yüklenerek; erkeğin kamusal alanda varlık göstermesi istenmiştir. Kamusal alanda erkekler para kazanarak gücü ve otoriteyi kendi hâkimiyetleri altına almışlardır. Kamusal alanda para kazanıp eve ekmek getiren erkek, ev işi yapan kadın karşısında üstün kılınmış ve kadının evin içinde yaptığı işler görmezden gelinmiştir.

Kadın ve erkek mekânları kamusal alan ve özel alan ikilemi doğrultusunda net bir şekilde ayrılmıştır ve bu bağlamda kadına ve erkeğe ait mekânlar da farklılaşmıştır. Toplumsal cinsiyet doğrultusunda yapılan mekânsal düzenlemelerde kadına ait mekânlar kısıtlanırken erkeklerin mekânsal alanları genişletilmektedir. Sokaklar, kışlalar, camiler, stadyumlar, spor kulüpleri, kahvehaneler, meyhaneler gibi evin dışında yer alan bazı mekânlarda baskın bir şekilde erkek hâkimiyeti söz konusudur. Kamusal alanın erkek ağırlıklı yapısı ve ataerkil kültür kadınların özel alanda yani evin içinde kalmalarını istemektedir. “Evimin kadını çocuklarımla anası ol” ya da “Yuvayı dişi kuş yapar” şeklindeki söylemlerle de kadınların eve ait

olduğu algısını pekiştirmektedir. Böylece erkekler kamusal alanın her mekânında varlıklarını hemcinsleri ile göstermektedir.

Muğla Türkülerinde toplumsal cinsiyet bağlamında şekillenen mekânları anlamak için: “Muğla Türkülerinde kadınlar hangi alanda daha fazla yer almaktadır? (Özel alan/kamusal alan)” ve “Muğla Türkülerinde erkekler hangi alanda daha fazla yer almaktadır? (Özel alan/ kamusal alan) sorularını sorduk ve bu doğrultuda Muğla Türkülerini analiz ettik. Analiz sonunda ise Muğla Türkülerinde kadın ve erkeğin kamusal ve özel alan ayrımının neresinde olduğunu saptadık; kadın ve erkek mekânlarını tespit ettik.

4.1. Muğla Türkülerinde Özel Alan ve Kadın

Muğla Türkülerinde kadınların özel alanda yani evin içinde betimlendikleri saptanmıştır. Türkülerde evin dışında betimlenen kadınlar, özel alandaki işleri tamamlamak doğrultusunda evin dışında yer almışlardır.

4.1.1.Evin İçinde Betimlenen Kadın

Muğla Türkülerinde kadının özel alan ile ilişkilendirilmiş işler doğrultusunda temsil edildiğini “Muğla Türkülerinde Kadın İçin Uygun Görülen Toplumsal Cinsiyet Roller” bölümünün “Kadınla Özdeşleştirilen İşleri Yapan” alt başlığında detaylı olarak inceledik; kadınların evde kendileri ile özdeşleştirilen temizlik, yiyecek hazırlama, dokumacılık, temizlik, çamaşır yıkamak gibi işleri yaptıklarını gördük.

“Kına Havası” türküsünde, “Gidiyor evlerin direği” (Deveci, 2007: 93) dizesi ile kıza seslenilmiştir. Türkünün “Anası da kızsız kalıyor” dizesinden yola çıkarak; kızın annesine ev işlerinde yardım etmesi kızın “evin direği” şeklinde nitelenmesini sağlamıştır diyebiliriz. Kadını evin içine, erkeği evin dışına yerleştiren toplumsal cinsiyet kavramı bu doğrultuda kadın ve erkek mekânlarını da belirleyerek kadın ve erkeğe değer biçmiştir. Kadına özel alanda yaptığı hizmet doğrultusunda “evin direği” denirken; erkeğe kamusal alanda çalışıp eve para getirmesinden dolayı “evin direği” denilmesi bu duruma bir örnektir.

“Aman aman yaylada bülbül ötmesin” ilk dizeli türkünün “Aman aman yaylada bülbül ötmesin/ Evli olanlar hovardalık etmesin/ Evliler hovardalık ederse/

Genç kızlar evlerinden gitmesin” (Deveci, 2007: 233) dizeleri ile hovarda erkeklerin evin dışına çıkan kadınlara zarar verebileceği mesajı verilmektedir. Burada evin kadınlar için güvenli bir ortam olduğu ve kadına ev dışına çıkması halinde zarar gelebileceği algısı yatmaktadır. Ataerkil politika tarafından oluşturulan “evin dışı kadın için tehlikelidir” mesajının geçmişten günümüze gelmesinde türkülerin etkili olduğunu görmekteyiz. Türküler yoluyla ataerkil politikanın oluşturduğu mesajlar kuşaktan kuşağa aktarılarak geçerliliğini korumaktadır.

Türkülerde kadınların evin içinde ve ev işleri ile uğraşırken tespit edilmesi ataerkil politika tarafından oluşturulan kadının özel alanda yani evin içinde olması gerektiğine dair algıyı ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal cinsiyet bağlamında oluşturulan söz konusu bu algı türkülerde de yer alarak geçmişten günümüze kadının ev ile özdeşleşmesini pekiştirmiştir.

4.1.2. Evin Dışında Betimlenen Kadın

İncelenen türkülerde kadının sadece evin içinde olmadığı, köyde geçen türkülerde kadınların ev dışında da betimlendiği tespit edilmiştir. Tezimizin üçüncü bölümünü oluşturan “Muğla Türkülerinde Meslekler” başlığı altında kadınların hayvanlarla ilgilenmek, tarlada çalışmak ve ev işlerini tamamlamak için ev dışına çıkmaları ayrıntılı şekilde tartışılmıştır. Muğla Türkülerinde kadınların ev dışında betimlenmeleri kadınların kamusal alanda etkin olduğunu anlamına gelmez çünkü kadınlar kırsal hayatın parçası olan tarım-hayvancılık ve ev işlerinin tamamlanması bağlamında ev dışına çıkmışlardır. Ayrıca Muğla Türkülerinde kadınların suya, dereye ve dağa gitmek için ev dışına çıktıkları görülmüştür.

4.1.2.1 Suya Giden Kadın

Muğla Türkülerinde kadınların suya gitmek için ev dışına çıktıkları görülmüştür. “Beş Kaza Zeybeği Türküsü” nün (Deveci, 2007: 172), “Yaşmaksız suya gidenler” dizesinde ve “Ortaca’da evimiz” ilk dizeli türkünün (Deveci, 2007: 155) “Suya giden kıza bak” dizisinde suya giden kadınlar betimlenmiştir.

Kırsal kesimde kadınları hem evin içinde hem de evin dışında görebilmekteyiz. Yukarıda belirtilen türkülerde de kadınların suya gitmeleri ev işlerini tamamlamak doğrultusundadır.

4.1.2.2. Dere boyu

“İndim daldan budaktan *abaylam da yarim aman* ” ilk dizeli türkü, Yörük bir kıza âşık olan çoban tarafından söylenmiştir. Türkünün “Dere boyu düz gider/ Bir edalı kız gider/ O kız yolunu şaşırmiş/ İnşallah bize gider” (Deveci, 2007: 392) dizelerinde erkek anlatıcının dereye giden bir kız betimlediğini görmekteyiz. Türkünün hikâyesine baktığımızda çobanın ve kızın gizli gizli buluştuğunu öğreniyoruz (Oğuz, 2004: 10). Bu durumda dere, Yörük kıızı ve çoban için buluşma mekânı olabilir. Muğla Türkülerinde kadınlar çamaşır yıkamak, su doldurmak gibi ev işlerini tamamlamak için de dereye inmiş olabilirler.

4.1.2.3. Dağ

Muğla Türkülerinde kadınların dağlarda da betimlendiğini görmekteyiz. “Dağ Türküsü” nün “Yandı mı *ola* Yanık Han’ın feneri/ Avcılar dolanıyor kenarı/ Yörük kıızı belindeki kemeri/ Sıkılmış, dağları düz eder gider” (Deveci, 2007: 231) dizelerinde Yörük bir kadını dağda dolaşırken görmekteyiz. “Cemile’min geçtiği dağlar meşeli” (Deveci, 2007: 282) ilk dizeli türküde de Cemile dağdadır. “Deli Oğlan Türküsü” nün öyküsü Çoban Adile ve “Deli Oğlan” lakaplı gencin dağlarda gizli gizli buluşmalarını anlatır (Oğuz, 2004: 71).

Kadınların dağda betimlenmesi, kadınların erkeklere ait bir mekân olarak algılanan dağlarda ve kamusal alanın “zor” mekânlarında olabileceklerini göstermesi açısından anlamlıdır. Muğla Yöresinde kadınlar odun yapmak, kozalak ya da bir mantar türü olan çıntar toplamak için de dağa gitmektedirler.

Muğla Türkülerinde kadınların hem ev içinde hem de ev dışında yer aldığını tespit ettik. Türkülerde evin dışında yer alan kadınlar suya, dağa ve dereye giderken betimlenmiştir. Kırsal alanda kadının kentli kadına göre daha çok evin dış mekânlarında olduğu görülmüştür.

4.2. Muğla Türkülerinde Kamusal Alan ve Kadın

İncelenen Muğla Türkülerinde sadece Bodrum Hâkimi Mefaret Tüzün’ün kamusal alanın bir parçası olan mahkeme salonlarında yer aldığını söyleyebiliriz.

4.3. Muğla Türkülerinde Özel Alan ve Erkek

Muğla Türkülerinde evin içinde yani özel alanda betimlenen erkekler görülmemiştir. Bunun sebebi evin kadınlarla özdeşleştirilmesi olabilir. Türkülerde erkekler sıklıkla evin dışında betimlenmiştir.

4.4. Evin Dışında Betimlenen Erkek

Muğla Türkülerinde evin içinde yer almayan erkeklerin sıklıkla evin dışında betimlendikleri görülmüştür. Muğla Türkülerinde erkeklerin evin dışında ve doğanın bir parçası olan dağlarda yer aldıkları saptanmıştır.

“Akdağ Türküsü” nün “Akdağ’dan inmem ben/ *Gümüş de* Mavzerimi vermem ben” (Deveci, 2007: 83) dizelerinde, dağda mücadele eden bir erkek görmekteyiz.

“Kerimoğlu Türküsü” nün “Kerimoğlu şu dağları aşıyor/ Oynayıversin düşmanların yüreği” (Deveci, 2007: 302) dizelerinde de düşmanlara karşı savaşan Kerimoğlu betimlenmektedir.

“Küçük Hüseyin Türküsü” nde yer alan “Beşparmak dağlarını duman bürüdü/ Yirmi birinci fırka takibime yürüdü/ Çavdarlı Küçük Hüseyin’in cefa mintanı/ Beşparmak dağlarında çürüdü” (Deveci, 2007: 336) dizelerinde dağlarda efelik yapan Küçük Hüseyin anlatılmaktadır. “Çete Mıstık Efe Türküsü” nün “Eski Çine Köprüsü/ Efe dağlara yürüdü *efem yürüdü/* Kana kana sular içildi/ Mıstık efe vuruldu düştü/ *aman efem vuruldu düştü*” (Deveci, 2007: 374) dizelerinde ise dağlarda efelik yapan Mıstık Efe’yi görmekteyiz.

“Yaylacık’la Karakaya’nın arası *aman arası*” (Deveci, 2007: 425), “Altı aydır dağ dağ gezerim” (Deveci, 2007: 272) ilk dizeli türkü dizelerinde, “Eyüp’üm Türküsü”nde (Deveci, 2007: 188) ve “Zühre’m (Zühra’m) Türküsü” nde (Deveci, 2007: 347) de erkekler dağda betimlenmektedir.

Yukarıda verilen türkülerde görüldüğü gibi erkeklerin çoğu dağda yer almıştır. Dağda betimlenen erkeklerin çoğunluğunun silahlı olması zeybeklik kültürü ile ilgili olabilir. “... zeybeklik, Ege dağlarında kökeni çok eskilere dayanan, belki de eski Anadolu uygarlıklarından beri süregelen bir geleneğin devamıdır. Anlaşıldığı kadarıyla Ege dağları her dönemde zeybeklik ve türevlerinin yatağı olmuştur” (Avcı, 2012: 153). Ali Haydar Avcı’nın ifadesinden de anlaşıldığı üzere; dağ Muğla

zeybeklerinin mekânı olmuştur. Kadınlar da çobanlık yapmak ya da sevdikleri ile buluşmak için dağda bulunmuşlardır fakat kadınların silahlı bir şekilde dağda olduklarını gösteren türkü tespit edilememiştir. Bu durum ise “at, avrat ve silah” üçlemesinin erkek için geçerli kılındığını göstermesi bağlamında önemlidir.

4.4.1. Muğla Türkülerinde Kamusal Alan ve Erkek

Muğla Türkülerinde sıklıkla evin dışında betimlenen erkek, kamusal alanın farklı mekânlarında da yer almışlardır.

4.4.1.1. Meyhane ve Şehir Kulübü

Muğla Türkülerinde erkeklerin alkol alabilecekleri meyhane ve şehir kulübü gibi dış mekânlarda bulunduğunu tespit ettik.

“Al yazmam dalda kaldı” ilk dizeli türküde kadın anlatıcı “Yıkılası meyhane/ Sarhoşum nerede kaldı” (Deveci, 2007: 90) dizeleri ile meyhaneye giden erkeğe seslenmektedir. “Kafaca’dan Çıktım” ya da “Topbaşların Mehmet Türküsü” nün “Kafaca’dan çıktım vardım Muğla’ya/ Şehir kulübünde kurdum masaya” (Deveci, 2007: 394) dizelerinde erkek alkollü bir mekân olan şehir kulübünde yer almaktadır.

Meyhaneye ya da şehir kulübü gibi mekânlara giden kadınları tespit edemememiz ise, kamusal alana ait eğlence mekânlarının erkek tahsis edildiğini gösterir.

4.4.1.2. Kahvehane

“Toplumsal cinsiyetin kamusal alanda belirgin olarak ayrıştığı bir mekân olarak kahvehane” (Arık, 2009: 177) Muğla Türkülerinde yer almıştır ve incelenen türkülerde kahvehanelerde yer alan erkekler betimlenmiştir. “Ormancı Türküsü” nün “Çıktım Belen kahvesinden baktım ovaya/ Bay Mustafa çağırdı dam oynamaya” (Deveci, 2007: 185) dizelerinde ve “Tozlu Kahve Türküsü” nün “Bir kahve yaptırdım/ Tozlu yolun önüne/ Bir yaz süremedim / Sefasına demine” (Deveci, 2007: 360) dizelerinde erkekler kahvehanede betimlenmiştir.

Erkeklerle ait mekân olan kahvehanede erkek erkeğe sohbetler edilir, çeşitli oyunlar oynanır. Kamusal alanda erkeklerin kendi aralarında vakit geçirebileceği kahvehaneler, karşı cinsiyete kapılarını kapatmıştır. Muğla Türkülerinde kadınlar kendi aralarında vakit geçirebilecekleri; kamusal alanda görünürlüğü olan bir mekânda betimlenmemiştir. Erkeklerin ise ev işlerini tamamlamak kaygısı

olmaksızın kendi aralarında vakit geçirmek için kamusal alanın görünür bir mekânında bir araya gelmeleri, toplumsal cinsiyet rollerinin kesin çizgilerle ayrıldığını gösterir. Kadınların ev işi yapması beklenirken erkekler için böyle bir beklenti söz konusu değildir. Bu durumda erkeklerin evin dışında ve kamusal alanın farklı mekânlarında betimlenmesi sağlamıştır.

Muğla Türkülerindeki erkeklerin evin dışında ve kamusal alanın farklı mekânlarında temsil edildiğini gördük. Erkekler meyhane, şehir kulübü, kahvehane gibi kamusal mekânlarda bulunmuşlardır. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında evin sorumluluğu kadına verilmesi erkeklerin evin içinde betimlenmemesinin sebebi olabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda erkek evin dışında betimlenmiştir. Bu bağlamda Muğla Türkülerinde erkeklerin evin dışında ve kamusal alana ait mekânlarda betimlenmeleri Muğla Türkülerinin toplumsal cinsiyet rollerini yansıttığını söyleyebiliriz.

Muğla Türkülerinde kadın ve erkeğin kamusal ve özel alandaki yerini anlamak için türküleri inceledik. Muğla Türkülerinde kadınların evde yani özel alanda temsil edildiğini gördük. Özel alanda kadınlar ev işleri ile uğraşmaktadır ancak kadınlar evin içinde sıkışıp kalmamışlardır. Kırsal kesimde yaşayan kadınların evin dışında betimlendiğini görülmüştür. Kadınlar kırsalda herkese ait olan mekânlarda; su kenarında, dağda, çayda, dere, tarlada bulunmuşlardır. Muğla Yöresindeki yörük kültüründeki konar-göçer yaşam tarzı, yaylacılık gibi faaliyetler ve tarımcılık kırsal da yaşayan kadınların evin dışında olmalarını sağlamıştır. O halde Muğla Yöresindeki kadınların hem evin içinde hem de evin dışında yer aldıklarını söyleyebiliriz. Bodrum Hâkimi Mefaret Tüzün'ün ise kamusal alanda betimlendiğini belirtebiliriz.

Muğla Türkülerindeki erkeklerin mekânlarını incelediğimizde, erkeklerin kamusal mekân çeşitliliğinin kadınlardan daha fazla olduğunu görmekteyiz. Erkekler kadınlardan farklı olarak; meyhane, şehir kulübü, kahvehane, gibi mekânlarda bulunmuşlardır. Ataerkil zihniyet tarafından oluşturulan kamusal ve özel alan ayrımında kamusal alan erkeklere tahsis edilmiştir. Bu noktada erkeklerin bulunduğu kamusal mekânların çeşitliliği beklenen bir sonuçtur. Erkekleri evin dışında kadınları ise evin içinde bırakan “ayırım çizgisi” bağlamında baktığımızda erkeklerin özel alanda bulunmamaları da araştırmamız için tahmin edilen bir sonuçtur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MUĞLA TÜRKÜLERİNDE BEDEN

İnsanlar bedenleriyle toplumda görünürlük kazanırlar ve var olurlar. “Beden, biyolojik bir nesnel varlık olmanın ötesinde, öncelikle toplumsaldır, toplumsal yönü ağır basan bir kavramdır; yani toplumsal pratiklerin ve siyasal/kültürel söylemlerin bir ürünüdür” (Köse, 2011: 83). Bedenlerin toplum ile girdiği etkileşim bağlamında şekillendiğini söyleyebiliriz.

“Toplum bedenleri üretmez; ama onları etkilemek, biçimlendirmek ya da biçimlerini bozmak olanaklarına sahiptir” (User, 2010: 135). O halde insan bedenini salt bir biyolojik varlık olarak inceleyemeyiz. İnsan bedeninin toplumsal yönünü de göz önünde bulundurduğumuzda; kadın ve erkek bedenlerinin toplumsal sahnede farklı anlamlar kazandığını söyleyebiliriz. Kadın ve erkek bedenlerine farklı anlamlar kazandıran olgu ise toplumsal cinsiyet kavramından başkası değildir. “Erkeğin egemenlik alanının akıl olmasıyla ilişkili olarak, erkek bedeni “kendiliğinden olumlu bir niteliğe sahip, nötr” bir beden olarak kurulmaktadır. Kadın bedeni ise erkek bedenine oranla toplumsal cinsiyetin ayrımcı damgasını daha çok taşımakta ve bir “nesne olarak,” “kusurları” daha çok göze batmaktadır” (Çabuklu, 2006: 55). Bu konuda İnci User (2010: 139) kadının toplumsal cinsiyet ilişkileri içinde ikincil ve *öteki* konumunda olması nedeniyle, onun bedeninin bakılan, denetlenen ve yargılanan beden olduğunu söyler. Çünkü kadın bedeni cinsel bir nesne olarak sunulmakta ve erkek kendini cinselliğine hizmet edecek bedenleri yargılama ve denetleme hakkına sahip olarak görmektedir.

“Muğla Türkülerinde kadının dış görünüşüne ait betimleme var mıdır? Varsa kadın nasıl betimlenmiştir?”, “Muğla Türkülerinde erkeğin dış görünüşüne ait betimleme var mıdır? Varsa erkek nasıl betimlenmiştir?” soruları çerçevesinde Muğla Türküleri incelenmiş ve kadın ve erkek bedenlerinin nasıl tasvir edildiği analiz edilmiştir.

5.1. Muğla Türkülerinde Kadın ve Kadının Fiziksel Özellikleri

“Kadın bedeni güzellik kavramının bütünleştiği bedendir. Kadının fiziksel özellikleri, kadın bedeninin güzelliği hakkında bilgi verir.” (Tanyıldız, 2009: 976). Muğla Türkülerinde de kadın bedenine ait betimlemelere rastlamaktayız. Kadın bedeninin saç, kaş, göz, yanak, yüz, gerdan, göğüs, bel ve boy ayrıntıları türkülerde betimlenmiştir.

5.1.1. Saç

Kadının fiziki görüntüsünü tamamlayan saç ögesi Muğla Türkülerinde yer almıştır. Kadının saç; renk ve şekil bakımından betimlenmiştir. Şekil bakımından belik, kâkül, zülûf ve salınık saç ayrıntısı verilmiştir. “Dugguk Boğazı Türküsü” nün (Deveci, 2007: 389) “A kız senin de omuzların/ Sırma belikli sırma belikli” dizelerinde belikli saç, “Karahisar Türküsü” nün (Deveci, 2007: 298) “Kâkülü boynuna dökülür gelir” dizesinde kâkül, “On birinde mah yüzüne bakılır” ilk dizeli türkünün (Deveci, 2007: 220) “Çok sallanma zülûflerin tel olur” dizelerinde zülûf, kadının saç şekli ile ilgili ayrıntılardandır.

“Ayşe’ m Türküsü”nde (Deveci, 2007: 136) “Kesik saçın kumralmış” dizesinde kadının saç rengi belirtilmiştir. Aynı zamanda saçın çokluğu “Zahide Hanım Türküsü”nde (Deveci, 2007: 370) “Bir kucak saçlı Zahide’ m” dizesi ile yer alırken; “Oyun Türküsü”nde (Deveci, 2007: 325) saçın uzunluğu “Saçları topuk döğer “dizesi ile verilmiştir.

Muğla Türkülerinde erkeklerin kadınların saçlarına dikkat ettikleri ve kadının saç ile ilgili ayrıntılı betimlemeler yaptıkları görülmüştür.

5.1.2. Kaş

Yüz güzelliğinin tamamlayıcı unsurlarından olan kaş türkülerde yerini almıştır. Türkülerde erkek anlatıcının kadının kaşından etkilendiğini görmekteyiz. “Karyolamın Demiri Türküsü”nde (Deveci, 2007: 300) yer alan, “Ben Ayşe’ min kaşına da gözüne vuruldum” dizesi bu duruma örnektir.

Kaşın şekli ve sürmesi erkek anlatıcının dikkatini çekmiş ve anlatıcı türkülerde kadının kaşına dair ayrıntıları anlatmıştır. “Köprünün altı esti” ilk dizeli türkünün “Kaşları gözleri sürmeli” (Deveci, 2007: 142) dizesinde kadının kaş

sürmesi türküde yer alan detaylardan bir tanesidir. “Sürmelim Türküsü”nde (Deveci, 2007: 335) de kadının sürmesi türküyü adını vermiştir.

“Gelin Tavuğu Yemiş Türküsü” nün; (Deveci, 2007: 355) “Kaşları karalı yârim” dizelerinde ve “Akşam Oldu Türküsü”nde (Deveci, 2007: 239) yer alan “kaşlarının karası” ifadesi ile kadının kaşlarının rengi vurgulanmıştır.

“Ahiköylü Üç Mehmetler Türküsü” (Deveci, 2007: 404) nün; “Bundan ince kaş olmaz” dizesinde kadının kaşının inceliği ile ilgili detaya ulaşmaktayız. “Beyler Güldü mü Türküsü”nde (Deveci, 2007: 396) ise erkek anlatıcı kadının kaşını “kalem kaş” a benzeterek kaşın düzgün olduğunu belirtmiştir.

Muğla Türkülerinde erkek anlatıcılar kadının kaşının inceliğine, sürmesine ve rengine dair betimlemeler yapmışlardır. Türkülerde kadınlar için kabul edilen “kalem kaş” güzellik kalıp yargısının yer aldığını görmekteyiz.

5.1.3. Göz

Muğla Türkülerinde erkek anlatıcılarının seslendikleri kadınların gözlerinden etkilendiklerini görmekteyiz. “İstanbul’dan gelip geçen kayıklar” ilk dizeli türkünün (Deveci, 2007: 295) “Yaktı beni gözlerinin karası” dizesinde kadının gözlerinden çok etkilenen erkek anlatıcı bu durumu kadının gözlerinin kendisini yaktığını söyleyerek ifade etmiştir.

“Gün Görünmez Türküsü”nde (Deveci, 2007: 294) ela gözlü kadınları; “Çökertme Türküsü”nde (Deveci, 2007: 247) açık mavi anlamında olan çakır renkli gözlü Gülsüm’ü görmekteyiz.

“Karabiberim Türküsü”nde (Deveci, 2007: 173) , “Uzun Selvi Ne Uzarsın Boşuna” türküsünde (Deveci, 2007: 311) ve “Beyler Güldü mü Türküsü”nde (Deveci, 2007: 396) erkek anlatıcılar sevdikleri kadınların göz rengini daha güçlü şekilde vurgulamak için “kömür gözlü” benzetmesini kullanmışlardır.

Kadının gözüne çektiği sürmenin de türkülere konu olması erkek anlatıcının kadını dikkatli bir şekilde incelediğini göstermektedir. “Karanfil oylum oylum” ilk dizeli türküde geçen “Sürmeli gözlüm Fadime’m” (Deveci, 2007: 134) ifadesi buna bir örnektir.

Türkülerde kadınların göz renklerine dair bilgilere ulaşmaktayız. Türkülerde “kömür göz”, “sürmeli göz” gibi güzellik kalıp yargılarının tespit edilmesi kadınlara dair oluşturulan güzellik ölçütlerinin geçmişte de var olduğunu gösterir. Türküler aracılığıyla söz konusu güzellik ölçütleri geçmişten günümüze kadar geçerliliğini sürdürmektedir.

5.1.4. Yanak

Yüz güzelliğinin tamamlayıcı öğelerinden olan yanak türkülerde renk yönünden ele alınmıştır. “Dağ Başında Değirmen” (Deveci, 2007: 102) türküsünün “Al yanaktan öptükse” dizelerinde, “Keklik Türküsü” (Deveci, 2007: 135) ve “Bir incecik yolum gider Serez’e” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 246) kadının yanağının allığı vurgulanmıştır.

Türküde kadına dair oluşturulan güzellik kalıp yargılarından birisi olan “al yanak” yer almaktadır.

5.1.5. Yüz

Muğla Türkülerinde kadının yüzü ile ilgili betimlemeler tespit edilmiştir. “Şu Köyceğiz yolları” ilk dizeli türkünün (Deveci, 2007: 165) “Gül benzin Ayşe’m soldu mu” dizesinde kadının yüz güzelliği güle benzetilmiştir. “Tarlam kesek değil mi” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 166) “Karadut parmak gibi/ Kız yüzün kaymak gibi” dizeleri ile kadının yüzü kaymağa benzetilerek yüzün pürüzsüz bir cilt olduğu söylenmiştir. “On birinde mah yüzüne bakılır” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 220) ise kadının yüzünün parlaklığı ayın parlaklığına benzetilmiştir.

Türkülerde erkek anlatıcıların kadınların yüz güzelliklerine de dikkat ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda türkülerde kadına dair oluşturulan güzellik kalıp yargılarından birisi olan “ay yüzlü” yer almaktadır.

5.1.6. Gerdan

Muğla Türkülerinde, erkek anlatıcılar kadınların boyunlarına dikkat etmişlerdir. “Merdânesin hanım Zülfe’m merdâne” türküsünün (Deveci, 2007: 217); “Esans mı sürdün güzelim gerdane”, dizesinde ve “Aşk Türküsü” nün (Deveci, 2007: 127) “Gerdanında beni var/ Sandım sabahyıldızı” dizesinde kadının boyun bölümünün ön plana çıkartıldığını görmekteyiz.

“Deveci Türküsü”nde (Deveci, 2007: 283) ve “Arıya bak arıya” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 358) de kadının boynunun beyazlığı “ak gerdan” ifadesi ile betimlenmiştir.

Türkülerde erkek anlatıcı kadının gerdanına dikkat etmiş ve bunu türkü dizelerine yansıtmıştır.

5.1.7. Göğüs

İncelenen türkülerde kadının göğsü de erkek anlatıcıların dikkatini çekmiş ve türküler de yer almıştır. “Sarıca da buğday tanesin” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 158) “gül sine”, “Çay Türküsü”nde (Deveci, 2007: 98) de, “gül meme” ifadesi kullanan erkek anlatıcı, kadının göğsünü güle benzetmiştir.

5.1.8. Bel

Kadınlarda aranan ve olması istenen 90-60-90 ölçüleri günümüz kadın güzelliğinin temel ölçütlerinden sayılır. Günümüze ait olan bu güzellik anlayışının geçmiş zamanlarda da geçerli olduğunu türkü incelemelerinden anlamaktayız. Erkek anlatıcılar türkülerde ince belli kadınları betimlemişlerdir.

“Koca kavak yarıldı” ilk dizeli türkünün; “Kolum sarılamadım/ O incecik belin” (Deveci, 2007: 140) dizelerinde kadının ince belli olduğu ön plana çıkartılmıştır. “Hanım sermiş aman aman saçını gerdana” ilk dizeli türküde (Deveci, 2007: 324) ve “Sırrı Efe Türküsü”nde (Deveci, 2007: 337) de ince belli kızlar betimlemesi yapılmıştır.

Kadın için oluşturulan güzellik ölçütlerinden “ince bel” in geçmişten günümüze kadar geçerliliğini koruduğunu görmekteyiz.

5.1.9. Boy

Kadının boyu da türkülerde yer alan fiziksel özelliklerdendir. “Demirciler Türküsü”nde (Deveci, 2007: 285), “Gide Gide Yoruldum Türküsü”nde (Deveci, 2007: 291) ve Gün Görünmez Türküsü”nde (Deveci, 2007: 294) yer alan kadınlar “fidan boylu” yani ince ve uzun boylu olarak betimlenmiştir. “Köprünün altı esti” (Deveci, 20017: 142) ilk dizeli türküde ise orta boylu bir kadın betimlenmiştir.

Türkülerde kısa boylu kadınların betimlenmemesi, erkeklerin uzun boylu ya da orta boylu kadınları güzel bulduklarını ve onları tercih ettiklerini göstermektedir. Kadının uzun boylu olması da kadınlarda aranan güzellik ölçütlerinden bir tanesidir.

5.2. Muğla Türkülerinde Güzellik Kavramı ve Kadın

“Yaşadığımız çağda güzellik kavramı bedene, özellikle de kadın bedenine indirgenmiştir” (Kesim ve Altan Kar, 2011: 173). Güzel kadın bedeni, sadece ideal olarak belirlenen beden ölçülerini ya da fiziksel görüntünün nitelenmesini ifade etmez. Güzel kadın bedeni arzulanan, tahrik eden ve cinselliğin kaynağı olan bedendir. Muğla Türkülerinde de güzel kavramı hem bu bağlamda hem de kadının fiziksel özelliğini betimleme noktasında kullanılmıştır.

“Sabahın seher vaktinde aman görebilsem yârimi” ilk dizeli türkünün “Sabahın seher vaktinde aman görebilsem yârimi/ Gül dalına bülbül konmuş aman çeker ah u zarımı/ Elimden almak isterler *aman* benim nazlı yârimi/ Bu güzellik sana kalmaz *aman* seveceksen/ sev beni” (Deveci, 2007: 225) dizelerinde erkek anlatıcı kadının bedeninin dış görüntüsünden bahsetmekte ve kadının güzelliği kaybetmeden kendisini sevmesini istemektedir. Aksi takdirde, güzelliğini kaybetmiş bir kadın erkek için uygun birisi olmayacaktır.

Ataerkil toplum tarafından güzel atfedilen kadın bedeni aynı ideoloji tarafından çirkin atfedilmiş kadın bedenine göre üstün konumdadır. Bu durum Muğla Türkülerine de yansımıştır. “Bir Gemim Var Türküsü” nün “Bir gemim var salı *da* verdim engine/ *aman engine*/ Şimdi *de* rağbet aman güzel ile zengine (Deveci, 2007: 275) dizeleri, erkeklerin fiziksel anlamda güzel kadınları arzuladıklarını göstermektedir.

Muğla Türkülerinde erkeklerin güzel kadın bedeni üzerinden kendi arzularını ve erotik duygularını dile getirdikleri tespit edilmiştir. İncelenen “Koca Dağ Başı Türküsü”nde yer alan “Koca dağ başında harman tez olur/ Güzellerin koynunda sabah tez olur/ Koca dağ başında/ Çirkinlerin koynunda sabah güç olur” (Deveci, 2007: 307) dizeleri ile erkek anlatıcı güzel kadın ile cinsel birlikteliğin zevkli olduğunu ima ederken, çirkin kadınla yaşanan cinselliğin zevksiz olacağını ifade etmiştir. “Halep’in Yolları Türküsü”nde (Deveci, 2007: 387) ve “Sürmelim Türküsünde” (Deveci, 2007: 335) de erkek anlatıcılar güzel olarak tanımladıkları kadınlarla yaşayacakları cinselliğin keyifli olacağını; çirkin olarak tanımladıkları

kadın ile cinsel birlikteliğin çekilmez olacağını ima etmişlerdir. Bu noktada da ataerkil politika erkeğin cinsel anlamda doyumunu doğrudan kadın bedeni ile ilişkilendirmiştir. Erkek tarafından tanımlanan güzel kadın bedeni, erkeğin cinselliğini daha iyi yaşamasına hizmet edecektir. Bu bağlamda erkeklerin talep ettiği güzel kadın bedeni, erkeklerin göz zevkine ve cinsel tatminlerine hizmet edecek nesnelere dönüşmektedir.

Ataerkil tanımlamalar çerçevesinde güzel olarak tanımlanan kadın arzu edilen kadın olduğu için güzel kadın daha güzel olmaya, çirkin olarak tanımlanan kadın ise güzelleşmeye çalışmaktadır. Kadınların eril zihniyet tanımlamaları çerçevesinde hareket etmeleri de kadınları ikinci plana itmektedir. Kadına sadece bedeni üzerinden değer verilmesi kadını nesneleştirerek kadının var oluşunu yok saymaktadır. Ataerkil ideoloji tanımladığı güzel kadın imajı dışında kalanları çirkin kadın şeklinde ötekileştirmektedir. Muğla Türkülerinde çirkin olarak betimlenen kadınların istenmeyen ve arzulanmayan kadınlar olarak yer almıştır. Baudrillard' da (2015: 168), güzelliğin kadın için mutlak, dinsel bir buyruğa dönüştüğünü söylemiştir. Güzelliğin kadınlar için dinsel buyruk halini almasında eril zihniyetin oluşturduğu güzel kadın imajı ve güzel kadın ile özdeşleştirilen güzellik kalıp yargılarının etkili sebepler olduğunu söyleyebiliriz. Muğla Türkülerinde de güzel kadın imajı ve kadının güzel olması ile ilgili iletimlerinin saptanması, bu algının sadece günümüze ait olmadığını göstermektedir. Geçmiş ile köprü kuran türkülerde erkeklerin güzel kadın bedenine dair arzularını günümüze kadar gelmesine zemin hazırlamıştır.

Kadınların sadece bedenlerinin bir bölümünün ön plana çıkarılarak betimlenmesi erkek anlatıcıların kadını fiziksel görünüm üzerinden değerlendirdiğini göstermektedir. Erkek anlatıcı; kadının fiziksel özelliklerini önemsemiş ve ön plana çıkarmıştır. Kadının saçı, kaş, gözü, yanağı, yüzü ya da benzi, gerdanı, göğsü, beli ve boyu türkülere yansıyan kadın bedeni bölümlerindedir. Uzun saç, kalem kaş, kömür göz, al yanak, ay yüzlü olmak, ince bel, uzun boy, yukarıda verilen türkülerde kadın için oluşturulan güzellik kalıp yargıları olarak tespit edilmiştir. Türkülerde yer alan güzellik kalıp yargıları kadınların geçmişte de kendileri için belirlenen güzellik ölçütlerine maruz kaldığını göstermektedir.

5. 3. Muğla Türkülerinde Erkek ve Erkeğin Fiziksel Özellikleri

“Muğla Türkülerinde erkeğin dış görünüşüne ait betimleme var mıdır? Varsa erkek nasıl betimlenmiştir?” sorusu bağlamında türkülerde erkek bedenine dair ayrıntılara ulaşmaya çalıştık. Türkülerde erkek bedeni için verilen ayrıntıların kadın bedeni için verilen ayrıntılara göre daha az olduğunu gördük.

“Ayşe’m” ya da “Yaka Mahallesi Türküsün”, “Keklik gözlü Sadi’m” (Deveci, 2007: 423) dizesinde kadın anlatıcı erkeğin göz güzelliğini keklığın güzelliğine benzeterek betimlemiştir. “Kışlanın Önünde Türküsü”nde de kadın anlatıcı, “Aygın da baygın Memedim gel otur dizime/ Sürmeler de çekeyim o ela gözüne” (Deveci, 2007: 305) dizeleri ile erkeğin göz rengini dile getirmiştir.

“Raif Türküsü”nde anne, ölen evladı Raif için yaktığı türkünün, “Kocabahçe’nin yolları/ Raif’in selvi boyları/ Dar gelivermiş Raif’e/ Bindallı mintanının kolları” (Deveci, 2007: 401) dörtlüğü ile oğlunu selvi ağacına benzeterek oğlunun uzun boylu ve heybetli birisi olduğunu ifade etmiştir. “Şu bahçede bir kuş var” ilk dizeli türküde geçen, “Nerelisin küçük beyim nereli/ Al yanaklar dün akşamdan bereli” (Deveci, 2007: 164 dizelerinde ise erkeğin yanağının rengi vurgulanmıştır.

Muğla Türkülerinde yer alan erkeklerin bedenlerine dair ayrıntılı betimlemelere daha az rastlamaktayız ve türkülerde erkekler için geçerli olan güzellik kalıp yargılarının olmadığını görmekteyiz.

Muğla Türkülerinde kadın bedenine dair ayrıntıların erkek bedenine oranla daha fazla olduğunu gördük. Kadın bedeni dikkatli bir şekilde izlenmiş; kadın bedeninin ayrıntıları da türkülerde yer almıştır. Türkülerde toplumun kadını sadece fiziksel bir görüntü olarak algıladığı anlaşılmıştır. Kadına dair bu fiziksel görüntüler, erkekler nezdinde seyredilebilecek kadar güzel olmalıdır. Türkülerde sıklıkla güzel kadın vurgusunun yapılması da bu tespitimizi güçlendirmektedir.

Muğla Türkülerinde erkek bedenine dair az sayıda betimlemeler olması erkeklerde güzellik aranmadığını göstermektedir. Bunun sebebi ise toplumun erkeğe beden üzerinden değer atfetmemesidir. Bundan dolayı da erkeğin fiziksel görüntüsü türkülerde detaylı bir şekilde yer almamıştır. Güzel ya da güzellik politikalarının kadın bedeni üzerinden yürütülmesi ve kadın bedeninin cinsellik saçan bedene

indirgenmesinin sadece içinde bulunduğumuz yüzyıla ait olmadığı anlamaktayız. Kadın bedenine dair söz konusu algı geçmişte de vardır ve günümüzde de devam etmektedir. Bu algının geçmişten günümüze kadar gelmesinde türkülerinde payı olduğunu söyleyebiliriz.



SONUÇ

Ataerkil toplum erkek ve kadın bireyleri hiyerarşik olarak sıralamaktadır ve söz konusu hiyerarşik sıralamada erkekler kadınlardan önce gelmektedir. Erkeklerin egemen ve otorite olduğu bu düzende kadınlar ikinci plana atılmaktadır. Erkekleri yücelten ancak kadınları ikincil kılan bu düzen, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve söz konusu kalıp yargılar doğrultusunda oluşan toplumsal cinsiyet rolleri ile varlığını sürdürmektedir.

Halk edebiyatı ürünlerinden olan türkülerde halkın yaşantısına dair izler bulabiliriz; bu bağlamda türküler kadın ve erkek cinsiyet rollerini, toplumun kadın ve erkek algısını, kadın-erkek ilişkilerini anlamamıza yardımcı olur. Buradan yola çıkarak “Muğla Türkülerinde Kadın ve Erkek Temsillerinin ve Rollerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmamızda Muğla Türkülerindeki kadınsılık ve erkeksilik özelliklerini ve toplumsal cinsiyet rollerini belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmamızın birinci bölümü “Muğla Türkülerinde Erkeksilik Özellikleri” dir. Muğla Türkülerinde ortaya çıkan erkeksilik özellikleri; kaba dil kullanan, tatlı dilli, çapkın, cinsel arzularını dile getiren, güçlü, gözü pek, saldırgan, duygusal, kararlı, kıskanç, ailenin neslini sürdüren ve aileyi ayakta tutan, kadını sahiplenmek isteyen ve kadının namusunu koruyan olarak tespit edilmiştir. Gözü pek erkek Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde olmayan ancak Ayşe Nur Kavuncu’nun uyarlamış olduğu envanterde yer alan ve Muğla Türkülerinde de tespit ettiğimiz erkeksilik özelliklerinden bir tanesidir. Bu da Türk toplumunun erkekten cesur olmasını beklediğini gösterir. Muğla Türkülerinde tespit ettiğimiz ancak Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu’nun envanterinde yer almayan erkeksi özellikler kaba dil ve tatlı dil kullanan, çapkın, cinsel arzularını dile getiren, duygusal, kıskanç, kadını sahiplenmek isteyen, ailenin neslini sürdüren ve aileyi ayakta tutan ve kadının namusunu koruyandır.

Araştırmamızın ikinci bölümü “Muğla Türkülerinde Kadınsılık Özellikleri” dir. Muğla Türkülerinde ortaya çıkan kadınsılık özellikleri; namuslu, çapkın, duygusal, nazlı, tatlı dilli, güzel, boyun eğen, evlilik konusunda kendi kararlarını veren, maddiyata ve paraya değer veren olarak tespit edilmiştir. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde olmayan ancak Ayşe Nur Kavuncu’nun uyarladığı envanterde kadınsılık özelliklerinden olan namuslu, Muğla Türkülerinde betimlenen kadınlarda aranan bir özellik olarak yer almıştır. Bu da Türk toplumun namuslu kadınları arzuladığını ortaya koymaktadır. Muğla Türkülerinde tespit ettiğimiz çapkın, nazlı, güzel, evlilik konusunda kendi kararını veren, maddiyata ve paraya değer veren kadınsılık özellikleri Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu’nun uyarladığı envanterde yer almamaktadır.

Araştırmamızın üçüncü bölümünü “Muğla Türkülerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini” başlığı altında oluşturduk. Burada kadın ve erkek için uygun görülen toplumsal cinsiyet rollerinin neler olduğu tespit edildi. İncelenen türkülerde ev kadını rolünde olan kadınlar ve ev işlerinde annelerine yardım eden kız çocukları kendileri ile özdeşleştirilen dokumacılık, dikiş, yiyecek hazırlama, temizlik, çamaşır yıkama gibi işleri yaparken görülmüştür. Anne rolünde olan kadına çocuğa bakma ve çocuğu yetiştirme görevi verilmiştir. Türkülerde tütün kırmaya giden kadın betimlemeleri tespit edildi. Tütün kırmaya giden kadınların bir kısmının tarım işçisi olarak para kazandığı sonucuna ulaşırken; tütün kırmaya giden bazı kadınların para kazanıp kazanmadığı konusunda net bir sonuca ulaşamadık. Türkülerde kadınlar hayvancılıkla ilgilenerek de; haneye iş gücü anlamında yardım etmektedir. Kadınların uğraşı olarak balık tuttıkları görülmüştür. Erkeklerle özdeşleştirilen balık tutma uğraşının kadınlar tarafından yapılması, araştırmamız da dikkat çeken bir sonuçtur. Türkülerde çalışan kadın betimlemelerine az rastlanılmış olması, para kazanma rolünün erkeğe verilmesinden kaynaklanmış olabilir. Türkülerde iki tane meslek sahibi kadın tespit ettik; meslek sahibi kadınların hizmetçilik ve hâkimlik yaptıkları görüldü. Bodrum Hâkimi Mefaret Hanım, Cumhuriyetin ilk kadın hâkimlerinden birisi olarak Muğla Türkülerinde betimlenmiştir. Hizmetçilik mesleğini yapan kadın bilgisi, türküde yer almasa da türkünün hikâyesinden kadının hizmetçilik yaptığını öğrenilmiştir.

Muğla Türkülerinde erkeklere evi geçindirme rolü verilmiştir. Para kazanma sorumluluğu erkeklere verildiği için erkeklerin birçok meslek dalı ile ilgilendiği

görülmüştür. Türkülerde kaptan, küçük tekne kaptanı, süngerci, kayıkçı, demirci, oduncu, kuracı, çavuş, teğmen, değirmenci, kahvehaneci, kolcu, çiftçi, ormancı, kasap gibi kas gücüne dayanan işleri yapan erkeklerin yanı sıra simitçilik, köçeklik, davulculuk ve devecilik yapan erkekler de betimlenmiştir. Erkekler uğraşı olarak ise avcılık ve balık tutma ile ilgilenmişlerdir. Erkeklerin yaptıkları mesleklerde kas gücü, dayanıklılığın ön plana çıktığı görülmüştür. Erkeklerin ev işleri yaparken betimlenmemeleri ev işlerinin kadınla özdeşleştirildiğini bir kez daha ortaya koyarken; erkeklerden para kazanmalarının beklendiğini görmekteyiz.

Araştırmamızın dördüncü bölümünü “Muğla Türkülerinde Özel Alan ve Kamusal Alan” oluşturmaktadır. Bu bölümde Muğla Türkülerinde kadın ve erkeğin kamusal ve özel alan ayrımının neresinde olduğunu; kadın ve erkek mekânlarını tespit etmeye çalıştık. Türkülerde kadınların sadece özel alanda yani evin içinde olmadıkları; kadınların evin dışında da yer aldıkları görülmüştür. Evin dışında betimlenen kadınlar kırsal hayatın parçası olan tarım-hayvancılık ve ev işlerinin tamamlanması bağlamında evin dışına çıkmışlardır. İncelenen türkülerde sadece Bodrum Hakimi, Mefaret Tüzün’ün kamusal alanda betimlendiğini söyleyebiliriz. Türkülerde erkekler evin dışında ve kamusal mekânlarda yer almışlardır. Evin dışında yer alan erkekler sıklıkla kırsal hayatın bir parçası olan dağlarda yer almıştır. Erkeklerin meyhane, şehir kulübü ve kahvehane gibi sadece erkek erkeğe bulunabilecekleri mekânlarda betimlenmeleri ve özel alanda yer almamaları araştırmada beklenen bir sonuçtur.

Araştırmanın beşinci bölümünü “Muğla Türkülerinde Kadın ve Erkek Bedeni” oluşturmaktadır. Bu bölümde türkülerde kadın ve erkek bedenine dair ayrıntılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Muğla Türkülerinde kadın bedenine dair detaylı betimlemeler tespit edilmiş; kadınlarda güzelliğin aranan bir unsur olduğu görülmüştür. Bu bölümde kadınlar uzun saç, kalem kaş, kömür göz, al yanak, parlak yüz, ince bel, uzun boy gibi güzellik kalıp yargıları ile betimlenmiştir. Türkülerde erkek bedenine dair ayrıntılı bilgilere ulaşılmamıştır; bu da erkeğin beden üzerinden tanımlanmadığını gösterir. Bedeni üzerinden değerlendirilen kadının fiziksel özellikleri erkekler tarafından dikkatle incelenmiştir ve kadının güzel olması gerektiği sezdirilmiştir.

Araştırmamızda ortaya çıkan erkeksilik özelliklerinden kaba dil kullanan, tatlı dilli, çapkın, cinsel arzularını dile getiren, duygusal, kıskanç, kadını sahiplenmek isteyen, ailenin neslini sürdüren ve aileyi ayakta tutan, kadının namusunu koruyan; kadınsılık özelliklerinden çapkın, nazlı, güzel, evlilik konusunda kendi kararını veren, maddiyata ve paraya değer veren özellikleri Bem Cinsiyet Rolü Envanterinde ve Ayşe Nur Kavuncu'nun uyarladığı envanterde yer almaz. Her iki envanterde de yer almayan özelliklerin çalışmamızda ortaya çıkması, bu tür çalışmalara gereksinim olduğunu gösterir.

Bu çalışma türkülerimizdeki kadınsılık ve erkeksilik özelliklerinin, cinsiyet rollerinin tespitinde başlangıç olacaktır. Farklı yörelere ait olan türkülerin incelenmesi ile Türkiye'nin çeşitli yörelerindeki kadın ve erkek rolleri ile kadınsılık ve erkeksilik özellikleri ortaya çıkarılabilir. Sözlü ürünlerde yer alan kadın ve erkek temsillerinden yola çıkarak; Türkiye'nin toplumsal cinsiyet haritası çıkarılabilir ve Türk toplumunun kadınsılık ve erkeksilik özelliklerini yansıtacak bir envanter geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Arık, H. (2009). Kahvehanede erkek olmak: Kamusal alanda erkek egemenliğinin antropolojisi. Alkan, A. (der.), *Cins cins mekan.*(ss.168-201) içinde. İstanbul: Varlık Yayınları
- Artun, E. (2004). *Türk halk edebiyatına giriş*. İstanbul: Kitapevi
- Artun, E. (2012). *Türk halk edebiyatına giriş*. Adana: Karahan Kitapevi
- Aslan, E. (2010). *Türk halk edebiyatı*. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım
- Avcı, A. H. (2012). *Zeybeklik ve zeybekler tarihi*. Ankara: Barış Kitap.
- Bağlı, M., & Özensel, E. (2011). *Türkiye'de töre ve namus cinayetleri: töre ve namus cinayeti işleyen kişiler üzerine sosyolojik bir araştırma*. İstanbul: Destek Yayınevi
- Berktaş, F. (2012). *Tarihin cinsiyeti*. İstanbul: Metis
- Bora, A. (2012). *Kadınların sınıfı: ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çabuklu, Y. (2006). *Bedenin farklı halleri*. C. Usanmaz (Ed.). İstanbul: Kanat Yayıncılık.
- Demez, G. (2005). *Kabadayıdan sanal delikanlıya değişen erkek imgesi*. İstanbul: Babil.
- Deveci, Ü. (2007). *Deniz üstü köpürür Muğla türküleri ve hikayeleri (tasnif ve inceleme)*. Muğla: Muğla İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Doğan, İ. (2012) *Sosyoloji: kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Dökmen, Z. Y. (2009). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz dergisi*, 7(1), 27-40.
- Eren, M. A. (2003). *Öyküleri ile Muğla türküleri*. İzmir: Aymar Yayıncılık
- Eren, Z. (2015). *Baba karnım acıktı anne bisikletim bozuldu. İngiliz ve Türk kadın yazarların çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet: Anne Fine, Jackqueline Wilson, Seza Kutlar Aksoy, Sevim Ak*. Ankara: Favori Yayıncılık.
- Ergil, D. (2001). *Şiddetin kültürel kökenleri*. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 399, 40-41.
- Jean, B. (2015). *Tüketim toplumu*. Alaeddin Şenel (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları Yayınları.

Kavuncu, A. N. (1987). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni Türk toplumuna uyarlama çalışmaları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: kimlikler ve toplumsal dönüşümler*. İstanbul: Metis.

Kesim, S. ve Kar, A. (2010). Plastik cerrahi, “tanrım beni baştan yarat!...” metaforunu mümkün kılabilir mi?. Yasemin İnceoğlu ve Altan Kar (Der.) *Dişilik, güzellik ve şiddet sarmalında kadın ve bedeni* içinde. (s. 173-196). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Köse, H. (2011). *Tüketim toplumunda bir “sosyal Beden” kurgusu olarak kadın*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Millet, K. (2011). *Cinsel politika*. İstanbul: Payel

Oğuz, T. (2004). *Yatağanda söylenen türküler ve öyküler*. Muğla: Anıl Ofset& Tipo Matbaacılık

User, İ. (2010). Biyoteknolojiler ve kadın bedeni. Yasemin İnceoğlu ve Altan Kar (Der.), *Dişilik, güzellik ve şiddet sarmalında kadın ve bedeni* içinde. (s.133-169). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Yıldız-Tahincioğlu, A. N. (2011). *Namusun halleri*. İstanbul: Postiga Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

Bodrum Hakimi, Mefaret Tüzün. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2016,
<http://www.kocbey.com/bhakimi.html>

Ölmez, F. N., & Etikan, S. (2014). Muğla yöresi heybe, torba ve çuval dokumaları. *SDÜ Arte-Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 1(1), 56-82.
Erişim Tarihi: 1 Haziran 2016,
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/sduarte/article/viewFile/5000069676/5000064751>

Prentice, D. A., & Carranza, E. (2002). What women and men should be, shouldn't be, are allowed to be, and don't have to be: The contents of prescriptive gender stereotypes. *Psychology of Women Quarterly*, 26(4), 269-281. Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2016, <http://docplayer.net/236432-What-women-and-men-should-be-shouldn-t-be-are-allowed-to-be-and-don-t-have-to-be-the-contents-of-prescriptive-gender-stereotypes.html>

Sakman, E. (2012). Cinsel şiddet: Ataerkil cinsellik anlayışının bir ürünü. *Pivolka*, Eylül, 23, 5-7. Erişim Tarihi: 6 Nisan 2015,
http://www.elyadal.org/pivolka/23/PiVOLKA_23_02.pdf

Tanyıldız, A. (2009). Sevgilide güzellik unsuru olarak saç. *Turkish Studies*. 4-2.
Erişim Tarihi: 9 Eylül 2015,
http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1341418983_40tany% C4% B1ld% C4% B1zahmet.pdf

- TDK (2016). Dürzü. Erişim Tarihi: 2 Şubat 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761a80c74b9a4.12835500
- TDK (2016). Çapkın. Erişim Tarihi 25 Şubat 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5761b575123d87.11510039
- TDK (2016). Çatal yürekli. Erişim Tarihi: 3 Mart 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5761b5781d3632.89059947
- TDK (2016). Gazal. Erişim Tarihi: 17 Mart 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761b613387263.73950509
- TDK (2016). Nazlı. Erişim Tarihi: 5 Nisan 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761b617ed1087.32183941
- TDK (2016). Abani. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5761b6a7a62d63.35786250
- TDK (2016). Kirman. Erişim Tarihi: 25 Nisan 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761b82b1fefe7.69544484
- TDK (2016). Reis. Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5761b84ddaf989.24798136
- TDK (2016). Kuracı. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761b86678bfa1.09824514
- TDK (2016). Zabit. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=zabit&uid=57907&guid=TDK.GTS.5761b8a6c71729.61293333
- TDK (2016). Kolcu. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761b8d572c6f2.56491362
- TDK (2016). Deveci. Erişim Tarihi: 5 Eylül 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761b8dc8b4071.95398249

TDK (2016). Kamusal Alan. Erişim Tarihi: 20 Ekim 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5761b90d56b212.43968030

TDK (2016). Yirak. Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5761b9e7f3ca77.28244571

UNFPA. (2011). Gender at the Heart of ICPD: The UNFPA Strategic Framework on Gender Mainstreaming and Women's Empowerment. UNFPA.
Erişim Tarihi: 1 Haziran, 2016,
https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Gender_Equality%20Strategy_2011.pdf



ÖZGEÇMİŞ

Filiz ERDİR 02/02/1992 yılında Fethiye’de doğdu. 2009 yılında Fethiye Anadolu Lisesi’nden, 2013 yılında Anadolu Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü’nden mezun oldu. Filiz ERDİR Milli Eğitim Bakanlığında İngilizce Öğretmeni olarak çalışmaktadır.

İletişim Bilgileri:

E-posta: filiz_erdird@hotmail.com

